

03-01-2019

Bofællesskaber

Din brobyggende nabo?

Udarbejdet af Mads, Malte og Sune

PLAN, BY OG PROCES E18– ROSKILDE UNIVERSITETCENTER

Abstract

This project is called “Cohousing – your networking neighbor?” and seeks to understand how people living in cohousing interact with their local area, or if they just close around themselves. It is based on a case study of three cohouses in the Danish countryside: Tranehøj in Snertinge, Stokken in Jyderup, and Savværket in Jystrup. In each of these cases we have conducted focus-group interviews with between one and three of the people living in the cohouses, about their internal relationships and their participation in local activities and associations.

The empirical data collected through these focus-group interviews is then analyzed using Robert D. Putnam’s understanding of social capital, as being based on networks with shared values, norms of reciprocity and trust. Our analysis shows that the people living in the three cohouses have a high degree of bonding social capital internally. Their relations to their fellow cohousers is mainly built up around communal dinners and workdays where they work together maintaining the shared common facilities, and their friendships.

The cohousers are all very active in local associations and contribute to the creation of bridging social capital in the local area. And lastly, the cohousers can contribute with new events and ideas that can bring people together in the local area, which also enhances the bridging social capital.

All in all, this report concludes, that cohousing is indeed a positive asset in small towns in the Danish countryside.

Forord

Denne rapport med titlen 'Bofællesskaber - din brobyggende nabo?' er udarbejdet af 1. semesters studerende på kandidatuddannelsen Plan, By og Proces ved Roskilde Universitetscenter i Trekroner. Projektet er udarbejdet i perioden september 2018 til januar 2019.

Rapporten undersøger sammenhængen mellem bofællesskaber og det lokalområde det er lokaliseret i, ved at undersøge hvilken interaktion der sker. Der kigges både på den interne interaktion i bofællesskabet mellem beboerne samt den eksterne interaktion mellem beboerne i bofællesskabet og lokalområdet. Baggrunden for undersøgelsen er en kritik af, at bofællesskaber har tendens til lukke om sig selv og dermed isolere sig fra lokalområdet. En kritik som undersøgelsen vil blive holdt op imod.

Vores motivation for at lave en undersøgelse af bofællesskaber bunder i, at vi alle ser det som et interessant element i planlægningen af landområder. Nogle af os går endda selv med drømme om at flytte i bofællesskaber/kollektiver på landet, hvilket gør det yderligere interessant at belyse bofællesskaber fra et planlægningsperspektiv, for at se hvorvidt bofællesskaber kommer deres lokalområder til gode.

Vi i projektgruppen vil gerne sende en stor tak til alle de mennesker, som villigt har stillet op til interviews og dermed givet et stort bidrag til denne rapport. Derfor vil vi gerne takke beboerne i bofællesskaberne Tranehøj, Stokken og Savværket. Vi er meget taknemmelige. Vi vil også gerne sende en tak til vores vejleder, Martin Dahl Sørensen, for råd og vejledning gennem processen.

Fortsat god læselyst.

Venlig Hilsen

Mads Bunch Nielsen, Malte Harhorn og Sune Povlsen

Roskilde Universitet

Antal normalsider: 78,5

Anslag: 188.535

Bilagsantal og -art: 9 (tekster og lydfiler)

Afleveringsdato: 3. januar 2019

Indholdsfortegnelse

Abstract	1
Forord	2
Læsevejledning	5
1. Indledning.....	7
1.1 Problemfelt.....	7
1.2 Problemformulering	9
1.3 Genstandsfelt	9
1.3.1 Hvad er et bofællesskab?	10
1.3.2 Bofællesskabernes historie.....	12
1.3.3 Forskningsfeltet	14
1.3.4 Beskrivelse af vores cases.....	16
2. Metode	23
2.1 Videnskabsteori	23
2.2 Casestudie metode.....	24
2.2.1 Case studier	24
2.2.2 Kriterier til udvælgelse af cases.....	25
2.3 Fokusgruppeinterview.....	26
2.3.1 Fokusgruppeinterview som metode.....	27
2.3.2 Fremgangsmåde	28
2.4 Analyse design	35
2.4.1 Analysens opbygning	36
3.0 Teori.....	38
3.1 Social kapital.....	38
3.1.1 Social kapitalers ophavsmænd	38
3.1.2 Afgrænsende og brobyggende social kapital	42
3.1.3 Social kapital i bofællesskaber.....	43
3.1.4 Lokalområde, lokalsamfund og social kapital.....	45
3.1.5 Bofællesskaber som gated communities.....	46
3.2 Social kapital i denne rapport.....	48
4.0 Analyse	49
4.1 Bofællesskabers sammenhold og hverdag.....	50
4.1.1 Årsager til at bo i bofællesskab	50

4.1.2 Nye bofæller	52
4.1.3 Internt fællesskab	54
4.1.4 De fysiske rammer for fællesskabet	60
4.1.5 Opsamling på bofællesskabers sammenhold og hverdag	63
4.2 Opfattelse af lokalområdet.....	64
4.2.1 Fysiske forhold i lokalområdet	65
4.2.2 Fordomme	67
4.2.3 Opsamling på lokalområdet	68
4.3 Bofællernes foreningsliv og netværk.....	68
4.3.1 Foreningsliv i de tre bofællesskaber.....	69
4.3.2 Aktiv deltagelse giver værdi	72
4.3.3 Fælles vs. individuel ageren.....	74
4.3.4 Politiske og sociale fællesskaber	76
4.3.5 Andre sociale relationer	77
4.3.6 Opsamling på bofællernes foreningsliv og netværk.....	80
4.4 Brobyggende arrangementer	80
4.4.1 Opsamling Brobyggende arrangementer	85
4.5 Analyse opsamling	85
5.0 Diskussion	87
5.1 De semi-offentlige rum.....	87
5.2 Bofællesskabers åbenhed.....	90
5.3 Den homogene gruppe.....	89
6.0 Konklusion	92

Læsevejledning

Referencer i rapporten

Referencemetoden i denne rapport er Harvard-stilen og derfor angives kilder, som ikke er et direkte citat, efter formen (Kildens navn/forfatter, årstal). Er der ikke et årstal noteres det med N/A (not available). Refereres der til et citat er formen (Kildens navn/forfatter, årstal: sidetal). Er det et citat fra et interview refereres der til sidetallet i transskribering, der er vedlagt i bilagene. Alle interviews er optaget og den originale lydfil er ligeledes lagt i bilagene. Ved interviewcitater bliver der kun differentieret mellem de enkelte bofællesskaber, der udgør vores cases, og ikke mellem de enkelte respondenter. Kildens navn vil derfor være navnet på bofællesskabet. Citater fra respondenter er i flere tilfælde oversat fra talesprog til tekst sprog så pointen fremstår tydeligere.

Er citatet under to linjer, bliver det præsenteret i forlængelsen af teksten i kursiv med citationstegn.

Eksempel: *“et hverdagsliv, hvor man mærker hvor trygt det er at bo så mange sammen. Jeg har aldrig, aldrig været ude for noget som helst selvom jeg er alene nu, nej.”*

Er citatet over to linjer bliver det skilt fra det resterende stykke tekst og rykket ind på siden. Er der flere individer som udtaler sig i citatet, vil det blive vist med afstand mellem linjerne.

Respondentens udtalelse vil fremstå i kursiv, mens vores egne udtalelser fremstår som normal tekst. Eksempel:

Der er en handelsstandsforening i Snertinge som vi har snakket om at melde os ind i for det er ligesom den eneste forening der er lokalt.

Er der ikke nogen borgerforening eller noget?

Nej der er ikke andet. Så selvom vi ikke hører hjemme i en handelsstandsforening må man gerne være medlem når man bare er sig selv. Så det kunne være en mulighed for at engagere sig mere lokalt.

Så simpelthen bare melde sig ind for at være med hvor der sker noget?

*Ja og for at støtte det. Og for at høre hvad der foregår.
Og få lidt mere føling med folk.*

I citaterne er eventuelle forklaringer sat i klammer ([]), hvilket også gælder anonymiseringen af nævnte personer i citatet.

1. Indledning

Dette kapitel har til hensigt at give en introduktion til det felt som denne rapport undersøger – bofællesskaber. Først bringes en beskrivelse af problemfeltet efterfulgt af rapportens problemformulering. Derefter gives en definition af bofællesskaber som denne rapport arbejder med. Derefter beskrives bofællesskabers historiske udvikling fra start frem til nu. Ligeledes gives et indblik i forskningen af bofællesskaber, herunder hvad der er blevet fokuseret på gennem tiden. Til slut er der en beskrivelse af de tre cases som dette projekts undersøgelse tager udgangspunkt i.

1.1 Problemfelt

Siden 1970'erne har danskere boet i bofællesskaber, som kombinerer den private bolig med kollektivets fællesskab. Det har gennem tiden taget mange former: protestbevægelse mod de etablerede familiestrukturer, en billig måde at bo på, et fælles hjem for ellers enlige ældre borgere og bæredygtige bosætningseksperimenter er blot eksempler. Men bofællesskabet er kommet for at blive og de bliver stadig mere populære. Fra 2007 til 2014 steg antallet af personer der bor i husstande med mere end én familie med 20% og selvom dette også inkluderer andre boformer end bofællesskaber, må det siges at være en stigende tendens i samfundet (Fremtidens bofællesskaber - i funktionstømte bygninger i storbyen, provinsbyen og på landet, 2016: 12).

I 2016 foretog analysefirmaerne Urgent Agency og LB analyse en undersøgelse for Udlændinge, Integrations- og Boligministeriet med henblik på at identificere bofællesskabers potentiale for at skabe regional udvikling. Rapporten pegede på, at bofællesskaber kan være et aktiv for landområder der ellers oplever fraflytning, ved at tiltrække flere tilflyttere til området, især børnefamilier der også bidrager med flere børn til institutionerne (Deleby – Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling, 2016: 8).

Men undersøgelsen stoppede ikke der, men ønskede også at finde ud af, hvor velintegreret det lille fællesskab er i det store omkringliggende fællesskab. Analysen viste bl.a. at mennesker der er interesseret i at flytte i bofællesskab er ildsjæle med ambitioner og kreative idéer, idéer der måske kan sparke gang i nogle aktiviteter i deres lokalområde (Deleby – Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling, 2016).

Men ifølge sociologen Francesco Chiodelli fra Gran Sasso Institute of Science i Italien har meget af forskningen på området fokuseret på de positive aspekter ved bofællesskaber (Chiodelli, 2015:

2566). Chiodelli beskriver, hvordan nogle studier for eksempel har fokuseret på bofællesskaber som en model for godt naboskab og andre fokuserer på bofællesskaber som en måde at blande mennesker fra forskellige indkomstgrupper (Chiodelli, 2015: 2566, 2574). Men ifølge Chiodelli er det en alt for snæver og forudindtaget anskuelse af bofællesskaber.

For at sætte gang i aktiviteter i deres lokalområde er bofællesskaber nødt til at åbne op og tage kontakt til deres naboer og andre lokale. Chiodelli mener, at bofællesskaber bærer nogle af de samme kendetegn som Gated Communities, som er fællesskaber der er gemt væk bag mure eller en aflåst port af frygt for kriminelle i lokalområdet. Chiodelli forklarer, at selv om der er helt klare forskelle på bofællesskaber og Gated Communities, er der stadig visse ligheder, fordi de to fællesskaber er baseret på et privat boligområde (Chiodelli, 2015: 2568). Selvom Gated communities mest af alt bygger på frygten for kriminalitet mener Chiodelli, at bofællesskaber også risikerer at skærme sig mod lokalområdet, fordi de har en grad af eksklusivitet for middelklasse mennesker med høje uddannelser og lige så høje ambitioner (Chiodelli, 2015: 2572). Med eksklusivitet menes, at mennesker som ønsker at være en del af et bofællesskab, skal gennemgå en optagelsesproces, hvor de eksisterende medlemmer af fællesskabet ser de nye an (Chiodelli, 2015: 2568). Desuden er områderne på et bofællesskab ligesom hos et Gated community mere eller mindre forbeholdt fællesskabets medlemmer (Chiodelli, 2015: 2570).

Hvorvidt disse problemer gælder for de danske bofællesskaber er noget af det Peter Jakobsen og Henrik Gutzon Larsen forsøger at undersøge i en stor kvantitativ undersøgelse af danske bofællesskaber, som de foretog i 2017. I deres første udgivelse af deres indsamlede data, peger de lige præcis på, at beboernes socioøkonomiske forhold er betydeligt bedre end landsgennemsnittet. Hele 83% af de adspurgte bofæller har en mellemlang videregående uddannelse eller højere, mod et landsgennemsnit på 24,8% (Jakobsen & Larsen, 2018: 12). Dette bekræfter Chiodellis udsagn om, at bofællesskaber er enklaver for den øvre middelklasse, men antyder også at bofællesskaberne besidder et højt potentiale for social og kulturel kapital. Men for at dette potentiale kan komme lokalområdet til gode, kræver det at bofællesskaberne åbner sig op for omverdenen, og Jakobsen og Larsens data peger desværre på, at dette ikke altid er tilfældet. Af en endnu uudgivet del af deres kvantitative datasæt fremgår det, at det kun er omkring en fjerdedel af de adspurgte bofællesskaber der har en egentlig strategi eller konkrete tiltag rettet mod integration med lokalområdet (Jakobsen og Larsen, 2017).

Dette projekt tager derfor udgangspunkt i en tosidet problemstilling, som på den ene side går på bofællesskabers potentiale for at skabe aktivitet i deres lokalområde og på den anden side,

hvordan bofællesskabers potentiale for at skabe aktivitet og liv i deres lokalområde risikerer ikke at blive udløst, hvis bofællesskaberne lukker af for lokalområdet.

Vi ønsker derfor at undersøge, hvorvidt danske bofællesskaber er aktive i deres lokalområde, hvordan de opfatter deres lokalområde og hvad deres tanker er angående at invitere naboer og andre lokale til arrangementer på deres bofællesskab.

1.2 Problemformulering

Derfor arbejder dette projekt ud fra følgende problemformulering:

Hvordan interagerer beboere i bofællesskaber med hinanden og lokalområdet og kan de gavne lokalområdet gennem denne interaktion, eller har de en tendens til at lukke sig om sig selv?

- Hvordan skabes social kapital internt i bofællesskaber?
- hvordan interagerer beboerne i bofællesskaber med lokalområdet?
- Hvordan kan bofællesskaber gavne lokalområdet gennem aktiviteter og initiativer?

1.3 Genstandsfelt

Dette afsnit søger at give en dybere forståelse af genstanden som denne rapport undersøger, nemlig bofællesskaber. Først gives der en definition af bofællesskaber, som denne rapport arbejder ud fra. Dette gøres for at tydeliggøre hvad vi mener med fænomenet bofællesskaber. Derefter vil der komme en historisk gennemgang af bofællesskaber, for at beskrive hvilke samfundstendenser, som var medvirkende til skabelsen af fænomenet bofællesskaber og hvordan udviklingen af bofællesskaber har været siden begyndelsen. Dernæst vil der komme en kort gennemgang af bofællesskaber som forskningsfeltet. Meningen er at beskrive hvad forskningen har haft af forskelligt fokus gennem tiden og hvor vi placerer os i den sammenhæng. Slutteligt kommer der en kort beskrivelse af de tre bofællesskaber, som udgør vores cases.

1.3.1 Hvad er et bofællesskab?

I dette afsnit giver vi en definition af et bofællesskab som boform, som denne rapport arbejder med. Dette skal give læseren en forståelse af hvad vi mener med bofællesskaber, da der findes mange forskellige typer af kollektive boformer.

Afsnittet vil vise hvilke kendetegn vi tillægger bofællesskaber, så det er muligt at adskille bofællesskaber fra lignende boligfællesskaber, som kan have en vis sammenlignelighed med bofællesskaber. Det betyder at vi blandt andet afgrænser os fra kollektiver såsom Svanholm Gods med en høj grad af fællesøkonomi (80% af indtægter går til fællesskabet (Svanholm.dk, N/A)), samt Christiania og Thylejren, som er en meget større skala, der dækker over flere boformer.

Definition

I artiklen '*An alternative for whom? The evolution and socioeconomy of Danish cohousing*' fra 2018, undersøger Peter Jakobsen og Henrik Gutzon Larsen danske bofællesskaber gennem en kvantitativ tilgang. I artiklen giver Jakobsen og Larsen deres grunddefinition af bofællesskaber:

We use what can be termed as a bottom line definition of cohousing as housing development that combine individual dwellings with common facilities and activities aimed at everyday reproduction.

(Jakobsen og Larsen, 2018: 4)

Som citatet viser, definerer Jakobsen og Larsen bofællesskaber, som en klynge boliger bestående af individuelle boligenheder samt fælles faciliteter og fælles aktiviteter med det formål at klare hverdagens gøremål.

Jakobsen og Larsens grunddefinition giver dog kun en pragmatisk forklaring af bofællesskabers grundtræk. For at kunne forstå bofællesskaber som fænomen, ønsker vi at bruge en mere detaljeret beskrivelse af bofællesskabernes.

Arkitekterne Kathryn M. McCamant og Charles Durrett udgav i 1988 en bog med titlen '*Cohousing: A Contemporary Approach to Housing Ourselves*' (Jakobsen og Larsen, 2018: 1). McCamant og Durrett er arkitekter fra det canadiske firma Cohousing Company, som har specialiseret sig i design af bofællesskaber i både Canada og USA. Bogen bygger på danske erfaringer med bofællesskaber og tager udgangspunkt i forskellige eksempler på danske bofællesskaber. I den

seneste udgave af deres bog fra 2011, tillægger McCamant og Durrett seks kendetegn ved bofællesskaber:

1. Første kendetegn er den deltagende proces eksempelvis, som fælles arbejdsdage, fællesspisning og madlavning etc.
2. Andet kendetegn er omfattende fællesfaciliteter som alle beboere har adgang til, såsom fælleshus, vaskeri, værksted etc.
3. Tredje kendetegn er, at et bofællesskab er designet til at facilitere interaktion mellem fællesskabets medlemmer. Det kan eksempelvis være det, at de private boligers indgang er placeret ud til fællesarealer, så beboerne mødes på vej ind og ud af boligerne. Eller at parkering er samlet udenfor bofællesskabet, så beboerne mødes på vejen til og fra deres bil.
4. Det fjerde kendetegn er fuldstændig beboer styring, hvilket betyder at beboerne varetager husstandens årlige beboermøder, styrer fordeling af arbejdsopgaver, madhold etc.
5. Femte kendetegn er, at der ingen hierarki er i beslutningstagnings processer. Der er ingen som har mere magt end andre, hvilket vil sige at når der træffes beslutninger bliver alle hørt og alle kan komme med forslag til ting der skal gøres.
6. Det sjette kendetegn er, at hver husstand eller private boligenhed om man vil, råder over sin egen økonomi.

(Jakobsen og Larsen, 2018: 3).

McCamant og Durrets seks kendetegn ved bofællesskaber giver en forholdsvis detaljeret beskrivelse af bofællesskabers fysiske og sociale strukturer og dermed en forståelse af hvilke hovedelementer, som definerer et bofællesskab. Derfor er det denne definition vi arbejder med i rapporten.

Bofæller

Vores respondenter omtalte ofte de andre beboere i bofællesskaberne som deres bofæller og dette udtryk bruger vi også i denne rapport. Bofæller skal derfor forstås som beboerne i bofællesskaberne og det kan både være vores respondenter og andre beboere.

1.3.2 Bofællesskabernes historie

I dette afsnit giver vi et historisk tilbageblik for at vise kollektive boformer, og herunder bofællesskabernes tilblivelse og udvikling fra perioden hvor det begyndte (1960'erne op gennem 1970'erne) og frem til i dag. Den historiske gennemgang bliver præsenteret i perioderne 1960'erne og 1970'erne efterfulgt af 1980'erne, 1990'erne og 00'erne og til sidst nutiden.

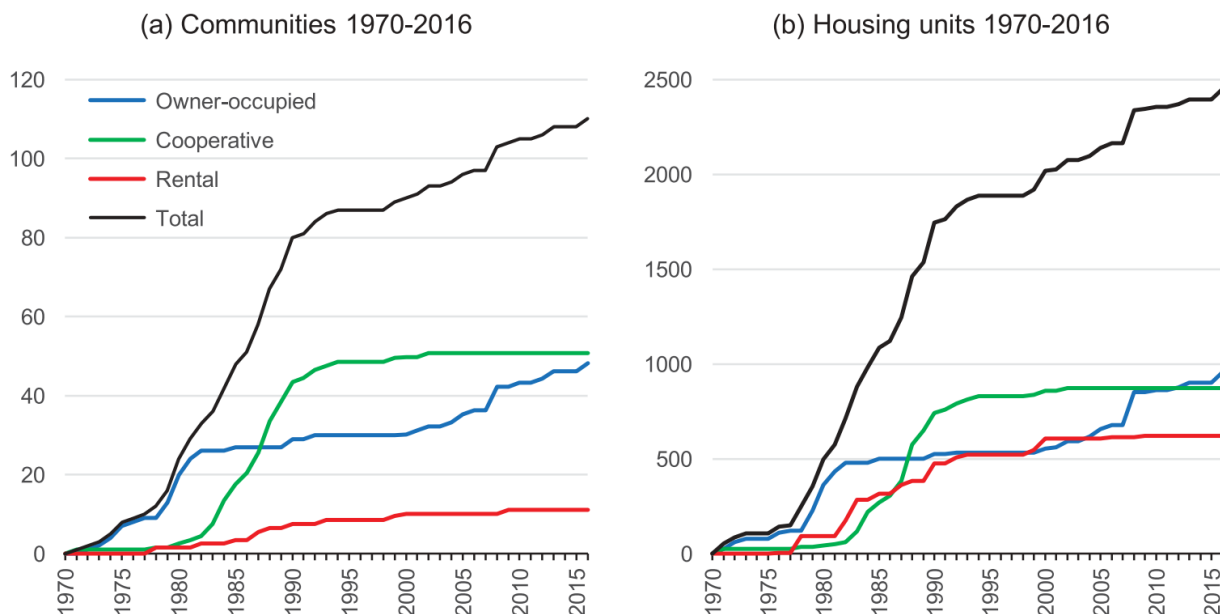
1960'erne og 1970'erne

I slutningen af 1960'erne opstod et ungdomsoprør i Danmark. Flere folk ønskede et opgør med datidens konventionelle samfundsstruktur, herunder kernefamilien, kapitalismen og autoriteter. Denne ideologiske protest mod status og forbrug, skabte en interesse i at bo på en ny måde og blev udlevet ved, at de unge bosatte sig sammen i kollektive boformer, hvor de ønskede et mere meningsfuldt liv, med plads til at eksperimentere og hvor alle tog del i beslutningerne. Det første kollektiv blev dannet i 1968 i Hellerup, nord for København, men mod slutningen af året blev flere kollektiver etableret og det samlede antal lå på omkring 10. (Oldrup, 2015)

Udviklingen i kollektive boformer tog fart i de efterfølgende år og i 1974 regnes det med, at der var etableret mellem 12.000 og 15.000. De fleste kollektive boformer opstod som små fællesskaber og kollektiver, men større forsøg som eksempelvis Thylejren i 1970 og Fristaden Christiania i København i 1971 kom også til i denne periode (Jakobsen og Larsen, 2018: 7). En anden form for kollektiv boform, som i mindre grad var en ideologisk protest mod det konventionelle samfund, men hvor det at dele og fællesskabet stadig var essentielt og man derfor var fælles om det meste, dukkede også op i begyndelsen 1970'erne. Nemlig bofællesskabet, eller cohousing på engelsk som nu blev en realitet (for yderligere beskrivelse af bofællesskaber, se afsnit 1.3.1) Her var man fælles om møder, mad, pasning, rengøring, husleje etc. (Oldrup, 2015). I 1972 blev bofællesskabet Sætterdammen etableret og i 1973 kom bofællesskabet Skråplanet, begge lokaliseret udenfor København, som regnes for de to første bofællesskaber i Danmark (Jakobsen og Larsen, 2018: 7). Ifølge en undersøgelse var der i slutningen af 70'erne minimum 25 etablerede bofællesskaber (Jakobsen og Larsen, 2018: 9).

På grund af den daværende danske lovgivning var den overordnede ejerform i bofællesskaber private ejerboliger, hvilket både gjorde det dyrt at bosætte sig i bofællesskaber men også besværliggjorde blandingen af fællesfaciliteter og private boenheder (Jakobsen og Larsen, 2018: 8). Dog fandtes der også bofællesskaber som andelsforeninger eller almene boliger, men de var

ikke særligt udbredte i 70'erne (se figur 1)

Figur 1: Danish intergenerational cohousing communities and housing units, 1970–2016 (cumulative count of 110 communities). (Jakobsen & Larsen, 2018: 9)

1980'erne, 1990'erne og 00'erne

Fra slutningen af 1970'erne og op gennem 1980'erne var bofællesskabernes popularitet støt stigende. I 1981 blev der vedtaget en lov, som muliggjorde oprettelsen andelsforeninger med støtte fra staten, hvilket medvirkede til, at langt de fleste bofællesskaber blev etableret med denne ejerform. Det gjorde etableringen af bofællesskaberne billigere for beboerne og samtidigt kunne nye beboere nøjes med at købe en andel og betale et månedligt beløb i stedet for at skulle eje, hvilket gjorde det billigere at flytte i bofællesskab. Frem til 90'erne blev flere og flere bofællesskaber etableret og i 1990 eksisterede der minimum 84. Af ukendte årsager stoppede etableringen af bofællesskaber i 90'erne, og først i begyndelsen af 00'erne begyndte nye bofællesskaber at dukke op. (Jakobsen og Larsen, 2018: 9)

I 2004 blev muligheden for at etablere andelsforeninger fjernet, som muligvis har medført, at etableringen af bofællesskaber som andelsforening stagnerede og ikke er sket lige siden (se figur 1)

Af figur 1 fremgår det ligeledes at privatejede bofællesskaber har taget til siden begyndelsen af 00'erne, men også at bofællesskaber med lejeboliger vokser.

I perioden fra begyndelsen af 80'erne til slut 00'erne findes der også eksempler på bofællesskaber som er etableret med blandede ejerformer, så der både findes privatejet boliger, andelsboliger og lejeboliger internt i bofællesskabet.

Nutiden

Den dag i dag ser det ud til, at bofællesskaberne stadig er populære og antallet af bofællesskaber er stadig stigende (se figur 1). Men i modsætning til i 70'erne udspringer populariteten ikke i samme grad af et ideologisk opgør med det konventionelle samfund, men snarere af en interesse i at leve et liv styret af idealer som eksempelvis miljøbevidsthed og socialt hverdags fællesskab. Det ses også på beboerne, som i dag repræsenterer et forholdsvis bredt udsnit af den danske befolkning. (Deleby - Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling, 2016: 11)

Grunden til den fortsatte popularitet i at bo i bofællesskab kan også skyldes andre ting. Eksempelvis findes der i dag en lang række af forskellige familieformer, heriblandt sammenbragte familier, singler uden børn og singler med børn m.fl. Disse sammensætninger kan måske skabe et behov for hjælp til børnepasning og aflastning i hverdagen, hvilket er noget af det som bofællesskaber kan. Desuden har By-, Bolig og Transportministeriet undersøgt mulighederne for at udnytte funktionstømte bygninger til at huse bofællesskaber hvilket både gavner kommunen økonomisk, men også de enkelte lokalområder hvor bygningerne står og forfalder. Enkelte kommuner har endda en bestemt boligpolitik som inddrager bofællesskaber i deres strategi, eksempelvis Odsherred kommune, som har en klar plan om at tiltrække et bofællesskab om året. Bofællesskaber bliver altså ikke kun set som en værdi hos enkelte individer, men også på kommunalt plan og helt op på et statsligt niveau, hvilket muligvis kan være grunden til at etableringen af bofællesskaber stadig er stigende.

1.3.3 Forskningsfeltet

Forskning i bofællesskaber dækker over mange aspekter. I dette afsnit giver vi et overblik over de forskellige synspunkter og fokuspunkter, der har været siden 1980'erne og frem til den dag i dag. Dette gøres for at skabe et overblik over forskningen af bofællesskaber.

Som det tidligere er nævnt, udgav McCamant og Durrets i 1988 en bog om bofællesskaber. I bogen anser forfatterne de danske bofællesskaber som "The Golden Standard" for bofællesskaber.

De mente, at danske bofællesskaber bør være en international standard for bofællesskaber fordi, bofællesskaber i Danmark, gennem de sidste fem årtier, har udviklet sig til veletablerede og udbredte alternativer til mere almindelige boformer. Danske erfaringer med bofællesskaber har derfor været en tilbagevendende reference i international forskningslitteratur om bofællesskaber. Bofællesskaber eller på engelsk, Cohousing har altså siden 1980'erne været den mest almindelige model for bofællesskaber rundt omkring i verden. (Jakobsen og Larsen, 2018: 1).

Ser man alene på selve definitionen af bofællesskaber i forskningslitteraturen, varierer den lidt fra forsker til forsker. I Jakobsen og Larsens artikel fra 2018, beskriver de nogle forskellige definitioner og kendetegn som har været anvendt i forskningen gennem tiden (Jakobsen og Larsen, 2018: 3,4). Ifølge Jakobsen og Larsen skyldes denne variation forskernes forskellige fokus i deres undersøgelser af bofællesskaber, og derfor defineres bofællesskaber efter, hvad forskeren ønsker at undersøge.

Men hvad har de forskellige forskere så fokuseret på i deres studier af bofællesskaber? Sociologen Maria Laura Ruiu publicerede i 2014 artiklen '*Differences between Cohousing and Gated Communities: A Literature Review*'. I denne artikel udfører Ruiu en gennemgang af forskningslitteraturen om bofællesskaber, hvori hun identificerer tre overordnede fokusområder i forskningen:

1. Det første fokusområde dækker over bofællesskabernes fysiske udformning, fælles områder, juridiske dokumenter og beslutningstagning.
2. Andet fokusområde dækker over de interne sociale relationer mellem beboerne i bofællesskabet.
3. Det tredje spor dækker bofællesskabernes relationer til deres omkringliggende miljø.
(Ruiu, 2014)

Til Ruius fundne fokusområder i forskningslitteraturen, mener Jakobsen og Larsen at der, i forlængelse af det tredje fokusområde, kan tilføjes et fjerde som handler om bofællesskabers relationer, i en større sociogeografisk skala (Jakobsen og Larsen, 2018: 3). Det kan for eksempel være bofællesskabers relationer til deres nabolag. Da vi netop undersøger bofællesskabers interaktion med deres lokalområder, vil dette fjerde fokusområde i forskningslitteraturen blive uddybet.

Ifølge Jakobsen og Larsen, har en stor del af forskningen medvirket til at synet på bofællesskaber overordnet er positivt, både med henblik på at beboersammensætningen er socialt bæredygtig (Jakobsen og Larsen, 2018: 2), og at bofællesskaber kan skabe udvikling i lokalområdet (Deleby - Bofællesskaber som Drivkraft for Regional Udvikling, 2016). Der findes dog også forskere med et mere kritisk syn på bofællesskaber. Nogle forskere mener, at bofællesskaber bare er middelklasse enklaver, som lukker sig om sig selv og hvor de højtuddannede kan være sammen med ligesindede (Jakobsen og Larsen, 2018: 2). Andre forskere sammenligner bofællesskaber med Gated communities, hvor beboerne isolerer sig fra lokalområdet og derfor ikke gavner lokalområdet (Chiodelli og Baglione, 2014; Chiodelli, 2015). Chiodellis sammenligning af bofællesskaber og gated communities var medvirkende til, at Ruiu udgav sin artikel fra 2014. De to førte efterfølgende en diskussion gennem flere videnskabelige artikler, om hvorvidt bofællesskaber og gated communities er sammenlignelige (se afsnit 3.1.5).

Den overordnede tilgang til forskningen i bofællesskaber, mener Jakobsen og Larsen næsten udelukkende har været kvalitativ og præget af casestudier, hvilket de mener er problematisk for forskningens dækning af feltet. De efterspørger flere undersøgelser med en kvantitativ tilgang for at kunne sætte forskningen om bofællesskaber i et bredere perspektiv, hvilket også er grunden til udgivelsen af deres egen artikel fra 2018. (Jakobsen og Larsen, 2018: 1,2)

Alle de ovenstående eksempler på forskning er, som nævnt, kun hovedfokusområder. Der eksisterer langt mere forskning som på en eller anden måde vedrører bofællesskaber. For eksempel har vi ikke nævnt forskning i seniorbofællesskaber, eller bosteder for psykisk syge eller udviklingshæmmede. Disse kan teknisk set også blive set som bofællesskaber, men ligger alligevel langt fra dennes rapporters undersøgelsesfelt, hvilket er grunden til at det ikke er inddraget.

1.3.4 Beskrivelse af vores cases

I dette afsnit vil vores tre cases kort blive præsenteret og de fysiske faciliteter beskrevet. Dette gøres for at give læseren et indtryk af bofællesskabernes fysiske udformningen, en kort beskrivelse af de respektive lokalområder samt hvor i landet bofællesskaberne geografisk er lokaliseret. De tre cases er henholdsvis: bofællesskabet Tranehøj, bofællesskabet Stokken og bofællesskabet Savværket.

Tranehøj

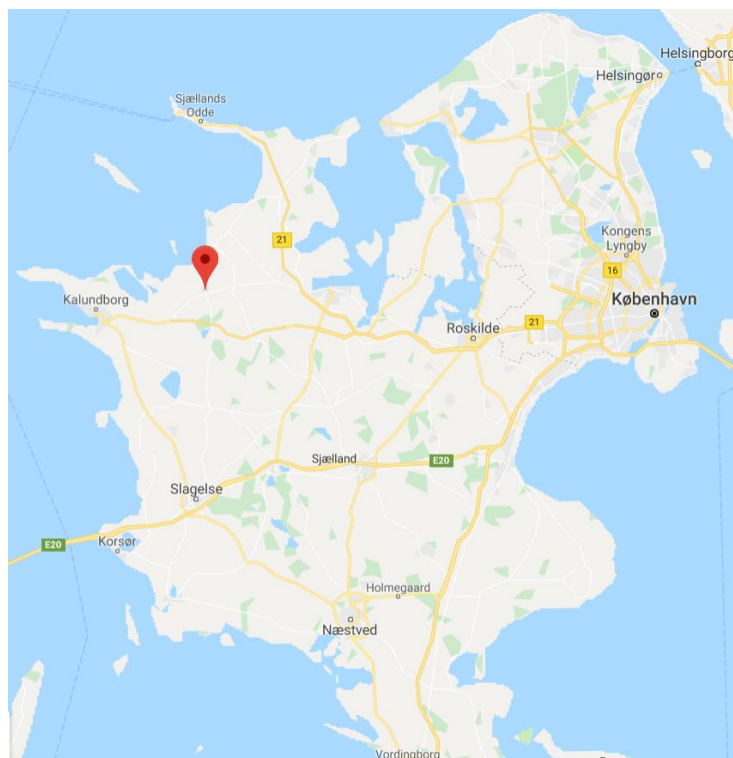
Tranehøj blev dannet i 1984 som en andelsforening, i en firelænget gård (Tranehoej.dk, N/A).

Bofællesskabet bygger på en række værdier som alle omhandler fællesskab: man er fælles om og deler hverdagslivet, herunder fællesspisning; fælles om arbejdsopgaver i form af madlavning, rengøring og vedligeholdelse; fælles om sociale events og traditioner; fælles om at producere økologiske kvalitetsprodukter som eksempelvis grøntsager, frugt og køb; fælles om at leve et bæredygtigt og globalt ansvarligt liv, eksempelvis ved at anvende vedvarende energi og tilstræbe et bæredygtigt forbrug. (Tranehoej.dk, N/A)

Tranehøj ligger i byen Særslev, der hænger sammen med byen Snertinge og som i alt har 949 indbyggere (Danmarks Statistik: Statistikbanken, 2018). Byerne ligger i Kalundborg kommune i Region Sjælland.

Bofællesskabet består af 5 private boenheder, der er mellem 58 og 102 m² og har eget tekøkken. Boenhederne er lokaliseret sammen i den ene længe, alle med indgang fra en fælles gang. I øjeblikket huser bofællesskabet 8 beboere, hvoraf 6 er voksne og 2 er børn. (Tranehoej.dk, N/A)

Bofællesskabets fællesfaciliteter består af gæstelejlighed, 2 gæsteværelser, køkken, spisestue, toilet, badeværelse, tv-stue, vaskerum tørrerum, værksted, festsal, grovkøkken, affaldsrum og garage (Tranehoej.dk, N/A).

Stokken

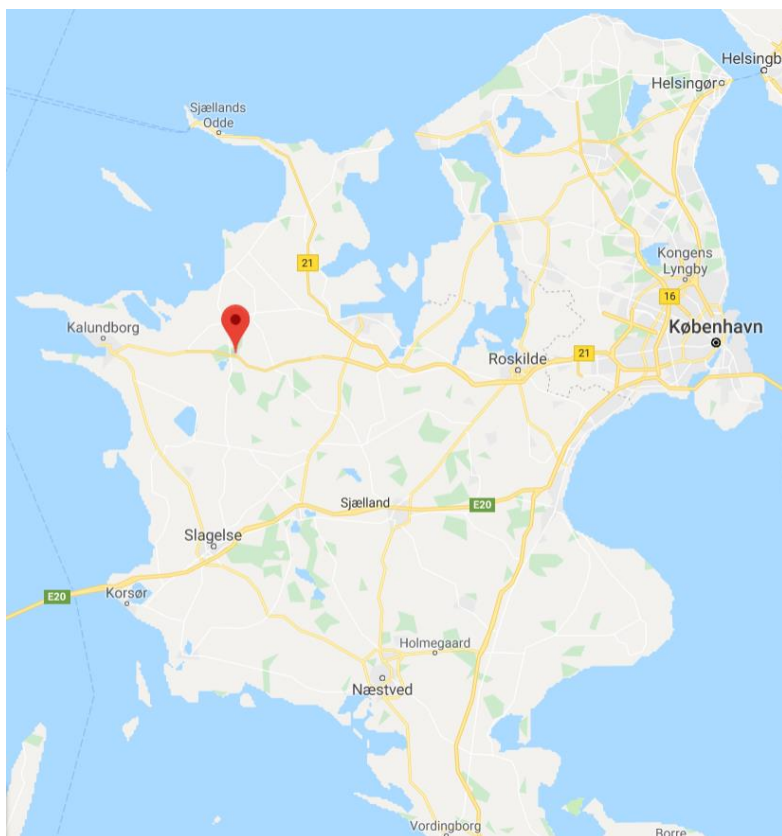
Stokken blev dannet i 1988 som en andelsforening, og opført som nybyggeri (Stokken.go2net.dk, N/A).

Bofællesskabet bygger på forskellige fællesskabsværdier: Fællesskab i hverdagen i form af fællesspisning og madlavning, fælles arbejdsdage, fælles beslutningsprocesser, samt bæredygtigt energiforbrug. (Stokken.go2net.dk, N/A)

Stokken ligger i byen Jyderup, der har 4281 indbyggere (Danmarks Statistik: Statistikbanken, 2018). Jyderup er beliggende i Holbæk kommune i Region Sjælland.

Bofællesskabet består af 20 private boenheder forbundet af en lang glasgang. Der bor 48 mennesker i alt i bofællesskaber hvoraf 29 er voksne og 19 er børn. (Stokken.go2net.dk, N/A)

Bofællesskabets fællesfaciliteter består af køkken, festsal, værksted, vaskeri, TV-rum og et gæsteværelse (Stokken.go2net.dk, N/A).

Jystrup Savværk

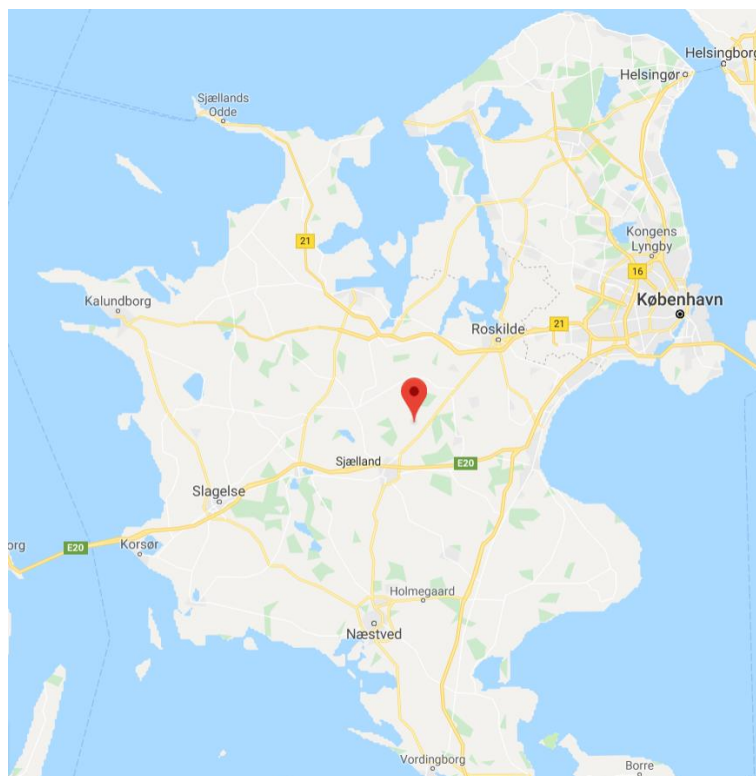
Bofællesskabet Jystrup Savværk blev dannet i 1983 som en andelsforening og opført som nybyggeri (Jystrupsavvaerk.dk, N/A).

Jystrup Savværk bygger på værdier om fællesskab i hverdagen gennem fællesspisning og månedlige arbejdsdage, hvor opgaver løses i fællesskab (Jystrupsavvaerk.dk, N/A).

Bofællesskabet er lokaliseret i byen Jystrup, som har 745 indbyggere i alt (Danmarks Statistik: Statistikbanken, 2018). Jystrup ligger Ringsted Kommune i Region Sjælland.

Bofællesskabet består af 21 private boenheder og er i fem forskellige størrelser passende til enlige og op til 3-børns familier. Bofællesskabet huser 65 personer, hvor 30 af dem er børn. (Jystrupsavværk.dk, N/A)

Jystrup Savværk har følgende fællesfaciliteter: Festsal, køkken, børne-/legerum, tv-stue, 6 gæstelejligheder, syrum, kontor (Jystrupsavværk.dk, N/A).

2. Metode

Dette kapitel vil forklare vores tilgang til at undersøge vores problem og dermed hvordan vi har udarbejdet dette projekt. Først vil vi beskrive hvorhenne vi overordnet befinder os, videnskabsteoretisk set, og hvordan denne undersøgelse anskuer verden og dermed hvordan vi overordnet griber denne undersøgelsen an. Derefter vil vi mere konkret beskrive og forklare vores metodevalg, casestudier og fokusgruppeinterviews, samt hvordan afholdelsen foregik. Dette gøres for at give læseren en forståelse af, hvordan denne rapport's empiri er produceret.

2.1 Videnskabsteoretisk tilgang

Formålet med denne rapport er; at kvalificere de forståelser omhandlende bofællesskabers interaktion både internt og eksternt som vi har fundet gennem vores litteraturstudier samt at finde respondenternes egne opfattelser af, hvorfor interaktionen med lokalområdet, eller manglen på samme, er som den er.

Når vi ønsker at undersøge beboerne i bofællesskabernes egne opfattelser af interaktion, vælger vi at gå kvalitativt til værks. Nærmere betegnet er vores videnskabelige tilgang til denne undersøgelse en position under konstruktivismen kaldet hermeneutikken, som har det udgangspunkt, at alt i denne verden, hvad vi siger og gør, er (socialt)konstrueret og derfor sker på baggrund af en menneskelig fortolkning (Svendsen & Løber, 2018: 33-36).

Denne fortolkning forudsætter en dyb forståelse af konteksten og vi søger derfor en forståelse af beboernes tilværelse i og udenfor bofællesskabet (Kjær & Kristiansen, 2018: 12), hvilket i vores tilfælde bedst gøres gennem samtale. Fænomenologien, hvor denne undersøgelse befinder sig, fastslår at individer handler ud fra erfaringer. Erfaringer opnået i et samfund bestående af dynamiske processer og komplicerede sammenhænge, som er unikt for hvert enkelt individ (Fuglsang, Bitsch & Rasborg, 2013: 28). Da opfattelsen af, hvorvidt et bofællesskab interagerer med et lokalområde er fuld af forskellige nuancer, som ikke kan måles eller vejes, søger vi at få en dybere indsigt i konteksten, da det giver os en bedre forståelse og en unik viden i konteksten. Dette kan vi opnå gennem samtaler med beboere i et bofællesskab, i naturlige og hjemlige omgivelser.

Fremgangsmåden hvorpå vi griber denne undersøgelse an er abduktiv, hvor en vekselvirkning mellem empiri og teori vil hjælpe os til at skabe en forståelse. Gennem teori har vi fået én

forståelse af vores problem, at bofællesskaber har tendens til at lukke om sig selv, og denne forståelse vil vi udfordre ved at tage ud og tale med beboere, og på den måde få en anden forståelse af problemet, ud fra deres udtalelser.

Når vi personligt tager ud og snakker med beboere, er det næsten umuligt at være helt objektiv og vores undersøgelse bliver derfor subjektiv (Kjær & Kristiansen, 2018: 17). Vi skal altså være meget opmærksomme på at vores egen forudfattet forståelse af vores undersøgelsesemne ikke, i for høj grad, kommer til at påvirke de beboere vi snakker med og dermed den data vi indsamler. Denne subjektivitet kan medvirke til, at vi ikke holder vores sind åbne nok til at kunne opnå en dybere og bredere indsigt i bofællesskaber samt deres tilhørsfold til lokalområdet. Det kan for eksempel ske hvis vi kommer til at styre samtalen, og dermed dataindsamlingen, for meget og vi derfor lukker døren ind til anden viden.

Denne undersøgelses subjektivitet vil også gøre sig gældende idet vi anvender casestudiet som tilgang. Den viden vi danner gennem kontekstbundne kvalitative undersøgelser er muligvis unik og kan derfor ikke udlægges som generel viden (Svendsen & Løber, 2018: 42). Da vi undersøger bofællesskabers interaktion i tre forskellige cases, kan den viden vi skaber dermed anses som en mulig tendens i et større billede, men ikke som positiv viden, der kan generaliseres ud på alle bofællesskaber.

2.2 Casestudie metode

I dette projekt har vi valgt at arbejde med casestudier da det kan give os en dybere og mere konkret indsigt i interaktionen mellem bofællesskaberne og deres respektive lokalområder i henholdsvis Snertinge, Jyderup og Jystrup. I dette afsnit præsenterer vi casestudiet som research metode.

2.2.1 Case studier

Her beskriver vi casestudier ud fra Peter G. Swanborns definition: “A case study refers to a study of a social phenomenon carried out within the boundaries of one social system (the case), or within the boundaries of a few social systems (the cases)” (Swanborn, 2010: 12). Som det fremgår af definitionen, er meningen med casestudier, at undersøge fænomener i et eller flere afgrænsede sociale systemer. Et afgrænset socialt system, eller case som det også kaldes, skal forstås som et afgrænset område, vi som forskere selv definerer og som er det område hvor vores

undersøgelsesgenstande befinder sig indenfor. I dette projekt er de cases vi undersøger afgrænset til vores udvalgte bofællesskaber samt deres omkringliggende lokalområder. Som det er beskrevet i teori afsnit 3.1.4, er et lokalområde ikke et generelt fast geografisk eller administrativt afgrænset område, men derimod et subjektivt opfattet område hos hvert enkelt individ. Dermed er det ikke til at trække en tydelig streg på et kort der indikerer hvor vores case er afgrænset rent geografisk, men den er snarere afgrænset af vores interviewpersoners opfattelser.

Ifølge Peter Swanborn indebærer et casestudie, at man som forsker skal undersøge casen under så naturlige forhold som muligt, for at forstyrre de undersøgtes dagligdagsliv så lidt som muligt (Swanborn, 2010: 14). Swanborn understreger dette ved at sige, at et casestudie derfor ikke må rykke på bestemte parametre for at foretage nye test. Med andre ord er det ikke et eksperiment, men en undersøgelse af menneskers daglige rutiner eller mere specifikt i vores tilfælde, bofællesskabernes beboeres opfattelse af interaktionen internt i bofællesskabet samt ud i lokalområdet (Swanborn, 2010: 14).

For at sikre os, at vores undersøgelse er i overensstemmelse med dette, har vi henvendt os til de tre bofællesskaber på deres præmisser. Da vores undersøgelse bygger på empiri skabt gennem fokusgruppeinterviews, er det essentielt at disse bliver afholdt i respondenternes naturlige omgivelser. De kunne således bestemme hvilke tidspunkter, der passede dem bedst og samtidigt bestemte vi at fokusgruppeinterviewene skulle afholdes hjemme hos dem selv.

2.2.2 Kriterier til udvælgelse af cases

For at en case er generaliserbar, er det ifølge Bent Flyvbjerg (Flyvbjerg, 2010: 470) vigtigt, at udvælge casen, eller i vores tilfælde cases, strategisk, så de kan svare på vores hypotese om, at der er interaktion mellem lokalområdet og bofællesskaber og hvorvidt der er barrierer for at skabe yderligere interaktion mellem bofællesskaber og deres lokalområde. Kan vi vise, at der er interaktion mellem de tre udvalgte bofællesskaber og deres respektive lokalområde eller at der er visse barrierer, kan vi sige, at dette muligvis også gør sig gældende for andre bofællesskaber. De tre cases er valgt ved at undersøge bofællesskaber ud fra forskellige kriterier, som vi selv har opstillet efter en forestilling om, at de kan afdække forskningsfeltet. Tanken bag kriterierne og dermed udvælgelsen af cases, var at undersøge bofællesskaber med forskellige størrelse, med forskelligt beboerantal og som er placeret i forskellige størrelser byer og dermed forskellige lokalområder:

- Det første kriterie for udvælgelsen er, at bofællesskaberne skal ligge udenfor København og det nærmeste opland. Baggrunden for dette kriterie er at vi ønsker at undersøge bofællesskaber i en landsby kontekst med dertilhørende problematikker frem for i en storby kontekst.
- Andet kriterie er, at bofællesskabet skal have en vis størrelse bestående af flere boenheder. Det skal hverken være meget småt eller meget stort. Dette kriterie er valgt med henblik på at kunne undersøge bofællesskaber med en bredere sammensætning af beboere, for dermed at få mulighed for at få indsigt i flere forskellige beboeres opfattelser. Derudover antager vi at bofællesskaberne skal have en vis størrelse for at skille sig ud fra almindelige husstande og gøre en reel forskel i lokalområdet.
- Det tredje kriterie er, at bofællesskabet skal være placeret i byområde. Grunden til dette valg er, at bofællesskabet skal have nogle naboer omkring sig i lokalområdet, for at der overhovedet kan ske en interaktion.
- Fjerde kriterie er, at vi er gået efter eksisterende bofællesskaber. Argumentet herfor er, at vi får mulighed for at vurdere, hvordan disses relationer til lokalområdet har ændret sig gennem tiden, fra bofællesskaberne blev opført og frem til nutiden. Samtidigt giver det heller ikke meget mening at undersøge beboere i et bofællesskabs interaktion med lokalområdet, hvis bofællesskabet slet ikke er etableret eller er byggefasen.

De 4 kriterier har vi anvendt til at identificere forskellige bofællesskaber gennem databasen på bofællesskab.dk, som er et digitalt mødested for bofællesskaber i Danmark (Bofællesskab.dk, N/A). Herefter skrev vi til flere forskellige bofællesskaber og endte med at udvælge tre cases (se *Rekruttering* i afsnit 2.3.2 for en detaljeret beskrivelse af udvælgelsesprocessen).

2.3 Fokusgruppeinterview

I dette projekt har vi valgt at anvende fokusgruppeinterviews som metode til vores primære empiridannelse. Vi vil anvende fokusgruppeinterviews til at opnå en dybere indsigt i hvordan livet er i et bofællesskab samt respondenternes opfattelse af deres egen interaktion med de andre bofæller og lokalområdet.

2.3.1 Fokusgruppeinterview som metode

Et fokusgruppeinterview er kendetegnet ved en kombination af fokuset på et givent emne, der er bestemt af forskerne, og en gruppeinteraktion (Halkier, 2008:9).

Denne kombination er egnet til at producere empiri, der fortæller om deltagerens opfattelser af et givent emne idet de individuelle opfattelser, som kan være usagt eller underforstået i gruppen, eksplicit kommer frem og bliver synliggjort i forhandlingen med de andre deltagers opfattelse (Halkier, 2008:10). Sagt på en anden måde, kan vi med fokusgrupper undersøge en gruppes holdning til et givent emne, og hvor udbredt denne er, om de er enige eller uenige.

Desuden giver fokusgruppeinterviewet os som forskere en nem og hurtig adgang til koncentreret data om et komplekst emne som ellers kunne kræve omfattende feltarbejde. (Halkier, 2008:14) Vi kan få indsigt i bofællesskabets beboeres interaktioner med lokalområdet gennem vores fokusgrupper, hvor vi ellers kunne bruge meget tid og ressourcer på observationer af dem rundt i lokalområdet.

Sidst men ikke mindst, kan fokusgrupper give os en dybere indsigt i problemfeltet, som vi ikke før kendte til, idet at deltagerne diskuterer og kommenterer hinandens ytringer ud fra en kontekstuel forforståelse af emnet, som vi som forskere ikke besidder (Halkier, 2008:14).

Usikkerheder ved fokusgrupper

Der kan opstå en række usikkerheder i den indsamlede data ved anvendelsen af fokusgruppeinterviews, hvorfor det er vigtigt at observere og vurdere deltagerens interne interaktion. Et eksempel er, hvis der i gruppen hersker en overordnet norm eller forståelse omkring det givne emne, som gruppen diskuterer, og som derfor kan opfattes som "korrekt" hos flertallet af deltagerne. Dette kan medføre at deltagere med en anden forståelse kan føle sig hindret i, eller ikke tør, at ytre sin egen opfattelse, af frygt for at det opfattes som "ukorrekt". Dermed opstår der en form for social kontrol i fokusgruppen og vi vil ikke opnå den dybe indsigt i fænomenet, vi som forskere, ønsker at indsamle. Dette er dog en usikkerhed som eksisterer i alle former for interviews.

Tætte relationer blandt fokusgruppens deltagere kan ligeledes forstærke eventuelt eksisterende elementer af social kontrol eller dominans-relationer i gruppen. (Halkier, 2008:13,30)

I vores tilfælde kan det være, at den normative forståelse i bofællesskabet er, at beboerne skal have en god relation til naboerne, men at nogle af deltagerne ikke kan eller vil bruge ressourcer på at danne sådan en relation. Dermed er deres holdning udenfor bofællesskabets norm, hvilket kan medføre at disse deltagere ikke ønsker at ytre deres holdning.

Ligeledes skal man være opmærksom på, at der kan være tendens til polarisering eller konformitet blandt deltagerne. Her handler det om at opdage, hvis deltagerne indgår i en ophedet diskussion, som deler vandene i sådan en grad, at der ikke længere blive lyttet til argumentationerne. Eller modsat, at de udelukkende bekræfter hinandens udsagn uden yderligere kommentarer.

Derfor vil vi også fokusere både på deres indbyrdes og fælles interaktion i håb om, at vi kan gennemskue nogle af de sociale kontrolmekanismer, der kan påvirke de forskellige respondenters udtalelser.

I udførelsen af vores fokusgruppeinterviews, opfangede vi dog ikke nogen tegn på normative eller dominerende opfattelser af temaerne. Ej heller, at der ikke var plads til at deltagere kunne ytre modsvarende opfattelser af de temaer som fokusgruppen diskuterede. Da vi ikke bemærkede nogen form for social kontrol eller socialt hierarki internt blandt deltagerne, er dataen fra fokusgruppeinterviewene udelukkende udtrykt af vores respondenters udtalelser.

At fokusgrupperne virkede som et rum med plads til åbne diskussioner kan skyldes, at beboerne i de bofællesskaber vi undersøgte spiser aftensmad sammen seks dage om ugen, har månedlige møder hvor beslutninger diskuteres i et åbent forum samt månedlige eller ugentlige arbejdsdage hvor de fælles udfører opgaver for bofællesskabet med de andre beboere. Alt dette kan forestilles at medvirke til at de har tætte relationer til hinanden, hvilket Bente Halkier (2008:30) argumenterer for, giver en tryghed til frit at ytre sig.

De har alle boet i deres respektive bofællesskaber i over 20 år og kan dermed formodes at have et godt kendskab til hinanden og en god relation, hvilket det virkede til under udførelsen. Desuden er to af deltagerne i hver gruppe gift med hinanden, hvilke kan styrke forestillingen om at respondenterne har et dybt kendskab til hinanden. Ægteskabet i den ene gruppe kan dog muligvis påvirke den tredje deltager, da deltageren muligvis kan føle sig udenfor en intern forståelse af temaerne. Det observerede vi dog ingen tegn på under udførelsen og der er derfor ikke taget højde for det.

2.3.2 Fremgangsmåde

Vi har i dette projekt lavet tre fokusgruppeinterview. Hver fokusgruppe bestod af mellem én og seks beboere fra det samme bofællesskab. Det var ikke hensigten, at der kun skulle være én deltager ved det ene fokusgruppeinterview, men det skete og selve udførelsen af interviewet blev derfor anderledes end de to andre. Antallet af respondenter blev valgt ud fra overvejelser om hvad

der var realistisk at tiltrække og ifølge Halkier (2008: 34) kan små fokusgrupper sagtens være anvendelige.

Rekruttering

Kontakten til og udvælgelsen af respondenter skete i en vekselvirkning med udvælgelsen af vores cases. Vi kontaktede via mail en række kontaktpersoner fra de bofællesskaber, som stemte overens med de valgte kriterier for caseudvælgelse (se afsnit 2.2.2), hvor vi spurgte om de og eventuelt andre ville være med til at deltage i et fokusgruppeinterview. Respondenterne samt valgene af cases skulle så findes blandt de bofællesskaber som besvarede vores henvendelse. Tre af vores henvendelser blev besvaret af kontaktpersonerne fra bofællesskaberne Tranehøj, Stokken og Savværket. Dermed skulle rekrutteringen af respondenter til at gå gang.

Udvælgelsen skete gennem kontaktpersonerne fra de tre forskellige bofællesskaber. Vi opfordrede dem til at finde andre beboere udover dem selv, som ville deltage i fokusgrupperne. Tanken var, at kontaktpersonerne nemmere kunne hverve andre beboere til at deltage, end hvis vi selv kontaktede de andre beboere hver især. Dette skyldes tidligere erfaringer med, at planlægningen samt udførelsen af fokusgruppeinterviews kan være en langvarig affære. I forlængelse af denne erfaring satte vi ikke yderligere krav til kontaktpersonens udvælgelse af respondenter, i håb om en hurtigere proces.

Vores respondenter

Rekrutteringsprocessen, hvor de tre kontaktpersonerne stod for at hverve flere deltagere, betød, at vi endte med at have ni deltagere fordelt på de tre planlagte fokusgruppeinterviews. To i Tranehøj, tre i Stokken hvor tre yderligere deltagere tilsluttede sig til interviewet under afholdelsen og én, vores kontaktperson, i Savværket (da der kun var én deltager i Savværket blev dette udført som et semi-struktureret informantinterview, hvilket vi forklarer nærmere senere i dette kapitel). Da vi ikke differentiere mellem de forskellige deltagere i de enkelte fokusgrupper bliver de ikke præsenteret ved navn, men blot ud fra hvor længe de har boet i bofællesskabet samt deres beskæftigelse.

Tranehøj:

Til fokusgruppeinterviewet i bofællesskabet Tranehøj deltog vores kontaktperson samt hendes ægtefælle. De er begge pensionerede og har boet i Tranehøj i 20 år.

Stokken:

Til fokusgruppeinterviewet i bofællesskabet Stokken deltog vores kontaktperson, hendes ægtefælle og en tredje beboer. Alle er pensionister og den ene har været med til at grundlægge Stokken og den andre to har boet der i 30 år. I løbet af interviewet var den ene deltager nødsaget til at smutte, men til gengæld hoppede tre andre respondenter ind, som har boet i bofællesskabet i omtrent 11 år.

Savværket:

Her deltog kun en enkelt respondent, som ligeledes er pensionist og har boet i Savværket siden det startede for 34 år siden.

Da vi ikke havde opstillet nogle kriterier for udvælgelsen af deltagere til vores kontaktpersoner havde vi ikke indflydelse på den endelige sammensætning af respondenter. Det resulterede i, at alle vores respondenter er pensionister og har boet i bofællesskaberne i mange år. Det blev altså til meget homogene grupper, der ikke nødvendigvis afspejler andre beboeres måde at interagere med lokalområdet på. Det skal forstås i den forstand, at alle er pensionister og muligvis omgås lokalområdet på en anden måde end andre aldersgrupper; de har boet i bofællesskab i en længere periode og muligvis har valgt at bo i bofællesskab af andre bevæggrunde end de yngre generationer; de har ikke længere hjemmeboende børn og dermed ikke de samme relationer til lokale daginstitutioner og skoler. En alt for homogen gruppe kan være en bias ved fokusgruppemetoden (Halkier 2008:28), men vi forsøgte at kompensere for dette ved at bede respondenterne fortælle os om de andre beboeres interaktion med lokalområdet og generelt at udtale sig på hele bofællesskabets vegne hvis muligt (se bilag 7).

Udførelsen af interviewet viste dog, at alle deltagerne havde forskellige opfattelser af deres egen og de andre deltageres interaktion med lokalområdet, samt forskellige opfattelser af de resterende beboeres interaktion. Den forholdsvis høje grad af homogenisering af vores fokusgrupper var dermed ikke så stor en bias i forhold til vores undersøgelse.

Lokation

Fokusgruppeinterviewene udførtes hjemme hos respondenterne i deres respektive bofællesskaber (se afsnit 1.3.4 om casebeskrivelser for mere detaljeret beskrivelse af områderne). Dette øger muligheden for at få beboere til at deltage (Halkier 2008:36) og samtidigt giver det respondenterne følelsen af at være i et trygt rum, hvor de frit kan tale, og hvor det hjemlige samt hverdagslivet, som vores undersøgelsesfelt falder ind under, ligger lige for døren (Halkier 2008:37). Dette gør det

muligvis nemmere for dem at forholde sig til de spørgsmål vi stiller dem om netop denne del af deres liv. Derudover giver det os et bedre indtryk af de rammer som vores cases udgør.

Interviewguide

Tanken bag struktureringen af fokusgruppeinterviewene var, at de skulle starte åbent og efterhånden blive mere og mere fokuserede, så vi kunne sikre os at få svar på det vi undersøger. Dette kalder Halkier for tragt-modellen (Halkier 2008:40).

Interviewguiden er inddelt i tre faser (se bilag 7 for interviewguiden) I første fase skulle deltagerne begynde med at præsentere dem selv, fortælle om bofællesskabet og deres grunde til at bo i bofællesskab. Tanken var at løsne stemningen op med en "uformel" samtale, men samtidigt fik vi indsigt i, hvor høj grad der eksisterer social kapital i bofællesskabet.

I interviewets anden fase skulle deltagerne snakke om forskellige tematikker som vi præsenterede for dem. De først temaer handlede om, hvordan de opfatter deres lokalområde både med fokus på fysiske faciliteter, befolkningen, kommunen, livet i byen etc. På den måde kunne vi få indsigt i, hvilket lokalområde bofællesskabet befinder sig i og hvad de selv synes om det. De efterfølgende temaer handlede om deres egne og de andre beboeres relationer til lokalområdet både hvad angår arbejdsliv, foreningsliv, socialt liv etc.

Til hvert af guidens temaer havde vi formuleret en række underspørgsmål. Meningen var, at deltagerne selv skulle komme frem til de pointer vi ville undersøge gennem samtalen om de overordnede temaer. Hvis samtalen kom for langt ud på et sidespor, skulle underspørgsmålene bruges til at få dem tilbage temaets emne. Besvarelserne gav et indblik i bofællesskabets relationer til, og dermed interaktionen med lokalområdet og er derfor den data, som hovedsageligt bliver anvendt i analysen.

I den sidste fase skulle de vurdere, hvorvidt de kunne tænke sig aktivt at arbejde med at skabe yderligere aktiviteter for lokalsamfundet eventuelt i samarbejde med kommunen, og om de kunne forestille sig at invitere lokalområdet ind i bofællesskabet. Meningen med sidste fase var, at undersøge potentialet for at skabe yderligere interaktion med lokalområdet for at øge deres brobyggende social kapital.

Under udførelsen af især de første to fokusgruppeinterviews blev interviewguiden ikke fulgt slavisk, da respondenternes samtaler ofte førte dem ind på de forskellige temaer, som vi havde planlagt at de skulle diskutere. Derfor er interviewguidens struktur med de tre faser og forskellige underspørgsmål ikke særlig tydelig i interviewene, men vi kom ind på alle temaerne i alle interviewene.

Udførelse

To af fokusgruppeinterviewene blev afholdt samme dag og det tredje i Savværket fandt sted ugen efter. Tirsdag d. 20. november tog gruppens tre medlemmer på tur mod det nordvestlige Sjælland, hvor bofællesskaberne er lokaliseret. Først skulle vi til Tranehøj hvor aftalen var, at afholde interviewet kl. 14.30. Derefter gik turen sydpå til Stokken, hvor vi skulle mødes kl. 17. Ugen efter, tirsdag d. 27. november kl. 14 afholdte vi interviewet med en beboer i Savværket. Tidspunkterne for fokusgruppeinterviewene kan være medvirkende til, at deltagerne udelukkende var pensionister der ikke var på arbejde de pågældende tidspunkter og generelt har mere tidsmæssigt overskud i hverdagene.

Rollefordeling

Vi havde på forhånd lavet rollefordelingen. Til interviewet i Tranehøj var Malte moderatoren, Mads var observatør og Sunes rolle var at supplere de to andre. Til interviewet i Stokken og Savværket var Sune moderator, Mads observatør og Malte supplerede. Der kan være en bias i at vi alle tre var med under udførelsen, da det kan virke intimiderende for deltagerne når der er ligeså mange, eller flere undersøgere til stede under interviewet. Vi oplevede dog ikke at de aldrende respondenter følte sig overvældede af tre studerende og vi havde sørget for at tage kage med til deltagerne for at skabe en hyggelig stemning.

Kortøvelse

Til hver af interviewene havde vi printet tre forskellige kort over deltagerens lokalområde. Ét kort som viste bofællesskabet og den nærmeste bebyggelse, ét kort som viste byen som bofællesskabet lå i og ét der viste alle de nærmeste byer (Se bilag 8). Planen var at deltagerne skulle markere alle de steder i lokalområdet som de synes var positive, eksempelvis naturområder. Desuden skulle de også markere de steder som de havde relationer til, eksempelvis naboer, sportshaller, koncertsteder etc. Tanken bag kortene var, at få deltagerne til at være aktive under interviewet, så de skulle lave andet end at samtale. Desuden håbede vi på, at det kunne få deltagerne til at huske flere af de steder som de interagerer med. Endvidere gav det os ved at deltagerne selv producerede et netværkskort, som visuelt viser deres relationer til lokalområdet. Anvendelsen af kortene fungerede dog ikke lige godt alle steder. Under interviewet i Tranehøj blev kortene flittigt brugt og blev gentagne gange taget frem og markeret på, når en af deltagerne kom i tanke om en ny relation eller et sted, som betød noget. I Stokken og Savværket blev kortene kun brugt i lille grad og nærmest kun da vi introducerede dem. Nogle af deltagerne havde svært ved at

danne sig et overblik over kortene og var derfor passive i forhold til at markere og forholdt sig hovedsageligt til samtalen.

Deltagerudskiftning i Stokken

Under interviewet i Stokken skete der ændringer af respondenterne som deltog, undervejs i interviewet. Efter cirka en halv time af interviewet kom to andre beboere, Nikoline og Solveig, og tilsluttede sig gruppen. De var bevidste om at vi kom og skulle lave interview, og havde også en idé om hvad vi ville undersøge. Bente havde fortalt de andre beboere at vi ville komme og lave interview og, ud fra vores mailkorrespondance, hvad vi ville snakke med dem om. Det at Bente og de andre deltagere havde dannet sig en forforståelse af, hvad vi ville undersøge og udspørge dem om, kan muligvis være bias i vores metodetilgang. Det vil blive kommenteret efter dette afsnit. Nikoline og Solveig blev hurtigt hjulpet ind i samtaleens nuværende tema og kom med enkelte tilføjelser til samtalen i form af deres egne opfattelser.

Omkring et kvarter før fokusgruppeinterviewet var færdigt, blev Bo nødt til at forlade gruppen da han skulle til spinning. Hans plads blev dog hurtigt erstattet af Bjarne, som er formand for beboerforeningen, og som også var informeret om at vi kom og hvad vi ville undersøge. Ligeledes kom Bjarne også med enkelte tilføjelser til samtalen i form af hans egne opfattelser.

Tilføjelsen af deltagere i det ene interview medførte, at vi fik yderligere indblik i livet i et bofællesskab, idet der var flere til at beskrive deres egen opfattelse.

Mailkorrespondance

Som tidligere nævnt kan vores mailkorrespondance med kontaktpersonerne i bofællesskaberne være en mulig bias i forhold til interviewdataen (se bilag 9). Under interviewet i Stokken kom deltagerne flere gange med begrundelser for, hvorfor de ikke inviterede lokalbefolkningen ind i deres bofællesskab (eksempelvis ved at afholde arrangementer for en bredere skare end beboerne). Dette var godt nok et tema som vi ville undersøge (se bilag 7), men begrundelserne blev ytret selvom samtaleens tema var et andet og flere gange før vi spurgte ind til netop dette tema. Om respondenternes forforståelse af hvad vi ville komme og udspørge dem om generelt har påvirket deres udtalelser er svært at vurdere. Denne mulige påvirkning af vores respondentes udtalelser kom hovedsageligt til udtryk under interviewet i Stokken og blev ikke observeret under de andre interviews.

Informantinterview

Idet der kun kom én deltager til fokusgruppeinterviewet i bofællesskabet Savværket, blev dette udført som et semistruktureret informantinterview. Da vi i forvejen havde udarbejdet en række underspørgsmål til hvert tema i vores interviewguide (se bilag 7), blev næsten alle disse stillet som opfølgende spørgsmål til respondenterne. Det har betydet, at de pointer som vores respondenter kommer med ikke er kommet igennem dialog med andre respondenter, men som svar på vores spørgsmål. Derfor er de citater vi hiver ud af interviewet og bruger i denne rapport også kendetegnet ved en anden struktur med længere spørgsmål og kortere svar, da vi i højere grad måtte komme uddybende og opfølgende spørgsmål til respondenterne.

Da formålet med fokusgruppeinterviewet var, at undersøge beboernes egne opfattelser af bofællesskabets interaktion, kunne dette stadig opnås. Dog tager vi højde for, at respondentens udtalelser i højere grad står for egen regning, idet der ikke var andre beboere til at kommentere eller diskutere dem.

Transskribering

Efter færdiggørelsen af alle fokusgruppeinterviewene er næste stop på vejen, at udskrive vores interviewdata således at den bliver mere overskuelig og lettere at bearbejde i analysen. På trods af at alle vores interviews er blevet optaget, vælger vi at bruge ressourcer på, at få det ned på skrift. På den måde kan vi gå mere struktureret og systematisk til værks, når vi skal til at analysere dataene, hvilket er ret essentielt når det er vores interviews, som er hovedempirien i denne rapport. Samtidigt tvinger transskriberingen os til at genhøre interviewene således at oplevelsen og udførelsen af interviewene bliver genopfrisket.

Halkier argumenterer for, at man ikke behøver at lave en slavisk og rigid transskribering af alt hvad der bliver sagt (Halkier, 2008: 71). Transskriberingen er derfor udført således, at størstedelen af den optagede tale er blevet udskrevet. Dog er situationer hvor der hyggesnakkes mellem os og deltagerne ikke skrevet ned. Desuden er talen ikke udskrevet ordret, men til dels omskrevet i en grad så sætningerne bliver sammenhængende og pointerne fremstår tydeligere. Desuden er alt vrøvlesnakken fjernet, således at citaterne i højere grad fremstår som skriftsprog og ikke talesprog. Dette er valgt, da vi under afholdelsen af interviewene ikke observerede tegn på hverken de tidligere nævnte usikkerheder ved metoden eller bias i form af tvetydige svar i de enkelte respondenters udtalelser. Ligeledes har vi ikke fundet det nødvendigt at tilføje lyde, udtryk, pauselængder etc.

Afrunding

De tre fokusgruppeinterviews blev udført under varierende omstændigheder med forskellige antal deltagere, men vi har efter bedste evne forholdt os til de bias der har kunnet opstå. Den empiri der er blevet dannet på baggrund af disse fokusgruppeinterviews vil blive analyseret udfra teorien om social kapital.

2.4 Analyse design

Formålet med analysen er, at undersøge vores empiri ud fra et social kapital perspektiv og undersøge hvordan bofællesskaber opbygger social kapital, både afgrænsende social kapital internt i bofællesskabet og brobyggende social kapital udadtil med resten af lokalområdet. Dette undersøges for at få en bedre forståelse for den interaktion der er mellem bofællesskaberne og deres lokalområde og hvilke potentialer der er for yderligere interaktion.

I analysen behandler vi empirien fra alle tre cases på en og samme tid. Der skelnes som udgangspunkt ikke mellem de forskellige bofællesskaber med mindre der er tydelige forskelle i deres holdninger. Vi gør det på denne måde, da empirien langt hen ad vejen er overensstemmende og fordi vi ser dem som tre eksempler på bofællesskaber generelt, men ikke kigger nærmere på, hvad der adskiller dem fra hinanden.

Det samme gælder for præsentationen af vores empiri, hvor vi ikke skelner mellem de forskellige respondenter eller nævner dem ved navn. Dette har vi valgt fordi vi ser dem alle som eksempler på beboere i bofællesskaber og deres individuelle holdninger ikke bruges til andet, end til at skelne mellem forskellige holdninger internt i bofællesskaberne.

Vi har kodet vores empiri ved at gruppere en lang række citater fra de tre fokusgruppeinterviews i 15 temaer. Temaerne er fundet til dels på baggrund af vores teoretiske forståelse af social kapital og til dels ud fra vores forståelse af feltet og de temaer som blev diskuteret i de tre fokusgrupper. Samlet vil disse besvarelser give os et overblik over bofællesskabernes interaktion, både internt og eksternt, og dermed i hvilken grad der bliver dannet afgrænsende og brobyggende social kapital. Nedenunder er de konkrete kategorier listet op.

Kategorier:

- Opfattelse af lokalområde
- Fysiske faciliteter i området
- Deltagelse i foreningsliv
- Personlige relationer udadtil
- Årsager til at bo i bofællesskab
- Internt fællesskab (fællesspisning/møder/arbejdsopgaver osv.)
- Privatliv
- Nye bofæller
- Åbenhed for at invitere andre ind
- Officielle samarbejder
- Opfattelse af bofællesskab/kollektiv
- Afholdte aktiviteter eksternt
- Fysiske rammer i bofællesskabet
- Arbejdsopgaver internt i bofællesskabet.
- Fordomme overfor bofællesskabet før og nu.

De forskellige temaer, som vi først opstillede i kodningen, har vi derefter yderligere grupperet i fire hovedgrupper, som analysen er bygget op omkring. De fire hovedgrupper er henholdsvis *Bofællesskabers sammenhold og hverdag*, *Opfattelse af lokalområdet*, *Bofællernes foreningsliv og netværk* og *Brobyggende arrangementer*, som tilsammen giver et overblik over beboerne i bofællesskabernes interaktion både internt og eksternt samt hvilke elementer, der påvirker interaktionen.

2.4.1 Analysens opbygning

Den første analysedel (*Bofællesskabers sammenhold og hverdag*) fokuserer på bofællesskabernes sammenhold og hverdag, for at undersøge opbygningen af afgrænsende social kapital, hvilke relationer beboerne har til hinanden og hvordan disse understøttes i hverdagen. Denne del indbefatter temaerne *internt fællesskab*, *årsager til at bo i bofællesskab*, *nye bofæller*, *fysiske rammer i bofællesskabet* og *arbejdsopgaver internt i bofællesskabet* og det er disse forskellige aspekter der vil blive behandlet i den første del.

Den anden analysedel (*Opfattelse af lokalområdet*) har fokus på bofællesskabernes opfattelse af det lokalområde de bor i. Denne har til formål at udforske beboernes holdninger til det område de

bor i, for at få en idé om potentialet for at opbygge brobyggende social kapital imellem dem og deres naboer. Denne del indeholder temaerne *opfattelse af lokalområde, fysiske faciliteter i lokalområdet* og *fordomme overfor bofællesskabet før og nu* og handler dermed om især de fysiske forhold i området, eller rettere beboernes opfattelse af disse og om de fordomme de er blevet mødt med, som kan virke hæmmende på opbygningen af relationer.

Den tredje del (*Bofællernes foreningsliv*) og *netværk* analyserer beboernes nuværende brobyggende sociale kapital ved at undersøge deres relationer udadtil. Det gælder temaerne *deltagelse i foreningsliv* og *personlige relationer udadtil*. Dermed bruger vi til dels Putnams netværksforståelse og kigger på deltagelse i foreningsliv som en indikator for social kapital, men kigger også på de mindre formelle relationer. Udover dette anvender vi teorien om lokalområde og lokalsamfund til at inddele de forskellige foreninger i de to typer af fællesskaber, for at se om begge gør sig gældende og der dermed er potentiale for et samspil.

I den fjerde og sidste del (*Brobyggende arrangementer*) vil vi belyse hvorledes bofællesskaberne påvirker opbygningen af brobyggende social kapital gennem afholdelse af forskellige arrangementer og opstart af projekter. Her kommer vi ind på temaerne *afholdte aktiviteter eksternt, officielle samarbejder, privatliv* og *åbenhed for at invitere andre ind*. Formålet med dette afsnit er at analysere hvorvidt bofællesskaberne er en særlig drivkraft i opbygningen af social kapital i lokalområdet.

Alt dette bliver til sidst samlet til en ny forståelse af bofællesskabernes eksisterende afgrænsende og brobyggende sociale kapital og deres rolle i opbygningen af yderligere social kapital i lokalområdet.

3.0 Teori

I denne rapport arbejder vi ud fra Putnams teori om social kapital. Denne er valgt, da vi undersøger interaktionen mellem bofællesskaber og deres lokalområde og her kan social kapital teorien og dens netværksforståelse hjælpe med at uddybe fordelene ved denne interaktion.

I dette kapitel vil vi først forklare vores grundlæggende forståelse af teorien og dens oprindelse ud fra de tre hovedteoretikere Bourdieu, Coleman og Putnam. Dernæst uddyber vi Putnams forståelse af begrebet, med inddelingen i afgrænsende og brobyggende social kapital, da det er denne forståelse af begrebet vi arbejder med. Herefter belyser vi begrebets forbindelse til feltet bofællesskaber og uddyber forståelsen af lokalområder ved hjælp af Andersen og Løves teoretisering af begrebet. Til sidst inddrager vi en teoretisk diskussion mellem Chiodelli og Ruiu, der dækker over vores problemfelt omkring hvorvidt bofællesskaber lukker sig om sig selv eller deltager aktivt i lokalområdet.

Alt dette vil til sidst blive opsummeret og konkretiseret med en forklaring af, hvordan vi bruger teorien i denne rapport.

3.1 Social kapital

Social kapital er en forståelse af, at mellemmenneskelig kontakt og interaktion har en værdi i sig selv og rækker ud over blot dette fællesskab. Den klassiske analogi på dette er regnestykket $2+2=5$, hvilket viser at netværk skaber en merværdi, både for individerne og hele netværket. Begrebet social kapital stammer helt tilbage fra 1916 fra den amerikanske skolereformator L.J. Hanifan. I hans udlægning af begrebet handler det om *“hvordan menneskers engagement i deres lokalsamfund kan skabe grundlag for en øget mellemmenneskelig kontakt (...) der på sigt fører til en afgørende forbedring af levevilkårene i hele lokalsamfundet”* (Rosenmeier, 2007: 9). Det er i høj grad netop denne forståelse af social kapital, som vi arbejder ud fra i dette projekt: nemlig forståelsen af, at social kapital kan forbedre levevilkårene i et lokalsamfund. Men begrebet er blevet bearbejdet af flere omgange og her følger først en kort introduktion til begrebets moderne ophav og senere en kobling til bofællesskaber og lokalområder.

3.1.1 Social kapitalens ophavsmænd

Der er tre forskellige grundopfattelser af social kapital, der kan opdeles efter deres ophavsmænd: Bourdieu, Coleman og Putnam. De har mange dele til fælles og trækker på hinanden, men adskiller sig også på forskellige punkter. Det fælles grundlag for forståelsen af social kapital er

blandt andet, at det er en form for kapital og dermed kan veksles til andre kapitalformer såsom økonomisk kapital eller videnskapital. Det skal ikke forstås som at du kan gå ned i banken og veksle dine tre bedste venner til penge, men snarere at social kapital er produktiv og kan bruges til at opnå noget, som du ikke ville kunne foruden. Robert D. Putnam beskriver denne sammenligning med økonomisk og menneskelig kapital således:

By analogy with notions of physical capital and human capital—tools and training that enhance individual productivity—“social capital” refers to features of social organization such as networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit. (Putnam 1995: 76)

Hvor økonomisk og menneskelig kapital forbedrer individets produktivitet, handler social kapital om netværk, normer og tillid der tilsammen øger grupperes evne til at samarbejde mod fælles mål.

Pierre Bourdieu begynder at arbejde med begrebet i 1984 og ser det som en af fire kapitalformer: økonomisk, kulturel, social og symbolsk. Han tager udgangspunkt i en forståelse af mennesket som rationelt selvoptimerende og argumenterer derfor for, at mennesker indgår i sociale relationer, for at forbedre deres egen situation ved at styrke deres sociale kapital. Dermed bliver den sociale kapital årsagen til at indgå i sociale forbindelser, enten bevidst eller underbevidst grundet økonomiske strukturer individet ikke kan undsige sig (Rosenmeier, 2007: 15).

James S. Coleman kommer med sin udlægning af teorien i 1990, hvor han forsøger at gøre op med forståelsen af mennesket som udelukkende egennytteoptimerende og rationelt (Rosenmeier, 2007: 17). Coleman ser, modsat Bourdieu, ikke social kapital som målet med sociale netværk, men som et biprodukt der kommer som følge af velfungerende sociale relationer. Derudover opfatter han den sociale kapital som værende noget der eksisterer i relationen mellem mennesker og ikke i de enkelte individer, og for at der overhovedet kan opstå social kapital skal et netværk være præget af gensidig tillid og forpligtelser medlemmerne imellem.

Han deler social kapital op i tre former: forventninger om reciprocitet, altså at handlinger udført for det fælles bedste eller for andre medlemmer af en gruppe vil føre til handlinger til individets egen fordel; adgang til informationer fra andre medlemmer af gruppen; samt normer og sanktioner, der definerer hvilke handlinger der er korrekte og hvilke der ikke er (Rosenmeier, 2007: 19-20).

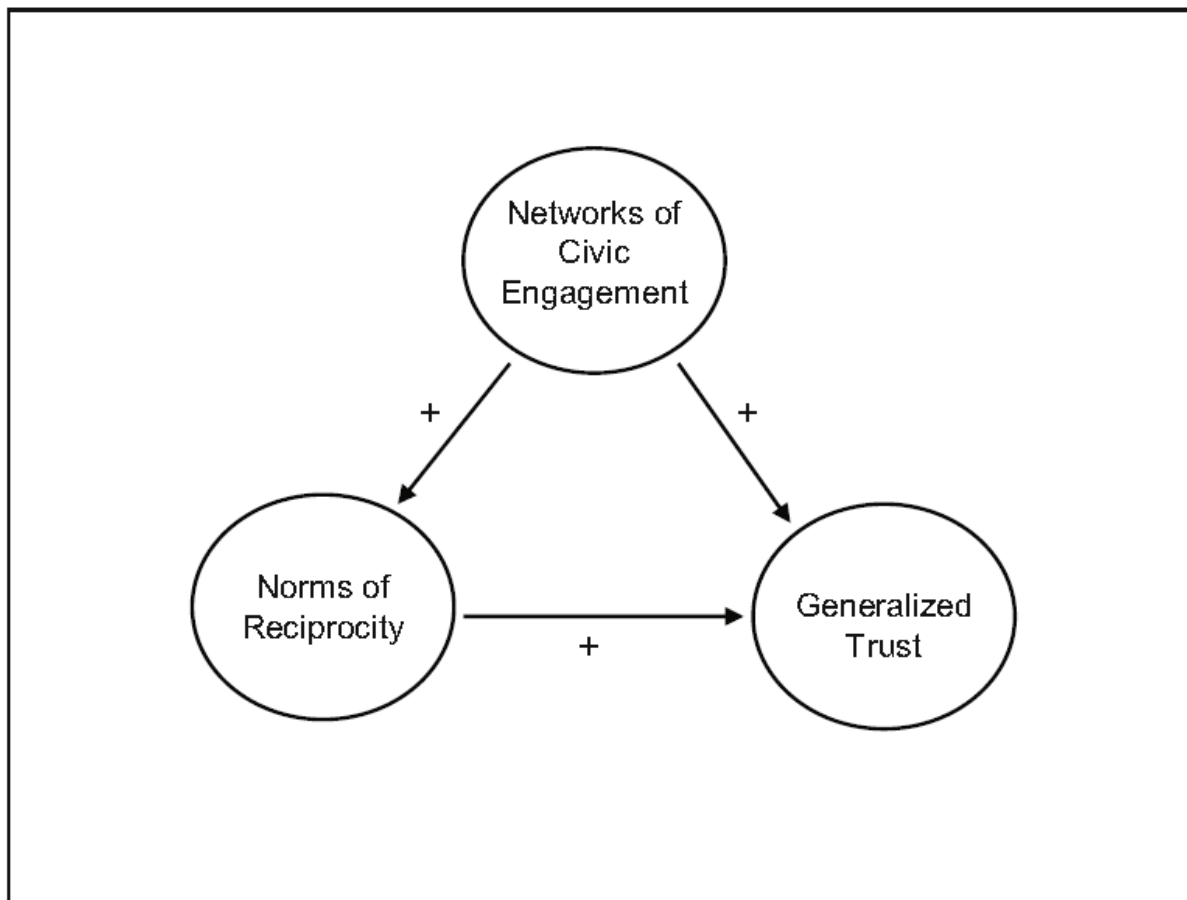
Desuden påpeger Coleman, at social kapital er en samfundsøkonomisk fordel, idet eksistensen af stærke relationer og dermed normer og forventninger, gør det nemmere for individet at finde sin plads i samfundet, hvilket mindsker de samfundsmæssige omkostninger der ellers kan være i forbindelse med at få folk til at handle på en bestemt måde (Rosenmeier, 2007: 22).

Den nyeste af de tre store teoretikere, som er den forståelse vi arbejder ud fra i denne rapport, er den amerikanske politolog Robert D. Putnam, som tog begrebet under kærlig behandling i 1993 hvor han undersøgte italieneres engagement og tillid til civilsamfundet i henholdsvis Nord- og Syditalien.

Putnams grundopfattelse af social kapital bygger i høj grad på Colemans, i og med at det er baseret på tillid og normer og at det både er til fordel for det enkelte individ og for netværket og samfundet. En høj grad af tillid i et samfund kan f.eks. mindske problemer med kriminalitet og gøre folk mere tilbøjelige til at betale deres skat og dermed mindske udgifter til kontrol. Ligeledes deler han Colemans forståelse af, at social kapital ikke er iboende et individ men er en del af et netværks struktur og er tilgængelig for alle medlemmer af netværket. (Rosenmeier, 2007: 27-29)

Putnam arbejder hovedsageligt ud fra en snæver netværksforståelse med begrebet *Networks of Civic Engagement*, altså netværk der arbejder ud fra en eller anden form for samfundsmæssig interesse. Putnam arbejder i den forbindelse udelukkende med officielle organisationer som spejdere og politiske organisationer, men dette er han også blevet kritiseret meget for (Häuberer,

2011: 60-61). Vi vælger derfor at arbejde med en bredere forståelse af netværk, der også inkluderer uformelle netværk såsom vennegrupper og bofællesskaber.

Figur 2: Causal Relationships of Elements of Putnam's Social Capital Concept. (Häuberer, 2011: 59)

På figur 2 ses sammenhængen mellem de konstituerende dele af netværk der skaber social kapital. Disse netværk genererer normer for hvordan individer skal opføre sig indenfor fællesskabet, især normer om reciprocitet, altså at en gør noget og kan forvente at andre gengælder handlingen eller indsatsen. Ifølge Putnam og Coleman, kan man her tale om en overførsel af retten til at bestemme over individets handlinger fra individet til fællesskabet (Häuberer, 2011: 55). Det er ikke nødvendigvis en begrænsning af individets handlemuligheder, men åbner op for en række andre mulige handlinger til gavn for fællesskabets interesse. Ved at have normer der fortæller de enkelte medlemmer i netværket hvad der er accepterede og ikke accepterede handlinger skabes der en godkendt handlingsramme der er med til at ensrette gruppen imod fælles mål.

Netværk og normer om reciprocitet skaber i sidste ende generaliseret tillid i netværket. Denne tillid er grundstenen for, at uafhængige individer kan arbejde sammen og at der kan skabes social kapital. (Häuberer, 2011)

3.1.2 Afgrænsende og brobyggende social kapital

Putnam bidrager til Colemans forståelse af begrebet med en ny opdeling indenfor social kapital i *afgrænsende(bonding)* og *brobyggende(bridging) social kapital*. Afgrænsende social kapital er det der eksisterer indenfor homogene grupper, såsom familien eller en rockerbande. Disse relationer bærer ofte præg af stærke personlige bånd og en høj grad af tillid og gensidighed. Det er denne form for social kapital der hjælper individer igennem hverdagen, hvor de kan finde trøst og støtte, hvad Putnam kalder *get by*. Men den kan til gengæld også virke hæmmende og indelukkende, ved at skabe så meget samhørighed, at andre mennesker udelukkes af netværket.

Den brobyggende sociale kapital opstår i netværk på tværs af sociale normer og værdier og er kendetegnet ved svagere sociale bånd mellem individerne i netværket. Men til gengæld giver disse netværk adgang til flere forskellige informationskilder og goder, f.eks. hvis man skal søge arbejde. Et netværk med brobyggende social kapital giver nemlig de forskellige medlemmer i netværket adgang til hinandens ressourcer og ressourcerne i de netværk de andre er en del af. Dette kalder Putnam for *get ahead*, fordi den brobyggende sociale kapital giver flere muligheder for at komme frem i samfundet, ved at give adgang til mange forskelligartede ressourcer. (Rosenmeier, 2007: 30)

Disse to typer af social kapital er ikke eksklusive og et netværk kan derfor godt være karakteriseret af begge dele, hvis gruppen er homogen på nogle punkter, men mere heterogen på andre.

I et samfundsmæssigt perspektiv er begge typer af social kapital en stor fordel. Afgrænsende social kapital er med til at støtte de enkelte medlemmer i netværket i hverdagen og sparer dermed samfundet for at skulle tage sig af disse individer. Den brobyggende sociale kapital øger samarbejdsevnerne i civilsamfundet og hjælper de forskellige netværk til at trække på hinanden og gør dem derved stærkere og bedre i stand til at arbejde sammen mod fælles mål til fordel for samfundsmæssige interesser.

I denne rapport arbejder vi med bofællesskaber i landsbyer og her er social kapital relevant at kigge på. Mange landsbyer oplever en forskellige problematikker i forhold til affolkning, manglende faciliteter, eller hvad det nu kan være. Den afgrænsende sociale kapital hjælper homogene grupperinger i landsbyen med at samle sig om fælles opgaver og den brobyggende sociale kapital hjælper heterogene netværk med at arbejde sammen. Hermed kan et lokalsamfund med mange netværk med høj social kapital bedre samle deres kræfter og indsats mod fælles mål og få løst de problemer der er mest presserende for hele lokalsamfundet.

Putnam har hovedsageligt arbejdet kvantitativt med store mængder data om deltagelse i organisationer og politiske valg og har haft svært ved at differentiere mellem de forskellige typer af social kapital (Rosenmeier, 2007: 32). Ved en kvalitativ undersøgelse er opdelingen brugbar i forhold til at differentiere mellem forskellige typer af netværk og hvilke funktioner de har i forhold til skabelsen af social kapital samt hvilke effekter dette kan have for individet og for fællesskabet som en helhed. Det kan være svært direkte at måle på tilstanden og graden af normer og tillid i et netværk og derfor er en kvalitativ tilgang brugbar, da man dermed bedre kan undersøge individers opfattelse af forskellige netværks beskaffenhed.

3.1.3 Social kapital i bofællesskaber

Vi er langt fra de første der arbejder med social kapital i bofællesskaber. Maria Laura Ruiu har forsøgt at samle den hidtidige forskning om emnet og peger på en lang række studier, som hun har inddraget i sin udlægning af feltet (Ruiu, 2016: 401).

Bofællesskaber er tæt sammenknyttede netværk af både heterogene og homogene grupper og derfor kan der opstå både afgrænsende og brobyggende social kapital. De besidder oftest en lang række af normer, både formelle og uformelle. De formelle normer kommer til udtryk i bofællesskabers vedtægter, fælles værdier og husordener, der alle sætter nogle rammer for hvordan de enkelte beboere skal opføre sig og hvad man kan og ikke kan. Derudover er der en masse uformelle normer om hvor meget man hjælper til, passer hinandens børn eller går ind og ud af hinandens boenheder.

Tilliden til at hverdagen kan varetages af fællesskabet er helt grundlæggende for bofællesskaber. Tillid kan ses på mange forskellige måder, i form af ulåste døre, børnepasning, eller bare tilliden til, at de andre beboere laver ordentlig mad til fællesspisningen.

Maria Laura Ruiu peger på forskellige dele af oprettelsen af samt livet i bofællesskaber, der, ifølge tidligere studier, er med til at opbygge social kapital (Ruiu, 2016: 403). Allerede i etablerings og designfasen af et nyt bofællesskab skabes der er en stærk sammenholdsfølelse blandt de kommende bofæller. Det er her at grundlaget for de fælles normer, regler og værdier bliver lavet, og det at gennemgå processen sammen, er med til at fasttømre gruppen.

Selve designet af de fysiske rammer i et bofællesskab er typisk også med til at skabe grobund for interaktion og dermed opbygning af social kapital. Den fysiske nærhed til de andre beboere og de mange fællesarealer lægger op til at beboerne i de enkelte huse mødes oftere og lærer hinanden bedre at kende. Selv simple tiltag såsom at parkeringspladsen placeres udenfor bofællesskabet og

ikke ved de enkelte boenheder, gør at folk bevæger sig igennem fællesarealer til fods på vej hjem og dermed får lejlighed til at hilse på hinanden i meget højere grad end hvis hver enkelt parkerer udenfor sin egen hoveddør (Ruiu, 2016: 405).

At forskellige dele af dagligdagen i bofællesskaber i høj grad varetages i fællesskab, såsom madlavning, vedligeholdelse og rengøring i fællesområderne, er med til at vedligeholde og forny beboernes indbyrdes relationer. En af de centrale indsigter opnået i en undersøgelse af bofællesskabers potentiale er, at *“Fællesskab etableres og vedligeholdes igennem små og store møder i den praktiske hverdag. Madlavning, beboergrupper, fester og vedligeholdelse af fællesarealer skaber rammer om møder og sammenhold”* (Urgent.Agency, 2016: 46). Denne opbygning og vedligeholdelse af fællesskabet er med til at ensrette gruppen og skabe afgrænsende social kapital, men er også det rum hvor de mere forskelligartede beboere mødes og skaber brobyggende social kapital.

Udover de rent praktiske daglige gøremål peger Ruiu også på fællesmøderne og beslutningsprocesserne i bofællesskaber som generatorer af social kapital. Mange bofællesskaber arbejder med konsensusdemokrati (Ruiu, 2016: 406) og det er en langvarig proces. Men det er et klokkeklart eksempel på, at individer sætter sig sammen for at arbejde mod et fælles mål, som netop er hvad social kapital kan.

Alle disse elementer i bofællesskaber er med til at opbygge afgrænsende social kapital indenfor bofællesskabet. Når det gælder brobyggende social kapital mellem bofællesskabet og andre grupper i lokalområdet er det lidt mere vanskeligt. Den brobyggende sociale kapital skabes gennem bofællesskabets forbindelser og aktiviteter udadtil med resten af lokalsamfundet og det er meget forskelligt fra bofællesskab til bofællesskab hvorvidt dette er en prioritet. Der er også en grundlæggende kontrast indbygget i, at bofællesskaber forsøger at skabe et socialt, fællesskabsorienteret alternativ, eller modsvar, til den “almindelige” måde at leve på, men at dette også kan være med til at adskille dem fra resten af det lokalområde de bor i og dermed gøre det sværere at dele dette fællesskab (Ruiu, 2016: 408).

På den ene side fremhæver både Urgent.Agency og Ruiu at bofællesskaber er en gevinst for lokalområdet, tiltrækker ildsjæle og at beboerne er mere aktive i foreninger end andre (Urgent.Agency, 2016. Ruiu, 2016). På den anden side fremhæver skeptikere, at den høje grad af afgrænsende social kapital lige præcis bliver afgrænsende og får bofællesskaberne til at lukke sig om sig selv (Chiodelli & Baglione, 2014).

Det er netop denne problematik som denne rapport forsøger at belyse.

3.1.4 Lokalområde, lokalsamfund og social kapital

Vi arbejder i dette projekt med social kapital i bofællesskaber og deres lokalområde, men hvad er et lokalområde egentlig? Vi arbejder ikke ud fra en geografisk afgrænset forståelse af lokalområdet, såsom alt indenfor bygrænsen eller kommunegrænsen, men snarere med en subjektiv forståelse af lokalområde. Det er altså op til det enkelte individ eller gruppe, hvad de opfatter som deres lokalområde.

Men hvad er så forskellen på et lokalområde og et lokalsamfund? Vi bruger til dels John Andersen og Flemming von Hadeln Løves forståelse af lokalsamfund, som værende konstitueret af *sociale* og *politiske fællesskaber* (Andersen & Løve, 2007). De arbejder med en distinktion mellem lokalområde og lokalsamfund, hvor "*forudsætningen for at et lokalområde kan blive til et lokalsamfund er, at der skabes og udvikles et samspil mellem både sociale og (lokale) politiske fællesskaber*" (Andersen & Løve, 2007: 70). Dette er en interessant distinktion. Lokalsamfundet defineres ud fra fællesskaber og netværk og kan derfor ses som social kapital, nærmere bestemt brobyggende social kapital, idet der er tale om samspil mellem forskellige fællesskaber. Dermed bliver densiteten af netværk og brobyggende social kapital definerende for om der er tale om et lokalområde eller lokalsamfund og at bofællesskabernes deltagelse i, eller opstart af disse netværk kan ses som et led i en udvikling fra lokalområde til lokalsamfund. For når lokalsamfund er karakteriseret ved samspil mellem fællesskaber og dermed brobyggende social kapital, er et lokalsamfund mere sammenhængende og bedre i stand til at mobilisere sig og kæmpe for fælles mål, end et lokalområde uden dette samspil. Derfor er det en fordel for et lokalområde at bevæge sig mod et lokalsamfund.

De sociale fællesskaber(netværk) forstås her som skæbnefællesskaber af folk der lever under de samme samfundsmæssige vilkår, formelle sociokulturelle fællesskaber såsom sportsklubber og foreninger og de mere uformelle forbindelser mellem folk i hverdagen.

De politiske fællesskaber(netværk) dækker ligeledes over mere formelle sammenslutninger såsom lokalråd, men også uformelle grupperinger, såsom en gruppe af forældre der kæmper for sikrere cykelstier. Det definerende for politiske fællesskaber i denne sammenhæng er, at de "*med fælles værdier i forhold til den samfundsmæssige udvikling organiserer sig med kollektive handlinger som formål*" (Andersen & Løve, 2007: 71), altså at de forholder sig til det (lokal)samfund de lever i og forsøger at ændre det.

Et lokalområde er altså ikke defineret af fysiske forhold, men af de relationer der findes mellem mennesker. Udviklingen af *sociale* og *politiske fællesskaber* i et lokalområde og samspillet mellem dem, og dermed opbygningen af især brobyggende social kapital, bevæger lokalområdet over mod et lokalsamfund og det er på denne akse vi bevæger os i dette projekt.

3.1.5 Bofællesskaber som gated communities

På trods af de mange fordele ved bofællesskaber der bliver fremhævet, er der også kritikere der ser dem som enklaver for de veluddannede og sammenligner dem med "gated communities": lukkede private boligområder der især kendes fra USA. Hoved fortalere for denne kritik er den italienske arkitekt og byforsker Francesco Chiodelli. Sammenligningen mellem bofællesskaber og gated communities er måske at sætte det lidt på spidsen. I virkeligheden argumenterer han for, at bofællesskaber, ligesom gated communities, er en form for Private Residential Community (PRC), altså et privatejet, fysisk afgrænset boligområde, med egne regler og som leverer services og faciliteter til dets beboere (Chiodelli & Baglione, 2014; Chiodelli 2015).

Formålet med denne sammenligning er, at nuancere det positive billede af bofællesskaber der ellers dominerer forskningen om emnet og påpege at de kan medføre problemer såsom homogene og ekskluderende boligområder, som gated communities kritiseres meget for at være (Chiodelli & Baglione, 2014: 21).

I deres sammenligning oplister Chiodelli og Baglione en række konstituerende træk for bofællesskaber som også gælder for andre Private Residential Communities: fællesarealer, egne regler og vedtægter, beboerdeltagelse og selvbestemmelse, udvælgelse af nye beboere, grundlæggende værdier og måske mest grundlæggende af alt, at de er privatejede og ikke offentlige (Chiodelli & Baglione, 2014: 21-22). De argumenterer for, at disse komponenter er til stede i alle former for Private Residential Communities, men at de blot kommer til udtryk på forskellige måder. For eksempel er formålet med vedtægter og interne regler, samt fællesområder i et bofællesskab at sikre og promovere fællesskabet ved at lave fælles køkken og spisesal og regler for hvem der laver mad hvornår; hvor de i et gated community har til formål at skabe sikkerhed og tryghed, ved at have regler for hvem der må komme ind og have fælles mure og videoovervågning. Begge dele kan siges at handle om regler og fællesområder, men begrundelsen bag er meget forskellige.

Denne skepsis overfor Chiodellis sammenligning er vi ikke de eneste der har haft og Chiodelli og Ruiu har efterfølgende ført et akademisk skænderi i deres artikler *Differences between Cohousing and Gated Communities. A Literature Review* (Ruiu, 2014) og *What is really different between*

cohousing and gated communities? (Chiodelli, 2015). Deres diskussion går i store træk på, hvor langt man kan strække den sammenligning som Chiodelli opstiller og hvorvidt de bagvedliggende værdier er så forskellige at sammenligning er ligegyldig.

Vi vil ikke gå ind i alle dele af denne diskussion, men vil alligevel komme ind på nogle af de aspekter som Chiodelli er bekymret over, da de kan være med til at skabe lukkede, homogene boligområder og dermed mindske udviklingen af social kapital mellem bofællesskabet og lokalområdet. Dette er nemlig også en frygt som Jakobsen og Larsen giver udtryk for i deres kvantitative analyse af danske bofællesskaber (Jakobsen & Larsen, 2018).

En af diskussionsemnerne er fællesarealerne i bofællesskaber. Ruiu argumenterer for, at bofællesskaber ofte åbner deres fælles faciliteter og arrangementer op for udefrakommende, så de kommer hele lokalområdet til gode, hvorimod Chiodelli ser dem som semi-private områder der kun er tilgængelige for beboerne. I gated communities er fællesarealerne oftest lukket inde bag mure og porte og dermed meget private og ekskluderende, men Chiodelli argumenterer for, at lignende områder i bofællesskaber heller ikke lægger op til at udefrakommende kan bruge dem og at det derfor har samme effekt. (Ruiu, 2014; Chiodelli, 2015)

Et andet diskussionsområde er hvem disse bofællesskaber er til for. Gated communities bliver ofte kritiseret for kun at være for de rige hvide (især i USA, Sydamerika og Afrika), men der ses lignende tendenser i bofællesskaber. Jakobsen og Larsen pointerer for eksempel, at beboerne i danske bofællesskaber typisk er veluddannede, etniske danskere med gode jobs (Jakobsen & Larsen, 2018). En del af forklaringen på dette er Chiodelli og Ruiu for en gangs skyld enige i, nemlig at det skyldes de høje boligpriser (Chiodelli & Baglione, 2014; Ruiu, 2014). Dette medfører, i kombination med beboernes udvælgelse af nye beboere, enklaver af veluddannede homogene grupper, der, ifølge Chiodelli, har nok i sig selv og ikke integrerer sig med resten af lokalområdet (Chiodelli og Baglione, 2014).

Chiodellis hovedpointe er, at de to ting ikke er så forskellige endda og at bofællesskaber derfor ikke skal forskelsbehandles eller støttes offentligt. Det er interessant for os, hvor prominente de potentielle problemer de opstiller er i vores cases.

3.2 Social kapital i denne rapport

I dette projekt arbejder vi som sagt ud fra Robert Putnams forståelse af social kapital. Altså en forståelse af, at social kapital er noget der findes i et netværks struktur og ikke en værdi som hvert enkelt individ besidder. Det er tillid, normer og gensidighed der indenfor disse netværk skaber social kapital.

Derfor vil vi analysere vores empiri i forhold til disse elementer, for at se om der er grundlag for oprettelsen af social kapital. Internt i bofællesskaberne kigger vi på hvilke aktiviteter og relationer der er med til at opbygge afgrænsende social kapital ved at skabe tillid og sammenhold blandt beboerne. I forhold til brobyggende social kapital bruger vi hovedsageligt beboernes deltagelse i foreninger i lokalområdet som en indikator på deres interaktion og dermed opbygning af brobyggende social kapital, men også de mere uformelle relationer såsom naboskab og venskaber vil blive inddraget og belyst i forhold til opbygning af tillid og fælles normer.

Derudover kan graden af foreningsliv være en indikator på, om der er tale om et lokalområde eller lokalsamfund ifølge John Andersens og Bolette Løves forståelse.

Ydermere vil vi se på de traditioner og aktiviteter som bofællesskaberne afholder og i hvor høj grad de bidrager til at skabe afgrænsende social kapital blandt beboerne eller om der er fokus på brobyggende social kapital med resten af lokalområdet.

Vi vil yderligere holde empirien op imod Ruiu og Chiodellis diskussion af bofællesskabers natur, for at se om bofællesskaberne i vores cases bærer præg af gated communities eller ej.

4.0 Analyse

I dette kapitel vil vi analysere vores empiri ved hjælp af teorien om social kapital. Formålet med analysen er at få en forståelse for, hvorvidt den eksisterende interaktion internt i bofællesskaberne samt mellem bofællesskaberne og deres lokalområde opbygger social kapital og dermed en merværdi for beboerne og for hele lokalsamfundet. Som det fremgår af teorien om social kapital, så dannes social kapital i netværk karakteriseret ved fælles normer om reciprocitet og tillid og derfor er det disse elementer vi fremhæver i analysen af bofællernes eksisterende netværk. Vi bruger Putnams opdeling af social kapital i *afgrænsende-* og *brobyggende social kapital*, hvor den afgrænsende sociale kapital er den der opstår internt i homogene grupper og giver støtte og opbakning i hverdagen. Den brobyggende opstår i meget heterogene grupper, eller på tværs af eksisterende grupper og giver nye kontakter og adgang til de ressourcer der eksisterer i andres netværk. I denne analyse kigger vi på afgrænsende social kapital internt i bofællesskaberne og på brobyggende som bofællesskabernes forbindelser til lokalområdet.

Som det fremgår af vores analysedesign (se kapitel 2.4) er analysen delt i fire afsnit. Først analyserer vi bofællesskabernes interne relationer og afgrænsende sociale kapital for bedre at forstå fællesskabets natur og hvorvidt det er et lukket og ekskluderende fællesskab eller et inkluderende åbent fællesskab.

Dernæst kommer en analyse af bofællernes opfattelse af deres lokalområde, for at undersøge hvorvidt negative forestillinger kan være en barriere for interaktion.

Tredje del er en analyse af bofællernes foreningsliv og netværk udadtil. Vi kigger hovedsageligt på bofællernes deltagelse i foreninger og andre institutionaliserede grupper, da dette også var Putnams tilgang til at måle brobyggende social kapital. Men derudover kigger vi også på deres mere uformelle relationer til naboer og venner i lokalområdet. Dette har til formål at undersøge hvorvidt bofællesskaberne bidrager til opbygningen af brobyggende social kapital i lokalområdet og til en bevægelse fra lokalområde til lokalsamfund, ved at understøtte sociale og politiske fællesskaber.

Den fjerde og sidste del handler om hvorvidt bofællesskaberne er en skabende kraft i lokalområdet der skaber nye forbindelser og værdier for lokalområdet. Det gøres ved at undersøge hvilke tiltag de har bragt til deres lokalområde og hvorvidt disse bidrager til opbygningen af brobyggende social kapital.

Alt dette giver en ny forståelse af bofællesskabernes natur og deres forhold til deres lokalområde. På baggrund af denne nye forståelse vil vi senere diskutere hvordan vores cases kan bidrage til den diskussion om bofællesskabers natur som Chiodelli og Ruiu har kørende og hvorvidt bofællesskaber bidrager til en bevægelse fra lokalområde til lokalsamfund (se kapitel 3).

4.1 Bofællesskabers sammenhold og hverdag

I denne første del af analysen, analyserer vi det interne fællesskab i bofællesskaberne ud fra Putnams forståelse af afgrænsende social kapital. Det er den form for social kapital, der opbygges internt i homogene grupper og er den individer kan trække på i hverdagen for at få støtte og opbakning, eller *to get by*. Som det fremgår af vores analysedesign er det i denne del vi kommer ind på kodningstemaerne *årsager til at bo i bofællesskab*, *nye bofæller*, *internt fællesskab*, *arbejdsopgaver internt i bofællesskabet* og *fysiske faciliteter i bofællesskabet*. Alle disse elementer er med til at forme hverdagen i bofællesskaberne og giver os en bedre forståelse af, hvordan det interne fællesskab er bygget op.

4.1.1 Årsager til at bo i bofællesskab

Her undersøger vi vores respondenters årsager til at flytte i bofællesskab, da de gjorde det for 20-34 år siden og holder det op imod de bevæggrunde og motivationsfaktorer som Deleby-rapporten fremlægger. Dette kan give et indtryk af, hvilke værdier der ligger til grund for det interne fællesskab i bofællesskaberne.

Der kan være mange årsager til at vælge at flytte i bofællesskab. I Stokken fortæller en af beboerne, at det især var et fælles værdigrundlag, der lokkede dem dertil i sin tid:

Da vi startede mener jeg at vi havde 3 søjler. Det skulle være et godt sted for børn og vokse op i. Det skulle være et godt sted at kunne få økologiske ting at spise og lave en madordning som var god mad og varieret mad. Og dengang var der ikke så meget snak om økologi, men det var det altså. Og det tredje var energi, altså vi var meget energibevidste.

(Stokken, 2018: 2)

Det handlede altså om principper om det gode børneliv, god mad og bæredygtighed, men også om fællesskabet som en drivkraft: *“Det var for vores børn, så de kunne vokse op et godt sted i et*

fællesskab. Og så vi selv kunne deltage i et fællesskab” (Stokken, 2018: 2). Når gruppen bygger på et fælles værdigrundlag, er det med til at sammenholde og homogenisere gruppen, og til at skabe afgrænsende social kapital, idet de har noget at arbejde hen imod sammen.

Det værdibaserede grundlag, og endda de samme værdier omkring det gode børneliv og bæredygtighed, går igen i Tranehøj:

Også for [vores søns] skyld. Det at have et barn, det er sgu kedeligt at vokse op bare med to forældre.

Så lidt for børnenes skyld og lidt en selvfølge?

Ja. Rent ideologisk er der en idé i at bo sammen og udnytte ressourcerne i stedet for at skulle bo hver for sig og have hver sin opvaskemaskine og vaskemaskine.

(Tranehøj, 2018: 3)

Her har de også principper om fællesskab og ser det især som et praktisk fællesskab og en ressource de kan trække på i en ellers travl hverdag:

De menneskelige ressourcer. Det er fantastisk at komme hjem og dele erfaringer og oplevelser med mennesker hver dag. Og at slippe for at lave mad hver dag, gør hverdagen lettere rent praktisk.

Der har også klart været en vision om at kunne være et sted der genererer overskud, så vi kunne lave ting ud af stedet. Det er nemmere end hvis man er sin egen familie og skal finde ud af det hele selv. Så er vi flere om at dele det.

(Tranehøj, 2018: 3)

Det er altså både et socialt fællesskab, der støtter op om beboernes behov for mellemmenneskelig kontakt og et praktisk fællesskab, der løfter hverdagens byrder. Det er en forståelse af værdien i fællesskabet der tiltrækker dem til bofællesskaberne.

Teorien omkring social kapital fremhæver evnen til at kunne arbejde sammen imod et fælles mål, som en af fordelene ved at have et netværk med høj social kapital og et fælles værdigrundlag er nødvendigt for at et netværk kan opbygge social kapital til at starte med. I og med at de fælles værdier er med til at skabe sammenhold og social kapital i gruppen, hvilket gør dem i stand til at arbejde mod et fælles mål. Og dette fælles mål er fællesskabet i sig selv. Dermed er der grobund for, at der kan opbygges store mængder afgrænsende social kapital.

Men er disse bevæggrunde overhovedet relevante længere? Det korte svar er ja. I en analyse af bofællesskaber fra 2016 er det stadig fællesskabet der er den største trækraft, og den fremhæver mulighederne for at knytte sociale relationer og praktiske fordele i hverdagen, samt muligheden for bedre at kunne efterleve værdier såsom bæredygtighed (Deleby - Bofællesskaber som Drivkraft for Regional Udvikling, 2016: 46-47).

Bevæggrundene har altså ikke ændret sig betydeligt de seneste 30 år og peger på, både før og nu, at de gennemgående årsager i vores cases er: Det gode børneliv, muligheden for at udleve værdier om bæredygtighed og fællesskabet. Den kollektive værdisætning af fællesskabet og de praktiske fordele derved lægger fundamentet til de fælles normer, som ifølge Putnam er nødvendige for at skabe et netværk baseret på tillid og dermed social kapital. Derfor er der allerede fra start af lagt i ovnen til at bofællesskaberne kan blive til grupper præget af en høj grad af social kapital, der dermed kan understøtte hinanden i dagligdagen.

4.1.2 Nye bofæller

I dette afsnit undersøger vi hvordan bofællesskaberne finder nye beboere, for at se om dette er en proces der understøtter fællesskabets grundlæggende værdier, eller om det er med til at udfordre den eksisterende gruppe og bringe nye elementer i spil. Dette gøres for at se om bofællesskaberne forbliver homogene grupper med ens værdier, eller om de udvikler sig med udskiftningen af beboere.

Bofællesskabernes ambitiøse og værdibaserede opstartsgrupper har muligvis haft en idé om, at de ville blive hængende for evigt og udleve deres drømme om et forpligtende fællesskab. Men det er sjældent det går så godt: *“Dengang vi startede, der havde vi en idé om, at vi skulle være her alle sammen og det holdt også lidt de første år, men så begyndte folk jo at flytte alligevel”* (Savværket, 2018: 3). Derfor skal bofællesskaberne hele tiden have nye beboere og det er ikke noget problem at finde interesserede, men spørgsmålet er, hvordan man finder de rette.

Bofællesskaberne har forskellige modeller for at imødekomme nye beboere og finde ud af om de er rigtigt bofællesskabsmateriale:

Man skal selvfølgelig komme og besøge bofællesskabet, vi nedsætter gerne en gruppe på den bolig der bliver ledig (...) og vi fortæller selvfølgelig, hvordan det hele fungerer og hvad man forpligter sig til.

Så skal man deltage i madlavning og fællesspisning og en arbejdssøndag. Og så tager man stilling til om man gerne vil bo her og vi tager stilling til dem der har henvendt sig og så vælger vi blandt dem.

(Savværket, 2018: 12)

Der er altså nærmest et optagelsesritual som interesserede indflyttere skal igennem før de bliver inviteret ind i varmen. I Savværket drejer det sig om at være med til fællesspisning, madlavning og en arbejdssøndag. I Tranehøj skal man være på prøve i et helt år før man bliver en del af "traneerne".

Som citatet forklarer, skal man introduceres til fællesskabet og til de forpligtelser der følger med i hverdagen, så man kan forholde sig til om det er noget man vil bo i. Men bofællesskabet skal også vurdere om de nytilkomne passer ind i deres fællesskab. De grundlæggende værdier skal deles af aspiranterne og man skal passe ind i gruppen. Hermed bliver de fælles værdier og normer, som ifølge social kapital teorien er nødvendige, sikret mod udefrakommende og det øger mulighederne for at opbygge social kapital indenfor gruppen. Men det skaber også en høj grad af homogenitet. Dette er igen med til at sikre opbygningen af afgrænsende social kapital, men det betyder også at bofællesskaberne ikke er for hvem som helst. Det er netop denne homogenitet og eksklusivitet, som Jakobsen og Larsen (2018) påpeger som potentielt problematisk i deres kvantitative analyse af danske bofællesskaber. Analysen viser, at en meget stor andel af beboerne kommer fra den øvre middelklasse, med lange uddannelser og gode jobs og meget få er fra de lavere samfundslag eller på overførselsindkomster (Jakobsen og Larsen, 2018: 11-12).

En beboer i Savværket fortæller om nogle af dem de har måttet sige nej til i tidens løb:

Det som jeg lige kan huske, det var en familie, de var fuldstændig ligeglade med fællesskabet de skulle bare have et sted at bo og på de præmisser der kan man altså ikke. Så har vi haft en enkelt enlig som havde lidt sociale problemer og ville meget gerne have et

netværk rundt om sig og det følte vi ikke vi kunne leve op til.

(Savværket, 2018: 12)

At bo i bofællesskab foregår altså på bofællesskabets præmisser og man skal kunne tilpasse sig de eksisterende normer i gruppen. Men den anden del af citatet viser også, at der er grænser for rummeligheden i bofællesskabet.

Ifølge Putnam er den afgrænsende sociale kapital netop den som medlemmer i netværket kan trække på til at *get by* i hverdagen, altså få opbakning, trøst og støtte. Så hvis personen med behov for et støttende netværk allerede havde været medlem af gruppen, kunne den høje grad af afgrænsende social kapital, have været en fordel. Men som det skete her, blev personen ikke inkluderet i fællesskabet.

Der er altså en vis eksklusivitet i bofællesskaberne, der sikrer de grundlæggende værdier og udelukker fremmede elementer.

Optagelsesprocedurer er med til at sikre at de interne normer og værdier overholdes og at der derfor bedre kan opbygges social kapital. Men det er også med til at skabe meget homogene grupper, der er gode til at skabe afgrænsende social kapital, men som også bliver ekskluderende overfor andre der ikke passer ind. Dette kan tyde på, at den afgrænsende sociale kapital netop bliver afgrænsende ved at udelukke folk fra gruppen og fællesskabet.

4.1.3 Internt fællesskab

Som det fremgår af den grundlæggende definition af bofællesskaber som "*housing development that combine individual dwellings with common facilities and activities aimed at everyday reproduction*" (Jakobsen og Gutzon Larsen, s. 4), er formålet med bofællesskaber at få hverdagen til at fungere. Derfor er det også i hverdagen at vi skal finde det der binder beboerne sammen og gør et bofællesskab til mere end bare folk der bor sammen. Det er i hverdagen vi skal finde det der gør, at $2+2=5$. Det er i hverdagen at vi skal finde bofællesskabernes sociale kapital.

I Deleby rapporten fra 2016 fremhæves det, at "*Fællesskab skal styrkes gennem konkrete handlinger og strukturer i dagligdagen*" og fremhæver især mad, arbejde og fester (Deleby - Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling, 2016: 52). Mad og arbejde kommer vi ind på her, sammen med deres beslutningsprocesser og tillid og tryghed i hverdagen, men festen kommer vi først ind på i delanalyse 4.4.

Mad

At mad er grundlæggende for opbygningen af fællesskab ser vi meget tydeligt i vores tre cases. I alle bofællesskaberne har de fællesspisning mindst fem-seks dage om ugen, hvor små grupper af beboere på tværs af familier går sammen om at lave aftensmad til resten af bofællesskabet. Så mødes alle i fælleshuset og indtager et måltid sammen, ikke blot med sin egen familie, men med alle familier, enlige, børn og voksne. Når vi spørger vores respondenter hvad der holder sammen på deres bofællesskaber er der ikke megen tvivl:

det er nok mest spisningen der holder sammen på det hele.

(Savværket, 2018: 13)

I kan se her [han henviser til en flok beboere som var i gang med at lave aftensmaden] at fællesskabet især er omkring madordningen.

(Stokken, 2018: 2)

Dagligdagen tror jeg. Det at vi spiser sammen alle hverdage, det er en vigtig ting.

Som jo gør at vi følger meget tæt med i hinandens liv. Vi har hele tiden føling med hvad der sker.

(Tranehøj, 2018: 10)

Maden er altså central i opbygningen af fællesskabet og bliver i Tranehøj også sidestillet med dagligdagen. Det handler ikke bare om at spise, men også om at kunne følge med i hinandens liv og det er dette aspekt der er med til at opretholde og forny de interne relationer i bofællesskabet og dermed netværket og den afgrænsende sociale kapital.

Men det er ikke for sjov at de laver mad og man kan ikke bare melde sig ud hvis man ikke vil være med længere. Madlavningen og fællesspisningen er så grundlæggende for netværket i bofællesskabet, at der ikke er nogen vej udenom. Vores respondent i Savværket fortæller om deres nultolerancepolitik overfor dovne kokke og asociale ædere:

Man kan ikke afslå sig fra madlavningen for eksempel, det skal man. Man kan heller ikke afslå sig fra at betale til madlavningen, det har der været nogen der har prøvet, fordi de syntes aldrig de spiste hjemme. Og man kan heller ikke afslå sig fra at være på madhold.
(Savværket, 2018: 12)

På denne måde er de interne regler i netværket med til at understøtte en af de centrale relationsopbyggende elementer, nemlig madlavningen. Det kan på den ene side virke ekskluderende, at netværket ikke kan rumme forskellige måder at deltage i fællesskabet på, men på den anden side er de strikse regler med til at sikre, at alle i gruppen er med til at opbygge relationer til hinanden. Dermed sikres det, at alle i bofællesskabet får mulighed for at opbygge social kapital og ingen bliver ekskluderet fra fællesskabet, så længe de overholder de fælles normer og regler.

Arbejde

Et andet samlingspunkt er det fælles arbejde. Vedligeholdelsen og til dels opbygningen af bofællesskaberne er noget som bofællerne selv står for. I alle tre cases har de faste arbejdsweekender hvor alle beboere skal deltage og hjælpe til. Derudover har de forskellige arbejdsopgaver i forbindelse med den daglige drift af de mange fælles faciliteter, men omfanget varierer meget. I Tranehøj har de arbejdsweekend en gang hver måned, hvor de afsætter hele weekenden og i Stokken er det kun omkring fire gange om året og kun et par timer hver gang. Men uanset omfanget, er det fælles arbejde med til at opbygge fællesskabet i bofællesskaberne:

Det er jo de der arbejdsfællesskaber som vi også har. Vi gør fælleshuset rent hver lørdag. Der laver vi også nogle arbejdsgrupper. Når vi har de der arbejdsdage, dem har vi fire af plus et par stykker til, det er altså en rigtig rigtig god måde at være sammen på. Og langt hen af vejen har vi holdt rigtig meget ved lige selv, når vi alligevel er mange.
(Stokken, 2018: 3)

Der er altså en glæde ved at kunne udrette meget i fællesskab, hvilket kan kobles op til ønsket om en praktisk hverdag, som vi var inde på i afsnittet om beboernes motivation for at flytte dertil. Det, at det er "*en rigtig rigtig god måde at være sammen på*" viser også, at det er igennem disse arbejdsfællesskaber at de opbygger relationer til hinanden. Det er blandt andet her de forskellige beboere får mulighed for at bruge tid sammen med alle de andre fra bofællesskabet, både deres nære venner og de familier og folk som de ikke kender så godt.

Arbejdsfællesskabet er, ligesom madordningen, som udgangspunkt ikke en frivillig ordning, man kan være med på hvis man har lyst. Det er et grundlæggende element i alle de tre bofællesskaber. Det er også derfor, at interesserede nye beboere skal deltage i madlavning og arbejdsweekender inden de bliver accepteret (som det i hvert fald er tilfældet i Savværket og Tranehøj), for at bofællerne kan se om aspiranterne kan leve op til de fælles normer, som deres netværk er baseret på.

Arbejdsfællesskabet er også et rigtig godt eksempel på, hvad Putnams social kapital teori siger, nemlig at de fælles normer er med til at opbygge tillid i netværket, som er det grundlæggende for opbygningen af social kapital. Indenfor det faste arbejdsfællesskab, hvor det forventes at alle deltager og bidrager, er der stor forståelse for, at alle bidrager med det de bedst kan:

Men altså omkring det der med at lave noget fælles mad, men også på arbejdsdage, at lave noget fælles. Jeg er ikke særligt god til de praktiske ting, men så er der nogen andre som er gode til det praktiske. Og så kan jeg jo lave noget hygge og spille noget musik, og så lave nogle andre ting også. Men altså, det med at vi er forskellige og kan hjælpe med forskellige ting. Det er jo det væsentlige i et fællesskab.

(Stokken, 2018: 3)

Her rammer vores respondent hovedet på sømmet. For analyserer vi arbejdsfællesskabet ud fra Häuberer's model over Putnams grundlag for opbygningen af social kapital (figur 2 i afsnit 3.1.1), har vi bofællesskabet som et *Network of Civic Engagement*. Disse er som sagt kendetegnet ved at arbejde for en fælles samfundsmæssig interesse og her kan driften af de hverdagslige pligter i bofællesskabet ses som en central interesse i det lille samfund, som bofællesskabet udgør. Forventningen om at alle bidrager på hver deres måde til fællesskabet er en af Putnams *normer for reciprocitet* idet der er regler for at alle skal deltage i arbejdsdagene og dermed bidrage til fællesskabets interesse. Men respondenterne lægger ikke op til at alle nødvendigvis skal levere den samme indsats, men giver i stedet udtryk for, at alle bidrager med det de bedst kan og deri ligger en forventning om gensidighed. Dette fører til en generel tillid til, at alle gør deres og kan mindske behovet for at holde øje med hinanden, som en respondent i Savværket fortæller når vi lidt spøgende spørger ind til forventningen om at deltage i deres arbejdsdage:

Og er det alle der er med til det?

Man kan godt lade være.

så bliver man mobbet af alle de andre?

Nej egentlig ikke, men det kan godt være der bliver set en smule skævt, det kan også være man laver nogle andre opgaver jo.

(Savværket, 2018: 5)

Der er altså stadig en forventning i netværket til at man deltager, for ellers bliver der set skævt til en, men også en tydelig forventning om, at alle gør deres for det fælles bedste. Hermed sparer fællesskabet en masse ressourcer på at skulle kontrollere hinanden.

Så når respondenterne i Stokken siger at *“det er jo det væsentlige i et fællesskab”*, stemmer det meget fint overens med Putnams forståelse af social kapital. Det er nemlig disse normer om reciprocitet og den generelle tillid til netværkets medlemmer, der gør dem istand til at opbygge den sociale kapital der giver merværdi i bofællesskabet.

Fællesmøder og konsensusdemokrati

De fælles normer om fællesspisning og arbejde i bofællesskaberne har i vores cases eksisteret siden opstarten. Men grupperingerne i bofællesskabet ændrer sig jo hele tiden når folk flytter ud og nye flytter ind og derfor er de nødt til at have mulighed for at ændre på disse normer for fællesskabet. Det foregår på fællesmøder, hvor alle beboerne deltager og diskuterer små og store beslutninger for det fælles bedste.

I Stokken og Savværket holder de fællesmøder omtrent en gang om måneden. Fællesmøderne er det øverste beslutningsdygtige organ i bofællesskabet, så selvom de uddelegerer nogle opgaver, har alle beboerne indflydelse på de vigtige beslutninger. Dermed er alle med til at behandle gruppens officielle normer, som Ruiu også påpeger er med til at danne grundlaget for den afgrænsede sociale kapital i bofællesskaber (Ruiu, 2016: 406).

De tre bofællesskaber vi har snakket med, arbejder ud fra principper om konsensusdemokrati. Selvom de har mulighed for at afgøre ting ved afstemning, foretrækker de at snakke sig frem til et

resultat, som en fra Savværket fortæller: “Det er meget sjældent at vi har simpelt flertal vil jeg sige. Det er som regel noget vi snakker os frem til” (Savværket, 2018: 8). Det kræver meget mere tid og energi at skulle opnå enighed om alting i et stort fællesskab, men det er yderligere med til at sikre, at de beslutninger der bliver taget stemmer overens med fællesskabets normer. De normer der danner grundlaget for opbygningen af social kapital.

Fællesmøderne og princippet om konsensus er med til at sikre, at de fælles normer som bofællesskabet bygger på tilhører alle og kan revideres af fællesskabet efter behov. De langsommelige konsensusbeslutninger bidrager også til en øget evne til at enes og finde kompromiser i gruppen. Det er igennem disse forhandlinger og fællesmøder at bofællesskaberne finder frem til de fælles mål de kan arbejde henimod ved hjælp af deres sociale kapital.

Tillid og tryghed i hverdagen

Bofællerne i Stokken fortæller om, hvad hverdagen i bofællesskabet betyder for dem:

Men så har vi jo også et hverdagsliv, hvor man mærker hvor trygt det er at bo så mange sammen. Jeg har aldrig aldrig været ude for noget som helst selvom jeg er alene nu, nej. Fordi man møder hinanden og man taler sammen, og man hjælper hinanden. Så den nærhed og tryghed i hverdagen. Det er også rigtig rigtig dejligt.

Og det var da også derfor at vi flyttede ind her. Og noget med arbejdsfællesskab. Jeg kunne ikke forestille os, med vores to piger, og skulle ud og bo. Vi prøvede det lidt i en kort overgang, da vi ikke havde boliger på skolen [efterskolen]. Der boede vi i 6 år i en villa på en hovedgade. Og vi ville gerne ud af det, og lad os komme over til det der, hvor der er fællesskab og tryghed og nærhed.

(Stokken, 2018: 4)

Her nævner de det praktiske fællesskab, som også blev nævnt som en af årsagerne til at respondenterne havde valgt at bo i bofællesskab i sin tid. Noget andet de kommer ind på her er tryghed. En tryghed i hverdagen i kraft af fællesskabet og de mange møder med de andre beboere. Netop tryghed som resultat af fællesskab er en af Ruius argumenter i diskussionen om bofællesskabers sammenlignelighed med gated communities (Ruiu, 2014) og denne udtalelse

stemmer overens med Ruius forklaring af, at trygheden kommer af at bo mange sammen og ikke gennem fysiske sikkerhedsforanstaltninger som låse, mure og overvågningskameraer.

Opbygningen af tryghed er også med til at skabe tillid mellem beboerne, hvilket igen er grundlaget for at skabe social kapital. Et andet sted hvor tilliden kommer til udtryk er i forhold til børneopdragelse. Det er ofte et socialt minefelt at begynde at opdrage på andre forældres børn, men en beboer i Savværket fortæller:

En meget væsentlig del var for eksempel børnepasningen og også om man måtte opdrage på andres børn? Hvis forældrene ikke lige var der.

Det måtte man faktisk godt.

(Savværket, 2018: 1)

Her bliver der altså skabt nogle nye fælles normer, som i høj grad må siges at være baseret på tillid og resulterer i en udvidelse af handlerummet indenfor fællesskabet. Tilliden tillader bofællerne at opdrage på hinandens børn, så de også kan lære de fælles normer og regler i hele gruppen, og ikke kun i familien, at kende.

Opsamling på hverdagen

Hverdagen i bofællesskaberne er i høj grad det, der binder gruppen af beboere sammen. Det er især igennem fællesspisning og arbejdsdage at der opbygges og vedligeholdes relationer mellem beboerne. De fælles normer og regler omkring fællesspisningen og arbejdsfællesskabet er, ifølge teorien om social kapital, med til at skabe normer om reciprocitet og tillid mellem netværkets deltagere. Det er aspekter af fællesskabet man ikke kan undsige sig, hvilket styrker det interne fællesskab og dermed den afgrænsende sociale kapital. Men de stærke normer og krav til deltagelse er også med til at sikre homogenitet i gruppen og udelukker andre måder at deltage på.

4.1.4 De fysiske rammer for fællesskabet

Nu har vi analyseret de organisatoriske rammer for fællesskabet, men alt dette udspiller sig indenfor nogle fysiske rammer, der også betyder en hel masse for fællesskabet og de interaktioner der foregår indenfor bofællesskabets vægge i dagligdagen.

Billede 1: Fælles glasgang mellem lejlighederne i Stokken

Savværket og Stokken er indrettet på meget samme måde, med lejlighederne placeret langs fælles glasoverdækkede gange, der også forbinder dem til fællesrum og det store fælles køkken. De enkelte lejligheder er indrettet med eget køkken, toilet, bad og alt hvad der ellers hører til. Som en af beboerne i Stokken siger: *“Det er jo egentlig bare rækkehuse”* (Stokken, 2018: 13).

I Tranehøj står det lidt anderledes til: *“Vi siger jo at det her er et et-families-hus. Så vores boenheder er ikke lejligheder, men boenheder”* (Tranehøj, 2018: 13). Her har de kun et lille tekøkken i hver boenhed og de fleste deles også om bad og toilet.

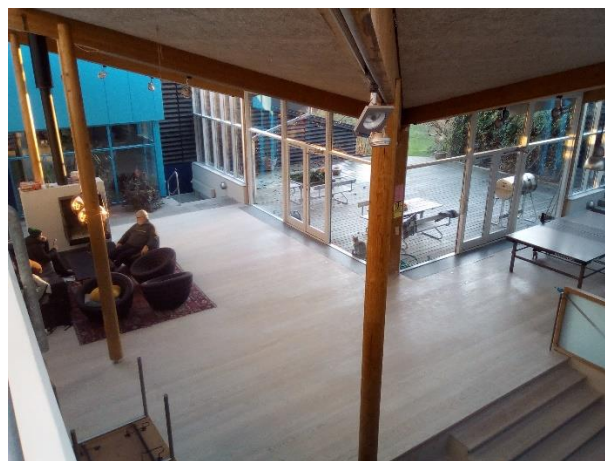
Fælles for de to modeller er, at de lægger op til en høj grad af interaktion mellem beboerne. Lejlighederne/boenhederne er orienteret mod de fælles gangarealer hvor beboere kan mødes til daglig og denne hverdags interaktion er med til at opbygge tættere relationer beboerne imellem.

Udover selve boligernes indbyrdes placering, gør de mange fællesarealer i sig selv en stor forskel for beboernes interaktion. Fællesrum og køkken skaber rammerne om fællesspisningen, som vi

allerede har argumenteret for er et af de helt centrale fundament for opbygningen af social kapital mellem beboerne.

Billede 2: Fælleskøkkenet i Tranehøj

Billede 3: Fællesrum i Savværket

Stokken og Tranehøj snakker også begge om deres værdier omkring energi og bæredygtighed som grundlæggende for deres bofællesskaber. Og her giver fællesskabet netop flere muligheder for at efterleve de værdier:

Ja det er godt når man er flere om at kunne investere i de løsninger der.

Ja, og for eksempel med de solfangere, altså det var så mange kvadratmeter [tag]. Vi var da mange der tænkte, at havde vi boet i hvert vores hus, så var vi da ikke sikre på at turde dengang i omkring start 90'erne, hvor det ikke var så almindeligt. Så var det ikke sikkert at

vi havde turde bare at investere i en masse solfangere selv. Men det var ligesom "ah okay", det tør man godt når man er 20 familier til at deles om det. Og så gik det så vildt godt.

(Stokken, 2018: 4)

Her ses hvordan de enkelte beboeres muligheder for at investere i et projekt der stemmer overens med deres værdigrundlag bliver forbedret i kraft af fællesskabet. De får mulighed for at investere i solfangere og afprøve bæredygtige energiløsninger, som de ikke ville have været i stand til alene. I Tranehøj er de endda blevet energi-producenter i stedet for forbrugere, ved at bygge vindmølle, varmepumper og solceller. Flere respondenter nævner også fælles vaskeri, ikke bare som en bæredygtig løsning idet de ikke skal eje en vaskemaskine hver, men også som noget der giver værdi i hverdagen og som de er stolte over.

I et social kapital perspektiv er bonussen ved at have et netværk med høj social kapital, netop at man kan arbejde imod et fælles mål. Bofællernes afgrænsende sociale kapital giver dem her mulighed for, at udleve deres drøm om en bæredygtig tilværelse. Dermed giver fællesskabet en merværdi, både for den enkelte og for hele gruppen.

De arkitektoniske rammer understøtter opbygningen af fællesskabet gennem de mange fælles arealer og faciliteter hvor beboerne mødes og fællesskabet giver mulighed for at skabe nogle rammer der stemmer overens med beboernes værdier. Dette stemmer også overens med beboernes begrundelser for at flytte ind ved at give dem mulighed for at efterleve deres værdier om bæredygtighed.

4.1.5 Opsamling på bofællesskabers sammenhold og hverdag

De gamle bofæller, som vi har snakket med i vores tre cases, har værdisat fællesskabet allerede fra starten af. I hverdagen er det især fællesspisningen der sørger for at holde relationerne ved lige og de fælles normer om arbejdsdage og madlavning er med til at fasttømre gruppen af beboere. På baggrund af disse fælles normer om reciprocitet bliver der opbygget en høj grad af tillid til de andre beboere og der er dermed gode muligheder for at skabe afgrænsende social kapital.

Optagelsesritualer sikrer at nye tilflyttere overholder de eksisterende regler og normer og ikke stikker for meget ud, hvilket sikrer det eksisterende netværks værdier, men også homogeniserer det.

Normerne kan til gengæld ændres på fællesmøder hvor hele fællesskabet deltager. Det er også her at individers idéer og ønsker bliver optaget i bofællesskabet og bliver til fælles håb og drømme som kan udleves gennem fælles indsats.

Bofællesskabernes indretning sætter rammerne for de interaktioner der foregår beboerne imellem og lægger op til en høj grad af fællesskab. Fællesskabet giver også mulighed for at udleve beboernes værdier om bæredygtighed.

Alt i alt er der alt mulig god grund til, at der opbygges en masse afgrænsende social kapital i de tre bofællesskaber vi har undersøgt i dette studie.

4.2 Opfattelse af lokalområdet

I dette afsnit analyserer vi bofællernes forhold til deres lokalområde. Mere specifikt, hvilken afgrænsning, de forstår som deres lokalområde. Herudover afdækker vi de fysiske faciliteter og/eller mangel på fysiske faciliteter og deres betydning for interaktion mellem bofællesskabernes beboere og lokalområdet. Formålet med denne delanalyse er, at se om deres forhold til lokalområdet kan virke som en barriere for indbyrdes interaktion mellem beboerne i bofællesskaberne og deres naboer i lokalområdet.

Da vi arbejder med en subjektiv forståelse af lokalområde og ikke en fast geografisk afgrænset forståelse, er bofællesskabernes lokalområde bestemt af, hvilket område, de selv definerer som deres lokalområde. Selvom de bor i en lidt større by, kan de godt opfatte et bestemt mindre område i byen, som værende deres lokalområde.

For eksempel bliver forskellen mellem området i et større perspektiv kontra det område, som de selv definerer som deres lokalområde uddybet for bofællesskabet Tranehøj i Særslev. Særslev er den gamle landsby der er vokset sammen med den lidt nyere landsby Snertinge og tilsammen har de lidt under tusind indbyggere.

Særslev er for Tranehøj det allernærmeste område og det de som udgangspunkt opfatter som deres lokalområde, men de udelukker ikke Snertinges betydning, fordi de har deres indkøbsmuligheder der.

Tranehøjs forståelse af, hvad der for dem må betegnes som et lokalområde, begrænser sig ikke kun til deres eget miniature område, men indeholder også andre små nabobyer hvor børnene går i skole og Føllenslev hvor kulturhuset Gimle ligger.

4.2.1 Fysiske forhold i lokalområdet

I Stokken og Savværket udtrykker respondenterne generel tilfredshed med lokalområderne. I den større by Jyderup, hvor Stokken ligger, er der mange butikker, sportsfaciliteter og kulturtilbud der tilfredsstillende beboernes behov for aktiviteter. Jystrup, hvor Savværket ligger, er en noget mindre landsby med knapt tusind indbyggere, men der er stadig en skole, en brugs og et idrætshus. For nogle er det blot en forudsætning for at bo på landet, at der ikke er så mange muligheder, som for eksempel butikker, sportshaller og kulturhuse. Det udtrykker respondenterne fra Savværket, da han bliver spurgt ind til, om han savner noget i lokalområdet: *“Nahh ikke rigtigt, altså, det er jo præmisserne for at bo i en landsby”* (Savværket, 2018: 3).

I disse to cases er deres opfattelse af lokalområdet overordnet positivt og altså ikke som sådan en barriere for at interagere med lokalbefolkningen.

Men i Tranehøj er de lidt mere skeptiske overfor deres lokalområde. Det er f.eks. ikke megen kontakt de har med deres naboer i Snertinge: *“Men Snertinge som sådan. Det er jo ikke nogen folk, vi har kontakt eller udveksling med”* (Tranehøj, 2018: 5).

Interaktion er en forudsætning for brobyggende social kapital og når der ingen interaktion er mellem Tranehøj og deres naboer, så mangler de vigtige forudsætninger for brobygning.

Vi forsøgte derfor at spørge ind til hvorfor de ikke havde så meget kontakt til beboerne i Snertinge og der påpegede respondenterne den fysiske udformning af byen som en barriere:

der [er] ikke så meget identitet i vores by, også fordi vi har de her veje, der kører igennem. Der er ikke noget gadekær eller noget sted, man kan samles omkring.

Ikke nogen fælles bygning eller noget.

(Tranehøj, 2018: 5)

Her bliver der beskrevet to problemer: at infrastrukturen har en stor betydning for opfattelsen af området og de efterlyser nogle fysiske mødesteder, hvor de kan møde deres naboer og opbygge relationer.

Respondenterne uddyber problemerne med infrastrukturen lidt senere i snakken:

Jeg er i hvert fald utilfreds med at færdselsforholdene for cyklister er så dårlige. Oftest er det meget sikrere, at være cyklist inde i byerne end herude på landet. Det kan virkelig være en hæmsko, for hvis folk cykler mere, ville der også være mere kontakt. For man oplever hinanden på en anden måde, når man cykler end hvis man sidder i en bil.

(Tranehøj, 2018: 6)

Her beskrives det, hvordan der er bedre kontakt mellem folk, hvis de cykler. Når man cykler kan man bedre kommunikere, end når man sidder inde bag ruderne i en bil. Men så længe det er utrygt at cykle, vil folk hellere tage bilen og dermed skærme sig mod de andre i lokalområdet. Bevægelsesmulighederne i lokalområdet påvirker dermed muligheden for interaktion og dermed opbygningen af social kapital mellem beboerne.

Internt i bofællesskaberne bliver dette problem delvist løst gennem den fysiske udformning. Eksempelvis pointerer Ruii, at bofællesskaber, der placerer deres parkeringsplads i udkanten af grunden i stedet for ved hver enkelt bolig, øger interaktionen mellem beboerne og dermed opbygningen af relationer og social kapital, ved at folk mødes på vej fra bilen til hjemmet (Ruii, 2016: 405). Derudover er den arkitektoniske opbygning med boliger orienteret mod en fælles gang også med til at sikre interaktion i den daglige bevægelse, som vi også var inde på i afsnit 4.1.5.

Parkering uden for bofællesskabets område er en meget simpel måde at forbedre den sociale interaktion internt i bofællesskabet, men det er svært at eskalere op på lokalområde niveau. Det er i hvert fald en større intervention i folks dagligdag, hvis man skulle tvinge dem til at parkere deres biler udenfor landsbyen og gå eller cykle hjem. Ligeledes er opbygningen af ordentlige cykelforhold en større kommunalpolitisk beslutning, som vi ikke vil komme nærmere ind på i dette projekt, men det er værd at notere sig, at det kan være en barriere for opbygningen af relationer mellem bofællesskabet og lokalområdet.

Det andet problem de nævner i Tranehøj er manglen på mødesteder og fælles bygninger. Igen er det noget vi allerede har været inde på internt i bofællesskaberne, hvor dette behov dækkes af de mange fællesfaciliteter, især spisesalen hvor fællesspisningen afholdes. Men denne funktion er ikke til stede i Særslev eller Snertinge, og det påvirker tydeligvis interaktionen i det daglige i en negativ retning, som citaterne fra Tranehøj viser.

Deleby rapporten fremlægger muligheden for, at bofællesskabernes fællesarealer måske kan dække dette behov for hele lokalområdet hvis de åbnes op for landsbyen, men dette potentiale vil vi vende tilbage til i afsnit 4.4.

4.2.2 Fordomme

En anden barriere der kan være for interaktion mellem beboerne i bofællesskaber og deres lokalområde er fordomme og negativ forudindtagethed om hinanden. De tre bofællesskaber vi snakkede med fortalte alle historier om de fordomme og den skepsis de blev mødt med, da de først flyttede ind. I Jystrup var der en vis skepsis inden Jystrup savværk blev bygget om til et bofællesskab og beboerne flyttede ind:

Inden vi flyttede ind der var jo meget palaver, der blev holdt møder om, at nu kom det halve af Christiania og flyttede ind. Den sorte trekant kaldte de os, fordi det er jo sorte bølger med det der bølgeeternit.

(Savværket, 2018: 5)

Citatet illustrerer en klassisk fordom om, at dem der flytter i bofællesskab er en flok hippier, der ikke laver dagens gode gerning. Der er ellers ikke umiddelbart mange lighedspunkter mellem Savværket i Jystrup og fristaden Christiania, så hvis de nye indflyttere ikke identificerede sig med christianitterne, kan mødet med sådanne fordomme godt virke afskrækkende for interaktion og opbygning af relationer og venskaber.

Også i Tranehøj oplevede de den samme fordom, men beskriver også hvordan de er blevet accepteret med tiden:

Det er der, der er en pudsigt træghed i dansk kultur. I sin tid i 84, da vi kom og startede et kollektiv, var folk dybt skeptiske. Langhårede bavianer. Det var virkelig noget

hippieforetagende. Men da vi så begyndte at arbejde og dyrke jorden, knoklede og lavede tonsvis af grøntsager, så begyndte de stille og roligt at acceptere, hvad vi lavede. Men der er stadig et eller andet billede af de mærkelige mennesker, der bor i kollektiv her. For vi er de eneste i miles omkreds, der bor i kollektiv.

(Tranehøj, 2018: 8-9)

Fra Tranehøjs perspektiv ændrede fordommene sig med tiden, da beboerne begyndte at arbejde og dyrke grøntsager. Den ændring, der er sket i lokalområdets opfattelse af Tranehøj skyldes, at bofællesskabet modbeviste fordommene om, at folk der bor i kollektiv, er folk som ikke arbejder. De har vist, at de var mindst lige så engagerede i deres arbejde som andre i lokalområdet. Til gengæld beskrives det, at der stadig er en smule undren, fordi Tranehøj er det eneste bofællesskab i området.

De tre bofællesskaber vi har snakket med i dette projekt har alle eksisteret siden 80'erne og har derfor haft lang tid til at engagere sig og nedbryde de fordomme der var til at starte med. I Tranehøj forklarer de det med, at de beviste at de kunne finde ud af at knokle, og de andre snakker om, at det skyldes lang tids interaktion og engagement i landsbyen (Savværket, 2018: 6). Så i de tre cases vi arbejder med her, er fordomme ikke længere en barriere for interaktionen, men for fremtidige bofællesskaber kan det ikke udelukkes.

4.2.3 Opsamling på lokalområdet

I Stokken og Savværket er de glade for deres lokalområde og de har gennem tiden fået nedbrudt de fordomme der oprindeligt var fra lokalområdet overfor bofællesskaberne. I Tranehøj oplever de derimod ikke at de har særlig meget kontakt med deres lokalområde. De påpeger manglende muligheder for at cykle og mangel på fælles mødesteder, som nogle faktorer der kan begrunde dette. Det kan dermed være en mulig barriere for opbygningen af relationer og interaktion mellem bofællerne og deres naboer.

4.3 Bofællernes foreningsliv og netværk

Som det tidligere er nævnt i indledningen, peger Deleby rapporten på en række potentialer for bofællesskaber. Et af potentialerne er, at beboerne ofte er aktive foreningsmennesker eller

ildsjæle. I forlængelse af Putnams teori, anser vi aktiv deltagelse i foreninger som en indikator for brobyggende social kapital mellem bofællesskaber og deres lokalområder (se kapitel 3.1). Derfor blev respondenterne i alle tre fokusgruppeinterviews, spurgt ind til deres eget foreningsliv samt hvordan de opfattede de andre (ikke tilstedeværende) beboeres deltagelse i foreninger. Dette afsnit vil, gennem respondenternes udtalelser, give et indblik i beboernes interaktion med lokalområdet gennem deres deltagelse i foreninger og netværk, og dermed give et billede af, hvorvidt der eksisterer brobyggende social kapital mellem bofællesskabet og lokalområdet. For hvis bofællerne er aktive i lokalområdets foreninger betyder det at de ikke lukker sig om sig selv, som Chiodelli frygter. Dermed viser tilstedeværelsen af brobyggende social kapital mellem bofællerne og deres lokalområde, at den bofællesskabernes afgrænsende sociale kapital ikke udelukker naboerne fra bofællernes interne fællesskab og ressourcer.

Ydermere forsøger afsnittet at lave en pragmatisk opdeling af foreningerne som beboerne er med i, i henholdsvis *politiske fællesskaber* og *sociale fællesskaber*, samt give en vurdering af om der et sammenspil mellem netværkene. Dette gøres for at vi senere kan diskutere hvorvidt bofællesskaberne er med til at ændre lokalområdet til et lokalsamfund i henhold til Andersen og Christensens forståelse (se afsnit 3.1.4).

Denne delanalyse behandler kodningstemaerne *deltagelse i foreningsliv* og *personlige relationer udadtil*.

4.3.1 Foreningsliv i de tre bofællesskaber

Ud fra vores respondenters udtalelser i de tre fokusgruppeinterviews fremgår det, at flere af beboerne i alle tre bofællesskaber er aktive i en eller flere foreninger. I Tranehøj er den ene respondent eksempelvis aktiv som flygtningeven i en af nabobyerne:

“Så er der Hørve hvor jeg er flygtningeven for en familie fra Congo der bor der. De har 4 børn og kom til Hørve som kvoteflygtninge for 8 år siden. Men jeg er stadig deres familie.”

(Tranehøj, 2018: 6).

Samme respondent er, sammen med interviewets anden respondent, også en af frontpersonerne i kulturforeningen ‘Global Kids’, hvis formål er at skabe møder mellem, og aktiviteter for børn fra forskellige steder i verden:

Men noget I ikke har med på kortet er kommunen. Det er der vi har vores Global

Kids engagement, hvor vi har et ret tæt samarbejde med kulturforvaltningen i Kalundborg Kommune. [navn] sidder i koncertudvalget i Kalundborg Kommune.
(Tranehøj, 2018: 9)

Som citaterne viser, er begge respondenterne aktive i forskellige foreninger, i henholdsvis nabobyen eller i kommunens hovedby. Det sidste citat viser samtidigt at foreningerne som beboerne i bofællesskabet er aktive i, ikke nødvendigvis har rod i det nærmeste lokalområde, men at forbindelserne breder sig længere ud. Gennem fokusgruppeinterviewet, kom respondenterne også løbende med udtalelser om andre beboeres foreningsarbejde, for eksempel et bestyrelsesmedlem i den lokale skole (Tranehøj, 2018: 8). Der er altså også beboere som er aktive i foreninger i lokalområdet. Dermed kan det ses at Tranehøjs beboere ikke kun har forbindelser internt i bofællesskabet, men også eksternt, hvilket betyder at de interagerer, ikke kun med det nærmeste lokalområde, men også længere væk. Dette anser vi som en indikator på brobyggende social kapital.

I forhold til at opdele foreningerne, som beboerne er aktive i, i *sociale fællesskaber* eller *politiske fællesskaber*, kan det være svært at vurdere hvorvidt den enkelte forening kan kategoriseres som det ene eller det andet. Et kommunalt udvalg antages at have et kollektivt samfundsudviklingsformål og kan derfor anses som et *politisk fællesskab*. At være flygtningeven kan anses som værende en organiseret aktivitet, med det formål at hjælpe nye tilflyttere og er derfor et *socialt fællesskab*. Det kan dog også ses som et led i et større statsligt integrationssystem, hvilket gør det til et *politisk fællesskab*. Derfor antager vi blot, at begge former for netværk gør sig gældende i de førnævnte eksempler.

Respondenten i Savværket kan ligeledes berette om deltagelse i foreninger:

Jeg laver teater, der er ikke så meget gang i det lige nu, men vi er begyndt at øve på noget og jeg spiller i jazzband, to styks. Et i København og et som faktisk er hernede på skolen.
(Savværket, 2018: 1)

Som citatet viser, er respondenterne med i et band der øver på den lokale skole og en lokal teaterforening, som øver replikker i et fælleshus på den anden side af vejen fra hvor bofællesskabet ligger (Savværket, 2018: 3). Dermed ses det, at der er en interaktion mellem bofællesskabet og det nærmeste lokalområde. Så ligesom hos beboerne i Tranehøj, breder

beboerens netværk sig ud over Savværkets grænser, hvilket vi anser som en indikator for brobyggende social kapital.

At være aktiv i en teaterforening eller at spille i et band betegnes som *sociale fællesskaber* idet det kan anses som en uformel gruppe, muligvis uden fælles værdier, men med fælles interesser. Respondenten i Savværket fortalte dog under interviewet, at én anden beboer er formand i den lokale brugs bestyrelse og en anden er med i et kommunalt udvalg (Savværket, 2018: 9). Brugs bestyrelser og kommunale udvalg betegnes som *politiske fællesskaber* og dermed indgår bofællesskabets beboere i begge slags netværk.

Hvad angår beboerne i Stokken, er situationen den samme som i de to andre bofællesskaber. Da snakken går på deres opfattelse af deres egen og de andre beboeres engagement i lokalområdet, udtaler den ene respondent:

Altså [navn] har også noget med Habibi at gøre. Derover er der nogle af spejderne [her], og her er nogle med kulturen, og nogle er med i kommunalbestyrelsen, og nogle er med i biograf bestyrelsen, og nogle er med i faggrupper. Så det var det der spørgsmål i havde om, om vi var aktive i forhold til lokalsamfundet. Det synes jeg.

(Stokken, 2018: 7)

Som det fremgår af citatet, er flere af beboerne i bofællesskabet aktive i foreninger i den lokale by Jyderup. En af beboerne er med i en forening, der frivilligt driver en café, Café Habibi, som også lægger lokaler til forskellige kulturarrangementer. Andre beboere er aktive medlemmer i en lokalforening, de selv kalder Kulturgruppen, som afholder forskellige kulturelle arrangementer såsom koncerter, foredrag, udstillinger etc. Og der nævnes flere eksempler på hvad andre beboere laver af foreningsarbejde i lokalområdet. Citatet giver et indtryk af, at en stor del af beboerne er aktive i lokalområdet gennem deres foreningsarbejde.

Flere af de foreninger som respondenterne er deltagende i og som faciliterer kulturelle arrangementer, betegnes som *sociale fællesskaber*.

Beboeren, der er med i kommunalbestyrelsen indgår i et *politisk fællesskab*. Det ses altså, som ved de to andre bofællesskaber, at Stokken har beboere, der indgår i begge typer af fællesskab.

Fælles for alle tre bofællesskaber er, at flere af beboerne har et aktivt foreningsliv, både i lokalområdet, men også andre steder. Dermed interagerer beboerne med verden udenfor hvilket er en indikator på, at der er brobyggende social kapital i alle tre cases.

De forskellige foreninger som beboerne er aktive i, kan karakteriseres som både *sociale fællesskaber* og *politiske fællesskaber*, hvilket ligeledes er et fællestræk for at alle tre bofællesskaber.

4.3.2 Aktiv deltagelse giver værdi

Som det før blev vist, har flere af beboerne i de tre bofællesskaber en vis grad af interaktion med deres respektive lokalområder, i form af et aktivt foreningsliv eller anden form for engagement. Hvilke bevæggrundene hver enkelt beboer i bofællesskaberne har for at deltage i foreningslivet vides ikke, men en af respondenterne udtaler her, hvorfor personen selv gør det:

... jeg har spillet badminton i rigtig mange år, men det gør jeg så ikke mere. Men nu er jeg frivillig oppe i hallen. Så der er jeg med til at passe hallen. (...) Og det har jeg gjort fordi mine børn og jeg selv har brugt den hal så meget. Så jeg synes at det er en god måde. Men der ser jeg jo rigtigt mange af de lokale (...) Dem kender jeg jo derfra. Tøjhandler, mekaniker, skohandler. Det er en helt anden gruppe [end Stokken]. Det er pudsigt ikke, det er bare nogle helt andre.

(Stokken, 2018: 10)

Citatet fortæller to ting omkring bofællernes foreningsliv. For det første er respondentens grund til at være frivillig i den lokale sportshal, at personen og hendes børn tidligere har benyttet hallen i høj grad og derfor føler en form for ansvar for at hjælpe til. Den lokale hal er hovedsageligt drevet af frivillige og er derfor afhængig af personer, som er villige til at give en hånd med (Stokken, 2018: 10).

For det andet viser citatet hvordan respondenterne, gennem aktivt arbejde i lokalområdet, får kendskab til og sociale relationer med folk i lokalområdet som personen normalt ikke færdes med. Dermed er der tegn på at den afgrænsende sociale kapital, der eksisterer internt i bofællesskabet, ikke modvirker den brobyggende sociale kapital mellem bofællesskabet og lokalområdet. Dette skyldes at respondenterne føler et ansvar for at deltage og aktivt hjælpe i lokalområdet, hvilket desuden giver værdi i form af sociale relationer til andre mennesker udenfor bofællesskabet.

Men citatet hentyder også til, at der er en forskel på bofællerne og de andre brugere af sportshallen. Dette tyder på, at beboerne i Stokken alligevel er en forholdsvis homogen gruppe, i stil med at Jakobsen og Larsen (2018) påpeger, at beboerne i danske bofællesskaber hovedsageligt er fra den øvre middelklasse og op efter. Dermed er beboersammensætningen i Stokken forholdsvis lukket, men de interagerer alligevel med lokalområdet og opbygger brobyggende social kapital.

En anden respondent, som selv er medlem af det lokale menighedsråd (Stokken, 2018: 11), bakker op om holdningen til, at folk har et ansvar for at hjælpe til i lokalområdet:

Jeg synes også at vi gør noget for at være engagerede herude. Nu har jeg jo [navn] på 17 år, som bidrager med rigtig mange ting i gymnastikforeningen. Som træner, hjælper. Og lederne ved spejderne bidrager den vej. Og vi giver jo vores børn noget med at være rummelig og tage ansvar og dele ud af noget ekstra, som de har med. (Stokken, 2018: 11)

Her fortæller respondenten, at det at hjælpe til og tage ansvar når man kan, er en værdi som personen selv og andre beboere i bofællesskabet deler. De har et ønske om at engagere sig og deltage aktivt i lokalområdet. Denne værdi er ikke kun noget som de holder for sig selv, men giver videre til deres børn, hvilket ses i respondentens barns aktive arbejde i den lokale gymnastikforening.

De fælles værdier i en gruppe (her bofællesskabet) er, ifølge Putnams udlægning af social kapital, grobund for opbygningen af afgrænsende social kapital. Når en af disse grundlæggende værdier så er, at tage ansvar for og deltage aktivt i lokalområdet, understøtter det både opbygningen af afgrænsende og brobyggende social kapital og modvirker at bofællesskabet lukker sig om sig selv. Desværre er det ikke alle i bofællesskaberne der deler disse værdier og derfor bliver de ikke grundlæggende for Stokken.

Flere af beboerne i bofællesskaberne engagerer sig og deltager aktivt i deres lokalområde idet de føler et ansvar for at hjælpe til hvor man kan. Samtidigt værdsætter nogle af beboerne når de møder lokale borgere, som er udenfor deres sociale omgangskreds, gennem deres aktive deltagelse. Den værdibaserede holdning til at bidrage og deltage aktivt sikrer individets opbygning af brobyggende social kapital, men bliver ikke til en fælles værdi i bofællesskaberne.

4.3.3 Fælles vs. individuel ageren

Følelsen af at skulle deltage aktivt i lokalsamfundet bliver dog som sagt ikke delt af alle beboere i bofællesskaberne. Da nogle af respondenterne bliver spurgt ind til hvorvidt det er alle beboere som er aktive i foreninger er svaret kort: *“Nej. Arh, det er det ikke.”* (Stokken, 2018: 11). Grunden til at nogle ikke deltager i det lokale foreningsliv er ukendt, men det kan altså konstateres, at den værdi som nogle af beboerne ser i at tage ansvar og deltage i lokalsamfundet ikke nødvendigvis er en fælles værdi i bofællesskaberne. Den eksisterer kun på individniveau. Samtidigt er der dog i Tranehøj nogle som ønsker at deltage og engagere sig i lokalsamfundet i endnu højere grad:

Der er en handelsstandsforening i Snertinge som vi har snakket om at melde os ind i for det er ligesom den eneste forening der er lokalt.

Er der ikke nogen borgerforening eller noget?

Nej der er ikke andet. Så selvom vi ikke hører hjemme i en handelsstandsforening må man gerne være medlem når man bare er sig selv. Så det kunne være en mulighed for at engagere sig mere lokalt.

Så simpelthen bare melde sig ind for at være med hvor der sker noget?

Ja og for at støtte det. Og for at høre hvad der foregår.

Og få lidt mere føling med folk [i lokalområdet].

(Tranehøj, 2018: 6,7)

Citatet fortæller her, at nogle beboere har et ønske om at melde sig ind i den lokale handelsstandsforening i mangel på andre muligheder. Respondenterne føler ikke at de hører til som medlemmer i en handelsstandsforening, men da de ønsker at støtte op og engagere sig i lokalområdet, og der ikke findes andre alternativer, er det den mulighed som de ser. Hos nogle beboere bliver der altså gjort tanker om hvordan man kan engagere sig yderligere i lokalområdet og dermed øge den brobyggende sociale kapital.

Der findes dog elementer i lokalområdet hvor beboerne handler og deler værdier som en fælles enhed. En af de problematikker som mange landsbyområder står overfor er butiksdød. Men lige præcis den problemstilling forholder flere af bofællesskaberne sig aktivt til:

Men Brugsen den har vi nærmest en principbeslutning om at den skal vi støtte så meget som muligt, så vi handler meget ind til fællesspisningen der.

Så den ikke risikere at skulle lukke? Dreje nøglen om.

Ja den har ligget i risikoen.

Men det ville vel have en vis betydning, hvis den var nødt til at lukke, tænker jeg? Så skulle i jo finde et andet sted.

*Så ville vi virkelig miste et aktiv, fordi så skal man jo enten til Osted eller til Ringsted.
(Savværket, 2018: 8)*

Som det fremgår af citatet forsøger beboerne i bofællesskabet at støtte mest muligt op om den lokale dagligbrugs i håbet om at holde den i live. Beboerne frygter konsekvenserne hvis den lukker, hvilket ikke kun vil påvirke bofællesskabet, men hele lokalområdet. Og det er et godt eksempel på et område hvor bofællesskaberne faktisk kan gøre en forskel. For når 20 familier aktivt tager stilling til, at de vil prioritere at handle lokalt, er det noget der kan mærkes i brugerne i de små landsbyer. Dette er et godt eksempel på hvordan beboerne i bofællesskabet kan agere i fællesskab efter fælles mål på baggrund af deres fælles værdier og afgrænsende social kapital. Udover at støtte brugsen mest muligt, er en af beboerne også formand for brugsens bestyrelse (Savværket, 2018: 9).

I et andet af bofællesskaberne tog de ligeledes aktiv stilling da den lokale brugs var lukningstruet og støttede op om den lokale bevægelse for at redde den:

Der skete det for et par år siden, at den brugs der ligger på hjørnet dernede, var ved at lukke. Så var der nogen [i lokalområdet] der fik fingeren ud og det blev vi faktisk lidt overraskede over. De startede en indsamling og fik samlet tilpas mange penge sammen, så de kunne lave en aftale med Brugsen i Asnæs og så købte de den. Så nu er det blevet en

lokalt ejet brugs og vi har aktier i den eller hvad det hedder. Det var superoverraskende for vi havde ikke forventet at der var så meget energi til det. Men der blev folks grænser overskredet. Nu kunne det være nok og nu skal vi holde fast i vores butik.

(Tranehøj, 2018: 5)

Da nogle borgere i Snertinge tog initiativ til at redde den lokale brugs, var beboerne i Tranehøj klar med økonomisk støtte gennem opkøb af aktier. Selv om redningen ikke skete på initiativ fra beboerne i bofællesskabet, var de villige til at deltage, på trods af, at de ikke opfatter Snertinge som deres lokalområde. Ligesom eksemplet før, kan dette ses som en indikator på hvordan den afgrænsende sociale kapital i bofællesskabet, kan skabe en fælles ageren efter et fælles mål.

Flere af beboerne i bofællesskaberne har en værdi, eller norm, om aktivt at deltage og engagere sig i lokalområdet, men det virker dog ikke til at betyde, at bofællesskabernes afgrænsende sociale kapital bygger på denne norm/værdi. Når beboerne deltager aktivt i foreningslivet eller på anden måde engagerer sig i lokalområdet, sker det altså på individniveau. Dog ses det, at når et problem bliver tydeligt og presserende i lokalområdet, evner beboerne i bofællesskaberne at handle i fællesskab og sigte mod et fælles mål.

4.3.4 Politiske og sociale fællesskaber

I teori-kapitlet om lokalområder og lokalsamfund, beskrives det hvordan transformationen fra lokalområde til lokalsamfund, kræver et samspil mellem to former for fællesskaber, politiske fællesskaber og sociale fællesskaber (se afsnit 3.1.4). Som det er beskrevet tidligere i dette afsnit, er der eksempler på beboere som enten er aktive i et politisk fællesskab eller et socialt fællesskab, i alle tre bofællesskaber. Dermed eksisterer begge former for fællesskaber i de tre cases og der er dermed mulighed for, at deres respektive lokalområder kan overgå til lokalsamfund hvis der sker et samspil mellem de forskellige fællesskaber. Og hvilken rolle i dette samspil kan bofællesskaberne have?

Kigges der eksempelvis på bofællesskabet i Stokken, er de tre respondenter aktive deltagere i foreninger med et kulturelt formål, som anses for at være *sociale fællesskaber*. Samtidigt er alle respondenterne også medlem af foreningen 'Jyderups fremtid' hvis overordnede formål er at skabe udvikling i og omkring Jyderup. 'Jyderups fremtid' kan dermed betegnes som et politisk fællesskab. Ikke nok med at både de sociale og politiske fællesskaber eksisterer i lokalområdet omkring bofællesskabet Stokken. Nogle af beboerne er endda personligt aktive, og derfor aktører, i begge

typer af fællesskaber, hvilket må antages at være en god start på at skabe et sammenspil, i form af gensidig afhængighed mellem de to typer af fællesskaber. De forklarer endda selv, at de samarbejder på tværs af forskellige foreninger:

Så er der en meget stor erhvervsforening her, men der er jo ikke nogen af os her som er ansatte i byens erhverv. Men vi samarbejder med dem, med den kulturgruppe ja. Meget endda. Vi [kulturgruppen] er i gang med at få lavet noget nyt lyd og lys, og forskellige ting. Og der er erhvervsforeningen også meget aktive og støtter også at der bliver lavet sådan noget. På den måde kan man samarbejde.

(Stokken, 2018: 8)

I Stokken vægter mange af beboerne fællesskabet, internt i bofællesskabet, højt. De spiser aftensmad sammen seks gange om ugen hvilket betyder at de nærmest dagligt har kontakt med hinanden. Når respondenterne i fokusgruppeinterviewet bliver spurgt ind til de andre beboere, fortæller de om flere, der aktivt deltager i foreninger, af både *politisk* og *social karakter*, forskellige steder i lokalområdet og kommunen (Stokken, 2018). Når alle disse aktører for de forskellige foreninger og kommunalbestyrelsen har en daglig omgang med hinanden, kan det være et grundlag for skabelsen af relationer mellem de forskellige *fællesskaber* og dermed kan samspil og samarbejde finde sted.

Det samme gør sig gældende ved de to andre bofællesskaber, hvor fællesskab og fællesspisning er en fælles værdi. ligeledes mødes aktørerne, som repræsentanter for de forskellige foreninger, næsten hver dag og har et godt forhold til hinanden som muligvis kan kanaliseres ud i et samspil og dermed transformationen fra lokalområde til lokalsamfund.

4.3.5 Andre sociale relationer

Udover at anse bofællernes deltagelse i foreninger som indikator på brobyggende social kapital, ser vi ligeledes beboernes sociale relationer udenfor bofællesskabets rammer som indikator på brobyggende social kapital. Dette gør vi idet netværk også kan opstå udenfor institutionaliserede og formaliserede rammer og være præget af tillid, fælles normer og social kapital.

Som en af respondenterne tidligere nævnte, er en af goderne ved foreningsarbejde de sociale relationer som bliver skabt. Både til de andre deltagere i foreningen, men også gennem mødet

med lokale borgere gennem det frivillige arbejde, der udføres. Dette udsagn bakkes op af andre respondenter, da de bliver spurgt om de har sociale relationer udenfor bofællesskabet:

Ja det har man jo i kraft af sit frivillige arbejde. Altså den gruppe jeg arbejder med på de frivillige cafeer og byture arrangementer. Det er jo lokale folk. Og sådan er det jo også med jer [de to andre respondenter].

(Stokken, 2018: 10)

Citatet viser to ting. Flere beboere har sociale relationer udenfor bofællesskabet, og disse relationer bliver skabt gennem deres frivillige arbejde.

I Tranehøj har de samme oplevelse af, at foreningslivet giver gode relationer udadtil:

Der er sportsklubben. [navn] spiller fodbold i den lokale sportsforening.

[navn] er den af os der har størst kontakt til lokalsamfundet.

Ja han kender ekstremt mange mennesker. Han er stjerne på fodboldholdet. Han holder afskedsfest på lørdag og så kommer der, jeg ved ikke hvor mange, fra fodboldklubben.

(Tranehøj, 2018: 7)

De er ikke selv aktive i sportsklubben, men refererer til deres kenyanske au-pair, der kun har boet i hos dem i to år, men allerede har mange flere venner i lokalområdet igennem sin deltagelse på fodboldholdet.

Vores respondent opsummerer relations opbygningen gennem foreningsliv meget godt, da han bliver spurgt ind til beboernes forhold til deres naboer:

Det synes jeg er udmærket. Efterhånden som bofællerne jo også er aktive i andre sammenhænge end lige her på stedet så lærer de jo folk at kende og de lærer også os at kende.

(Savværket, 2018: 6)

Foreningslivet bliver altså det mødested som flere af respondenterne efterlyser (Se afsnit 4.2), hvor de kan møde deres naboer og opbygge relationer. Det er dermed en forholdsvis institutionaliseret relations opbygning der finder sted i de tre lokalområder vi har undersøgt i denne analyse.

Flere af beboerne har dog også sociale relationer udenfor bofællesskabet, som ikke er dannet gennem foreningsarbejde:

En ting som gør meget er at man har børn i skolealderen eller børneinstitutionsalderen så møder man jo en masse mennesker, som man tit kan få noget fællesskab med, mere end bare ved at bo her. På den anden side, er børnene blevet så store så de ikke går i skole mere så mister man det der.

(Savværket, 2018: 7)

Som citatet viser, kan børn i skole- og institutionsalderen medføre sociale relationer blandt forældrene, som det er sket i dette bofællesskab, både nu og tidligere. Dermed kan børn i den "rigtige" alder være medvirkende til at skabe relationer mellem forældre i bofællesskaberne og forældre i lokalområdet. Denne opfattelse gør sig også gældende i nogle af de andre bofællesskaber:

Så er der jo institutioner ik. Altså [navn] og [navn] har relationer til nogle i området på grund af børnene.

(...)

De har forskellige kontakter via skole og børnehave.

Når man har børn, der har man kontaktflade til mange forskellige, som dækker et meget større område. Men man mødes mestendels der. Da vi havde [navn] var der et par enkelte gange hvor vi havde arrangeret noget her, hvor alle klassens forældre og børn kom her fordi vi havde plads til det.

(Tranehøj, 2018: 6)

Der skabes altså relationer mellem forældre i kraft af børnenes tilhørsforhold til forskellige institutioner.

Tranehøj-responderne, der ikke længere har børn i institutionsalderen har dog alligevel relationer til deres naboer, men de tager mere form som et praksis-fællesskab idet relationen bliver opretholdt ved at hjælpe hinanden med praktiske gøremål. Det forklarer de her da de bliver spurgt ind til om de har noget at gøre med deres naboer:

Nej det er det ikke. Vi har en del at gøre med Kel som bor på den gård med maskinstation. Han laver ting for os når vi har brug for det. Derudover har vi ikke den store vekselvirkning med de lokale.

(...)

Det er nu ikke den store udveksling vil jeg påstå. Men når vi har nogle praktiske ting, så spiller vi sammen med i hvert fald Kel og Mikael der.

(Tranehøj, 2018: 5)

De får altså også relationer til deres naboer, selvom de ikke er så aktive i deres nærmeste lokalområde, men mest på grund af praktisk forhold.

Børn i institutionsalderen og deltagelse i foreningsliv er hvad respondenterne peger på, når de skal snakke om hvad der giver dem relationer til andre i lokalområdet. Disse relationer kan godt gå ud over det specifikke engagement, men udløber fra de mere formaliserede kontaktflader. Dette bekræfter vores tilgang, med at kigge på deltagelse i foreningsliv som en faktor for brobyggende social kapital, idet de løsere sociale relationer hovedsageligt udspringer herfra.

4.3.6 Opsamling på bofællernes foreningsliv og netværk

Når man kigger på bofællesskaberne i alle tre cases, er det generelt for alle, at flere beboere er aktive i en eller flere foreninger. Dermed interagerer disse beboere med verden udenfor deres respektive bofællesskabers tykke mure, hvilket vi anser som en indikator på brobyggende social kapital.

Flere af foreningerne som beboerne er med i, har forskellige formål og kan kategoriseres som enten *sociale fællesskaber* eller *politiske fællesskaber*. Begge typer af *fællesskaber* gjorde sig gældende i alle tre cases.

Bevæggrundene for at deltage og engagere sig i lokalsamfundet er ikke entydigt. Nogle gør det på grund af en følelse af ansvar og værdi. Andre gør det slet ikke. Men det kan altså ses, at det ikke er en fælles norm i bofællesskaberne, skabt gennem den afgrænsende sociale kapital, men i stedet valg taget på individniveau.

4.4 Brobyggende arrangementer

Nu har vi analyseret bofællernes aktive deltagelse i det eksisterende foreningsliv i lokalområdet. I denne sidste del af analysen undersøger vi hvorvidt bofællesskaberne bidrager og gør en aktiv

forskel i opbygningen af brobyggende social kapital i lokalområderne. Ruiu fremhæver at dette sker ved, at bofællesskaberne afholder arrangementer og åbner deres arealer op for omverdenen (Ruiu, 2016: 407). Hun argumenterer for, at det at åbne sig op for lokalområdet kan være med til at nedbryde de fordomme som lokalområderne måtte have mod bofællesskabet og som vi også kom ind på i delanalyse 4.2. Derfor kigger vi på hvilke arrangementer de afholder og hvorvidt folk i lokalområdet bliver inddraget, samt i hvor høj grad naboer og "udefrakommende" er velkomne i bofællesskabet. Den analysedel er udført på baggrund af kodningskategorierne *afholdte aktiviteter eksternt, officielle samarbejder, privatliv og åbenhed for at invitere andre ind*.

De tre bofællesskaber i vores cases har alle sammen forskellige traditioner og fester der er med til at skabe et internt fællesskab og opbygge afgrænsende social kapital. Men der er stor forskel på i hvor stor udstrækning de åbner sig op udadtil og inviterer nabolaget med til fest. Dette kan også ses ud fra Jakobsen og Larsens undersøgelse af danske bofællesskaber, hvor det kun var ca. en fjerdedel af de adspurgte bofællesskaber der havde en egentlig strategi eller tiltag for interaktion med lokalområdet (Jakobsen & Larsen, 2017).

I den statisk hører Stokken til de 75% der ikke har en strategi: "*Nej vi er ikke ude og markedsføre os som os fra Stokken, og at nu har vi et initiativ til lokalområdet. Det gør vi jo ikke*" (Stokken, 2018: 14). Så selvom de enkelte bofæller er meget aktive i foreningslivet i lokalområdet, er de ikke medskabere som bofællesskab og bidrager dermed ikke til yderligere opbygning af social kapital. For beboerne i Stokken skyldes dette blandt andet, at bofællesskabet er et privat rum, selvom de deler det med 20 andre familier:

Det er privat. Den der tanke, som jeg også kunne se på det i havde skrevet [i mailen], altså med at vi sådan inviterer folk til bare at komme, det gør vi ikke.

Det er vores hjem det her, ikk. Det er at være hjemme og ikke at være på.
(Stokken, 2018: 12)

Bofællesskabets fællesfaciliteter er altså hvad Ruiu kalder et *semi-offentligt* rum, hvor det fungerer som et offentligt rum for beboerne, men er et privatejet rum overfor udefrakommende.

Og man kan jo godt forstå, at bofællerne ikke vil have fremmede ind i deres hjem, også selvom de deler det med en masse andre mennesker. En måde at gøre det på, som er gældende i alle de tre bofællesskaber vi har snakket med, er, at beboerne er velkomne til at invitere naboer, venner eller

vidt fremmede med hjem, så længe de selv er tilstede og deltager i arrangementet. Derved bliver bofællesskaberne alligevel åbnet op, så der kan skabes kontakt til omverdenen, men på en kontrolleret vis, hvor beboerne stadig kan værne om deres privatliv. Det er også et tegn på den tillid der er mellem beboerne, at de stoler nok på hinanden til automatisk at kunne sige ja til alle deres gæster.

Deleby-rapporten fremhæver et potentiale for, at bofællesskaber kan dele deres faciliteter med lokalområdet, da deres behov ofte overlapper, for eksempel for rum der kan huse mange mennesker og store velfungerende køkkener (Deleby - Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling, 2016: 30). Dette virker dog mindre sandsynligt, når faciliteterne opfattes som private af boerne.

Forårsfest i Jystrup

Men i Tranehøj og Savværket har de gode erfaringer med at åbne op for lokalområdet. I Savværket begyndte de allerede i 80'erne at afholde en byfest for hele lokalområdet. Men som nævnt afsnit 4.2 oplevede de i Savværket også fordomme og mistro fra lokalområdet da de først flyttede til og det var også gældende da de startede byfesten op:

Til at begynde med, der kaldte vi det byfest. Så var der nogle der blev meget fornærmede af dem der var aktive i idrætsforeningen, fordi byfest det var noget de holdte, men de holdte bare ikke nogen, det var deres område så derfor blev den omdøbt til forårsfest.

(Savværket, 2018: 6)

Byfesten blev til Forårsfesten og den blev langsomt integreret i lokalområdet, til det i dag står som den årlige samlende begivenhed for hele landsbyen, hvor alle kan være med til at deltage, arrangere og optræde. Det foregår i bofællesskabets have og en af de gamle industribygninger der til daglig er opbevaringsplads og cykelgarage. Her inviteres hele lokalområdet indenfor og forskellige folk bidrager med boder, madlavning og bar tjanser og næsten alt musikken bliver leveret af lokale bands. Det er ikke længere Savværket, der alene står for Forårsfesten, men de lægger stadig lokaler og arealer til og mange af bofællerne er aktive i planlægningen og forberedelserne, men det er på helt lige fod med resten af landsbyen: *“Ja altså, den tog jo sit udspring blandt bofællesskabets beboere, men er jo lige så meget landsbyens fest”* (Savværket, 2018: 6).

Hermed har bofællesskabet, ifølge Ruii, gjort en aktiv indsats for at mindske de fordomme der måtte være overfor dem og man må sige at det lykkedes. Men de har også skabt den byfest som ikke blev afholdt før og har skabt et arrangement hvor alle i lokalområdet kan mødes og snakke og opbygge relationer. Dermed er Forårsfesten blevet en fantastisk platform for opbygningen af social kapital og især brobyggende social kapital, da det er en skueplads for alt hvad der foregår af initiativer i lokalområdet. Dermed kan forskellige folk og foreninger mødes på kryds og tværs og lærer hinanden at kende og udveksle erfaringer. Dette understøtter yderligere bevægelsen fra lokalområde til lokalsamfund, som vi kom ind på i afsnit 4.3, ved at skabe et knudepunkt for forskellige *sociale og politiske fællesskaber*.

Udover Forårsfesten fortæller vores respondent i Savværket, at de også har startet en filmklub i byen kaldet Blå Bio, opkaldt efter det blå fællesrum i bofællesskabet hvor klubben oprindeligt mødtes. Nu er den, ligesom Forårsfesten, blevet overtaget af lokalområdet, men kører stadig og hedder stadig Blå Bio, selvom filmene ikke længere bliver vist i det blå fællesrum.

I begge tilfælde er der tale om enkelte bofæller der har taget initiativ og efterfølgende har fået hele bofællesskabets opbakning. Bofællesskabet danner nogle rammer, både fysiske og menneskelige, omkring disse ildsjæle, der gør det muligt for dem at udfolde deres idéer. Der er adgang til større faciliteter og lokaler hvilket giver mulighed for at invitere bredt ud og der er bofæller der, som resultat af deres interne sociale kapital, bakker op og hjælper til og gør det overkommeligt.

Tranehøjs aktive valg

I Tranehøj har de langt fra lige så meget plads som på Savværket, men har alligevel holdt en noget mindre, men stadig brobyggende, vejfest. I sommeren 2018 inviterede de naboerne op og ned ad vejen til fest og det bedste var egentlig bare at få lejlighed til at mødes: *“Det var også derfor at det var så fantastisk med den gadefest. For lige pludselig så mødtes man og havde tid til at snakke sammen og sådan noget”* (Tranehøj, 2018: 8). Det er altså på det helt basale relationsopbygningsniveau, hvor det bare handler om at få lejlighed til at snakke sammen, men det er tilsyneladende også tiltrængt. For som de selv siger: *“jeg tror det vigtigste det er kontakten. Når man står der så kommer dem man kender fra vejen. Så kan man stå og tø-høe lidt”* (Tranehøj, 2018: 8).

Men til gengæld har de en bevidst strategi for at integrere sig med omverdenen. De har lavet samarbejder med Jyderup Højskole, hvor de inviterer de studerende til at komme ud og se deres selvforsynende landbrug og tale om kollektiv-livet og med et asylcenter i Kalundborg, hvor de har inviteret flygtninge til at komme ud og lave have. De har et koncept der hedder "lån en Trane", hvor de tager ud og holder foredrag om vedvarende-energiløsninger i hjemmet eller hvad de ellers ved noget om og de har i samme stil som Savværket været med til at opstarte kulturhuset Gimle i nabobyen Føllenslev, der oprindeligt blev købt af nogle daværende "traner" og siden er overdraget til hele lokalområdet.

Ved at gå sammen og have engagement i lokalområdet som en reel strategi, går bofællesskabet fra at være inkubator for ildsjæle til at være et asset i sig selv, for både det nære og det lidt bredere lokalområde. Deres interne fællesskab og afgrænsende sociale kapital er baseret på en udadvendthed mod omverdenen, der dermed i mindre grad er i fare for at lukke sig om sig selv. Derudover er der udsigt til, at der vil blive ved med at komme nye initiativer fra Tranehøj, hvorimod de i Savværket ikke umiddelbart har samme åbenhed for at starte nye projekter. Da vi spurgte dem om de kunne forestille sig at lave arrangementer for lokalområdet svarede de i henholdsvis Tranehøj og Savværket:

Hvis det er noget der giver mening så kunne vi jo godt tage det som et fælles projekt, ligesom vi havde asylhaven. Så gør vi noget andet, det kunne man sagtens forestille sig.
(Tranehøj, 2018: 12),

Umiddelbart har jeg lidt svært ved at se det, ja at det skulle lade sig gøre. Ikke, fordi det er umuligt slet ikke, men sådan nogle tanker strejfer os ikke.
(Savværket, 2018: 10)

Når det bliver en af de grundlæggende værdier og normer i fællesskabet bliver det også noget af det de udvælger nye beboere ud fra og det bliver et kontinuerligt element i bofællesskabet, uanset hvem der lige bor der. I Savværket er de derimod afhængige af, at der er ildsjæle der tager initiativ og får resten af bofællesskabet med på idéen og dermed fluktuerer deres bidrag til lokalområdet mere over tid, afhængigt af hvem der bor der.

4.4.1 Opsamling Brobyggende arrangementer

Fællesfaciliteterne i bofællesskaberne er *semi-offentlige* rum, som bofællerne opfatter som private, selvom de er "offentlige" indenfor bofællesskabets rammer. Det betyder, at bofællesskaberne ikke bare er åbne for hvem som helst, men at man skal inviteres ind, hvilket kan være en barriere for at lokalbefolkningen frit kan udnytte faciliteterne.

Det er ikke alle bofællesskaberne der afholder arrangementer der åbner op for lokalområdet. Men der hvor de gør, bidrager de aktivt til opbygningen af relationer og brobyggende social kapital, ikke bare mellem bofællerne og deres naboer, men også naboerne imellem. Dermed bliver bofællesskaberne et reelt asset for lokalområdet.

Vi har i Savværket og Tranehøj set to forskellige måder at strukturere disse arrangementer på, hvor det i Savværket er drevet af enkelte ildsjæle med opbakning fra resten af bofællerne, er det i Tranehøj en grundlæggende værdi for fællesskabet. Derved bliver det i Tranehøj en indlejret del af bofællesskabet og skaber en vis kontinuitet hvor det i Savværket bliver mere sporadisk og meget afhængigt af, at enkelte bofæller brænder for en god idé.

4.5 Analyse opsamling

Igennem analysen er vi kommet frem til en bedre forståelse af de tre bofællesskabers sociale kapital og interaktion med lokalområdet.

Internt i bofællesskaberne er der en høj grad af afgrænsende social kapital. Deres fællesskab bygger på nogle fælles værdier, hvilket er grundlæggende for opbygningen af social kapital. Det er især i hverdagens møder i fællesområderne, til fællesspisning og til arbejdsdage at de kommer hinanden ved og opbygger relationer til deres bofæller. Igennem alle disse aktiviteter og gennem deres fællesmøder får de skabt normer for reciprocitet i og med at alle forventes at deltage i de fælles arbejdsopgaver og der opbygges tillid til de andre beboere. Det ses bl.a. i en forståelse for og forventning om, at alle bidrager til fællesskabet på deres egen måde og den høje grad af tillid giver også beboerne tryghed i hverdagen. Den sociale kapital der findes i disse netværk giver bofællerne nye muligheder for at handle efter fælles mål og efterleve deres værdier om f.eks. bæredygtighed. Deres evne til at handle i fællesskab kommer også til udtryk i, at flere af bofællesskaberne aktivt støtter deres lokale brugs, så de ikke må lukke eller i store arrangementer såsom Forårsfesten i Savværket i Jystrup, som kommer hele lokalområdet til gavn.

Men der er også nogle tendenser til at bofællesskaberne bliver forholdsvis homogene grupper. Deres udvælgelse af nye beboere, sikrer at deres grundværdier om fællesskab og deltagelse overholdes, men er også med til at ekskludere nogle potentielle indflyttere.

Men bofællesskaberne lukker sig ikke om sig selv, som Chiodelli og til dels Jakobsen og Larsen frygter. De fleste har gode opfattelser af deres lokalområde og i alle tre cases er bofællerne meget aktive i mere eller mindre lokale foreninger. De deltager både i *sociale* og *politiske fællesskaber*, i alt fra sportsklubber, kulturhuse, og filmklubber til lokal- og kommunalpolitiske organer. Herved er de med til at opbygge brobyggende social kapital med mange forskellige dele af lokalområdet, hvilket, ifølge teorien om social kapital, giver bofællerne adgang til mange forskellige ressourcer tilhørende de netværk de deltager i, men giver også andre adgang til de ressourcer der er i bofællesskabernes interne netværk. Dermed bliver bofællesskaberne ikke bare en enklave af veluddannede mennesker med meget kulturel kapital, som bare passer sig selv, men bliver en ressource som mange dele af lokalområdet kan trække på.

Bofællesskaberne træder for alvor frem som assets for lokalområdet når de bidrager med arrangementer og energi til gavn for alle. Det ser vi i Forårsfesten i Jystrup, hvor Savværket har startet en tradition, der med tiden er blevet til hele landsbyens fest, men som stadig foregår på bofællesskabets grund og vi ser det i Tranehøj når de starter kulturhuset Gimle i nabolandsbyen. Disse initiativer skaber ikke kun relationer mellem bofællerne og deres naboer, men giver alle i lokalområdet nogle mødesteder hvor de får mulighed for at opbygge relationer med hinanden. Men bofællesskabernes arealer er *semi-offentlige rum* og kan ikke bare åbnes op, så alle kan få gavn af dem i hverdagen, da de er en del af bofællernes hjem og privatsfære.

Alt i alt er bofællesskaberne med til at opbygge en masse afgrænsende social kapital internt og brobyggende social kapital mellem dem og lokalområdet og er derfor med til at styrke lokalområdet som en helhed.

5.0 Diskussion

I diskussionen vil vi holde vores analyseresultater op imod den diskussion Ruiu og Chiodelli har haft kørende om hvorvidt bofællesskaber er sammenlignelige med gated communities. Vi anvender artiklen: *'Living together: For a cautious reading of Cohousing'* af Chiodelli og Baglione fra 2014, artiklen af Maria Laura Ruiu *'Differences between Cohousing and Gated Communities'* fra samme år og artiklen af Chiodelli *'What is really different between cohousing and gated communities?'* fra 2015.

Vi vil komme ind på nogle af de centrale diskussionsemner, som vi har behandlet i analysen, herunder lokalområdets adgang til bofællesskabets faciliteter, udvælgelsen af nye beboere og hvorvidt bofællesskaberne lukker sig om sig selv eller åbner op mod lokalområdet.

5.1 De semi-offentlige rum

Det første vi vil diskutere, er hvor åbne bofællesskabernes arealer og fællesfaciliteter er for lokalområdet. Ruiu argumenterer for, at der er tale om *semi-offentlige* arealer, der også er åbne for andre end beboerne, som vi også var inde på i analysen. Chiodelli mener derimod at der er tale om udelukkende private arealer, hvor den eneste forskel er de brugsregler ejerne opstiller for disse arealer (Chiodelli, 2015: 2572). I forhold til vores cases har de egentlig begge to ret.

Bofællesskabernes fællesfaciliteter er uden tvivl private rent juridisk. Afhængigt af ejerstrukturen i et givent bofællesskab (noget vi ikke har behandlet i denne rapport) er arealerne ejet af beboerne i fællesskab, en andelsboligforening eller en anden fælles foreningsstruktur. Men uanset hvad er der stadig tale om et privat ejerskab og ikke på nogen måde et offentligt. Det er derfor op til de private ejere, altså bofællesskaberne, at lave reglerne for hvordan disse faciliteter må bruges, ligesom det er i andre private boligområder og gated communities. Men udformningen af disse regler har stor betydning for hvordan arealerne fungerer i praksis, omend ikke juridisk, og derfor er det stadig værd at diskutere hvor "offentlige" eller i hvert fald offentligt tilgængelige de er.

I analysen viser vi, at bofællesskaberne ikke umiddelbart har lyst til at lade fremmede vade rundt i deres fællesarealer, da det er en del af deres privatsfære og at det ville være alt for krævende at skulle "være på" hele tiden, som en af respondenterne i Stokken formulerer det (Stokken, 2018: 12). De bofællesskaber vi har talt med har alle regler om, at beboerne gerne må bruge fællesfaciliteterne og invitere dem de vil, så længe det ikke kommer i vejen for bofællesskabets

fælles aktiviteter og behov. Der er altså i bedste fald tale om arealer der kun er tilgængelige for lokalområdet på bofællesskabernes præmisser.

Men lokalområdet kan stadig få gavn af bofællesskabernes arealer. I Tranehøj åbner de sig ikke så meget op for det umiddelbare nærområde, men er i højere grad projektorienterede og inviterer flygtninge og højskoleelever på besøg. Dette gavner ikke ligefrem lokalområdet eller opbygger social kapital mellem bofællerne og deres naboer, men det gavner den lokale højskole (Jyderup Højskole) og flygtningene i asylcentret i Kalundborg. Dermed er de med til at opbygge samarbejder i et bredere perspektiv i hele kommunen.

I Savværket i Jystrup giver Forårsfesten dog brugen af bofællesskabets arealer helt nye dimensioner. Festen der holdes hvert år i maj er blevet adopteret af landsbyen og er ikke længere bofællesskabets fest, men hele byens. Dermed bliver den gamle gule murstensbygning, der normalt fungerer som bofællesskabets cykelparkering og opbevaring, til hele byens festlokale én gang om året. Så selvom det tilhører Savværket og at det er dem der bestemmer over det, så bliver det til et mødested, som alle i byen kan relatere til, har minder omkring og har et tilhørsforhold til. Det bliver altså til et af de mødesteder, som beboerne i Tranehøj efterlyser, der kan skabe relationer mellem beboerne i lokalområdet, også selvom det ikke er åbent til fri afbenyttelse hele året rundt, ligesom en bænk ved gadekæret er det.

Så ja, Chiodelli har ret i, at det er juridisk privatejede områder, som ejerne bestemmer over, på lige fod med andre private boligområder, såsom gated communities. Men i praksis kan de godt have en mere samlende funktion for lokalområdet, hvis bofællesskaberne prioriterer det. I Savværket er Forårsfesten blevet startet af nogle enkelte beboere, der brændte for projektet og startede det tilbage i 80'erne, men det er langt fra garanteret at det samme vil ske i andre bofællesskaber, hvad det heller ikke er i Tranehøj eller Stokken.

Dette er værd at have med i planlægningen af fremtidige bofællesskaber. Kommunen kan for eksempel gå i tidlig dialog med bofællesskabsinteresserede og opfordre dem til at åbne deres faciliteter op eller tilbyde hjælp og samarbejde. Ved at italesætte mulighederne, bliver bofællerne mere klar over deres potentiale til at bidrage til lokalområdet.

5.3 Den homogene gruppe

Et andet kritikpunkt som Chiodelli præsenterer er udvælgelsen af nye beboere. Han påpeger, at bofællesskaber, ligesom andre private boligområder, har en udvælgelsesproces der prioriterer nogle potentielle indflyttere over andre. I gated communities og andre private boligområder er det typisk nogle faste skrevne regler og evnen til at betale prisen for fællesskabet, der afgør hvem der kan flytte ind. Men i bofællesskaber påpeger Chiodelli og Baglione, at *“this selection is based on informal processes and unwritten principles of an almost empathic nature”* (Chiodelli & Baglione, 2014: 26). Det er nogle løse og mindre gennemskuelige regler og normer der bestemmer hvem der flytter ind i bofællesskaberne og det er med til at homogenisere gruppen af beboere.

Det har vi også set i vores tre cases, at der er optagelsesprocedurer, der sikrer at “de rigtige” flytter ind hvilket er med til at homogenisere bofællesskaberne og afskære dem fra det lokalområde de bor i.

Bofællesskabernes kerneværdier skal overholdes af de nye beboere og de eksisterende bofæller vil selvfølgelig gerne have nogle gode nye naboer, så ja, det bliver til en empatisk udvælgelse.

Men homogeniseringen af bofællesskabsgruppen er til gengæld også med til at styrke det interne fællesskab, ved netop at værne om de fælles værdier, hvad enten det er grundlæggende værdier fra før bofællesskabet blev etableret, eller om de er opstået i dagligdagens fællesskab. Og kan det tænkes, at det stærke interne fællesskab mellem bofællerne kan blive et gode for lokalområdet, i stedet for at blive en eksklusiv klub for de indviede?

I teorien om lokalområder er det samspillet mellem forskellige foreninger der er med til at skabe et lokalsamfund. Og som vi har fremhævet i analysen er beboerne i bofællesskaberne aktive foreningsmennesker, der er med i mange af de ting der foregår i området. Bofællesskaberne kan derfor være et knudepunkt hvor aktører fra alle de forskellige foreninger mødes. Dermed er det stærke interne sammenhold med til at forbinde forskellige interesser i lokalområdet og kan muligvis skabe dette samspil.

I et social kapital perspektiv har bofællesskaberne en høj grad af *afgrænsende social kapital* internt i fællesskabet og *brobyggende social kapital* i alle de forskellige foreninger de deltager i.

Brobyggende social kapital giver, ifølge teorien, adgang til de andre deltageres ressourcer og netværk, så bofællesskaberne har adgang til rigtig mange ressourcer i hele lokalområdet. Ved at

det interne fællesskab er stærkt og sammenhængende kan bofællesskaberne blive en platform hvor samspillet mellem de mange forskellige typer af fællesskaber kan finde sted.

Men de andre deltagere i de forskellige netværk i lokalområdet får også adgang til bofællernes ressourcer og interne netværk. Derved kan det tænkes at bofællesskaberne bliver en slags netværks-hub, hvor de mange tråde i lokalområdet bliver samlet. Som netværks-hub kan bofællesskabet skabe det samspil imellem de forskellige *politiske* og *sociale fællesskaber* der skal til, for at gå fra lokalområde til lokalsamfund. Dette øger muligheden for, at hele lokalsamfundet kan samarbejde om fælles mål, så de står stærkere i forhold til at udvikle området i en retning der kommer alle til gavn.

5.2 Bofællesskabers forbindelser

En af problematikkerne ved at bofællesskaber består af homogene grupper med høje uddannelser og topjobs er, som Chiodelli ser det, at beboerne har tendens til at isolere sig fra det resterende lokalområde i stedet for at interagere. Dermed vil flere af de positive effekter som bofællesskaber kan have for deres lokalområder ikke komme i spil.

Vores undersøgelse viser, at selvom størstedelen af bofællernes hverdagsinteraktion udspiller sig inden i bofællesskabet, er mange stadig aktive i lokalområdet og, gennem foreningsliv og sociale relationer, interagerer de med verden udenfor. Det er dermed ikke en selvfølge, at beboere i bofællesskaber lukker om sig selv, på trods af en høj grad af *afgrænset social kapital*, da der i vores tre cases stadig bliver dannet *brobyggende social kapital* mellem bofællesskabet og lokalområdet, hovedsageligt gennem beboeres deltagelse i foreninger. Bevæggrundene bag er forskellige. For nogen giver det værdi at engagere sig i lokalområdet, andre har en følelse af pligt, mens der også er nogle som slet ikke er aktive i lokalområdet. Engagementet i lokalområdet sker dermed hovedsageligt på baggrund af den enkelte beboers eget valg og er ikke en fælles norm eller værdi i bofællesskabet som er dannet på baggrund af den *afgrænsende sociale kapital*. Som det er nævnt tidligere findes der dog også eksempler på, at beboerne i et bofællesskab handler som en samlet enhed og arrangerer begivenheder, som kommer resten af lokalområdet til gode. Ydermere ønsker flere beboerne at øge deres deltagelse og engagement i lokalområdet. I tranehøj nævnte de en interesse både for yderligere deltagelse i det lokale foreningsliv, men ytrede også en mulighed for at de, samlet som bofællesskab, i fremtiden kun arrangere noget for hele lokalområdet, hvis projektet dog gav mening for dem. Der er altså et potentiale for en højere grad af interaktion mellem beboerne bofællesskaberne og lokalområdet, og dermed en forøgelse af den *brobyggende sociale kapital*.

Når Chiodelli kritiserer bofællesskabers tendens til at lukke om sig selv, kan denne undersøgelse ikke afvise hvorvidt det sker på et generelt niveau, men det er i hvert fald ikke tilfældet i vores tre cases.

6.0 Konklusion

Til slut vil vi besvare vores indledende problemformulering:

Hvordan interagerer beboere i bofællesskaber med hinanden og lokalområdet og kan de gavne lokalområdet gennem denne interaktion, eller har de en tendens til at lukke sig om sig selv?

Beboerne i bofællesskaberne deler nogle grundlæggende værdier og plejer deres interne relationer i hverdagen gennem fællesspisning, arbejdsdage og fællesmøder. Dette er alt sammen med til at opbygge og ensrette normer og regler internt i bofællesskabet og dermed en høj grad af *afgrænsende social kapital*.

De er ikke åbne for, at folk i lokalområdet frit kan bruge bofællesskabernes faciliteter som de vil, men bofællesskabet kan godt levere lokaler til arrangementer hvis blot der er en enkelt beboer som ønsker det og selv er til stede under begivenheden. Desuden opbygger beboerne *brobyggende social kapital* mellem lokalområdet og bofællesskabet blandt andet ved aktiv deltagelse i foreninger og aktiviteter i lokalområdet. På den måde bidrager de med engagement og energi til hele lokalområdet. Det er dog ikke alle bofæller, som er aktive, men bofællesskabet som helhed lukker sig bestemt ikke om sig selv.

Det ses også ved at bofællesskaberne kan sætte gang i nye initiativer til gavn for hele området som det er sket med Forårsfesten i Jystrup Savværk og med kulturhuset Gimle som tidligere beboere i Tranhøj startede op. Og nogle beboere ønsker endda at bidrage yderligere til lokalområdet gennem foreningsliv og afholdelse af arrangementer for lokalbefolkningen.

Derfor ser vi, at bofællesskaberne i vores cases bidrager til lokalområdet på flere forskellige måder og muligvis kan støtte lokalområdet, som de er beliggende i, i en bevægelse mod et lokalsamfund som kan handle efter fælles mål.

7.0 Litteraturliste

Andersen, J. & Løve, F. v. H. (2007). Social kapital og empowerment-processer i lokalsamfund. i: Hegedahl, Paul & Rosenmeier, Sara Lea, red., *Social kapital som teori og praksis*, 1. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur, s.67-111.

Bofaellesskab.dk, (N/A). *Bofaellesskab.dk officiel hjemmeside*. [online] Tilgængelig på: <https://bofaellesskab.dk/> [Besøgt 2-10-2018]

Chiodelli F. & Baglione V. (2014). Living together privately: for a cautious reading of cohousing. *Urban Research & Practice*, 7:1, 20-34.

Chiodelli, F. (2015). What is really different between cohousing and gated communities?. *European Planning Studies*, 23:12, 2566-2581.

Danmarks Statistik: Statistikbanken, (2018). Tabel BY1: Folketal 1. januar efter tid og byområder og landdistrikter. <http://www.statistikbanken.dk/BY1> [Besøgt 29-12-2018]

Deleby - Bofællesskaber som drivkraft for regional udvikling (2016). Udarbejdet af Urgent.Agency & L.B. Analyse for Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet.

Flyvbjerg, B. (2010). Fem misforståelser om casestudiet. i: Brinkmann, Svend, Tanggård, Lene: *Kvalitative metoder, en grundbog*, 1. udgave. København: Hans Reitzel, s. 463-487.

Fremtidens bofællesskaber - i funktionstømte bygninger i storbyen, provinsbyen og på landet (2016). Udarbejdet af Dansk Bygningsarv for Udlændinge-, Integrations- og Boligministeriet.

Fuglsang, Lars, Bitsch Olsen, Poul & Rasborg, Klaus, 2013. *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne, på tværs af fagkulturer og paradigmer* 3. udgave., Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Halkier, B. (2008). Fokusgrupper. 2. udg., Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Häuberer, J. (2011). Introducing the Civic Perspective on Social Capital – Robert D. Putnam's Concept of Social Capital. i: *Social Capital Theory: Towards a Methodological Foundation*, 1. udgave. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, s. 53-86.

Jakobsen, P. & Larsen, H., G. (2017). Uddrag fra spørgeskemaundersøgelse. Ikke udgivet.

Jakobsen, P. & Larsen, H. G. (2018). An alternative for whom? The evolution and socio-economy of Danish cohousing. *Urban Research & Practice*, 2018-04-22.

Jystrupsavvaerk.dk, (N/A). *Savværkets officielle hjemmeside*. [online] Tilgængelig på: <http://jystrupsavvaerk.dk/DK.aspx> [Besøgt 29-12-2018]

Kjær, Nina Kanstrup & Kristiansen, Erik, 2018. *Guide til spørgeskemaundersøgelser, interview og observationer* 4. udgave. Aarhus: Forlaget '94.

Oldrup, T. (2015). De første danske kollektiver. Alt om historier, [online] Tilgængelig på: <https://altomhistorie.dk/samfund/de-foerste-danske-kollektiver> [Besøgt 26-12-2018]

Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6, 65–78.

Rosenmeier, S. L. (2007). Den sociale kapital's fædre. i: Hegedahl, Paul & Rosenmeier, Sara Lea, red., *Social kapital som teori og praksis*, 1. udgave. Frederiksberg: Samfundslitteratur, s. 9-36.

Ruiu, M. (2014). Differences between Cohousing and Gated Communities. A Literature Review. *Sociological Inquiry*, 84(2), 316-335.

Ruiu, M. (2016). The Social Capital of Cohousing Communities. *Sociology*, 50(2), 400-415.

Svendsen, S & Løber, L. (2018). Det gyldne overblik 3. udgave. København: Hans Reitzels Forlag

Stokken.go2net.dk, (N/A). *Stokkens officielle hjemmeside*. [online] Tilgængelig på:
<http://stokken.go2net.dk/DK.aspx> [Besøgt 29-12-2018]

Svanholm.dk, (N/A). *Fællesøkonomi*. [online] Tilgængelig: <https://svanholm.dk/index.php?id=18>
[Besøgt 20-12-2018]

Swanborn, P. G. (2010). Case Study Research: What, Why, and How. Sage Publications

Tranehoej.dk, (N/A). *Tranehøjs officielle hjemmeside*. [online] Tilgængelig på:
<http://www.tranehoej.dk/> [Besøgt 29-12-2018]